علوم و فنون ادبی ۳

فصل یکم درس ۱: تاریخ ادبیات قرن‌های دوازدهم و سیزدهم (دوره‌ی بازگشت و بیداری) وضعیت تاریخی دورهٔ بازگشت و بیداری

۱. شاعران دورهٔ بازگشت در سطوح ادبی و فکری، کدام سبک‌ها را مورد توجه قرار دادند؟

۲. شاعران دورهٔ بازگشت به چه علّت به پیروی از اسلوب‌های کهن پرداختند؟ چه سبک‌هایی را مورد توجه قرار دادند؟

وضعیت عمومی زبان و ادبیات

۳. ادبیات بیداری یا ادبیات مشروطه را تعریف کنید و دو نویسندهٔ مشهور این ادبیات را نام ببرید.

شعر

۴. ویژگی‌های کلی سرودهٔ زیر از «ملک‌الشعرای بهار»، شاعر دورهٔ بیداری را بنویسید. «دو مورد»

«من نگویم که مرا از قفس آزاد کنید　　قفسم برده به باغی و دلم شاد کنید

یاد از این مرغ گرفتار کنید ای مرغان　　چون تماشای گل و لاله و شمشاد کنید

جور و بیداد کند عمر جوانان کوتاه　　ای بزرگان وطن بهر خدا داد کنید

گر شد از جور شما خانهٔ موری ویران　　خانهٔ خویش مُحال است که آباد کنید

کنج ویرانهٔ زندان شد اگر سهم بهار　　شکر آزادی و آن گنج خداداد کنید»

۵. در شعر دورهٔ بیداری از نظر زبانی چه تحولاتی دیده می‌شود؟

۶. بیت زیر سرودهٔ کیست؟ مربوط به کدام دورهٔ تاریخی است؟ ویژگی اشعارش را بیان کنید؟

«از خون جوانان وطن لاله دمیده　　از ماتم سرو قدشان سرو خمیده»

۷. دیوان ادیب‌الممالک فراهانی شامل چه مطالبی بود؟

۸. جملات درست و نادرست را مشخص کنید.

الف) با روی کار آمدن سلسلهٔ قاجار بازگشت به شیوه و الگوی گذشتگان در ادبیات پررونق‌تر از گذشته شد.

ب) مشتاق اصفهانی انجمن ادبی نشاط را تأسیس کرد.

ج) سفرهای شاهان قاجار به فرنگ در ایجاد نهضت بازگشت ادبی تأثیر داشت.

۹. هریک از شاعران ستون سمت راست را به جملهٔ مربوط به خود در ستون سمت چپ وصل کنید.

(۱)	فرخی یزدی	در به کارگیری تعبیرات عامیانه و آفریدن اشعاری ساده و روان مهارت بسیار داشت. (الف)
(۲)	محمد تقی بهار	اشعارش به زبان ساده و طنزآمیز در راه مبارزه با استبداد و عشق به وطن در روزنامهٔ نسیم شمال به چاپ می‌رسید. (ب)
(۳)	ایرج میرزا	از مسائل روز جامعه نیز آگاهی داشت و این شناخت و توانمندی را در خدمت آزادی و وطن‌خواهی درآورد. (ج)
(۴)	عارف قزوینی	سوز و شوری که در شعرش نمایان است نشان از دردمندی و عشق او به میهن است. (د)
(۵)	سید اشرف الدین گیلانی	تحت تأثیر شاعران گذشته به ویژه مسعود سعد و سعدی بود. (هـ)

۱۰. هر یک از شخصیت‌های عصر بیداری در چه زمینه‌ای فعالیت داشتند؟

شخصیت	زمینهٔ فعالیت
ناظم‌الاسلام کرمانی	
میرزا حبیب اصفهانی	
میرزا آقا تبریزی	
میرزا حسن‌خان بدیع	
میرزا جهانگیرخان	
محمدباقر میرزا خسروی	

نثر

۱۱. متن زیر را از دیدگاه «زبانی» و «ادبی» بررسی کنید. (هرسطح یک مورد)

« ...اکنون مدت دو سال افزون است که نه از آن طرف بَریدی و سلامی و نه از این جانب قاصدی و پیامی، طایر مکاتبات را بر بسته و کلبهٔ مراودات را در بسته ...»

۱۲. توضیح دهید قائم مقام فراهانی در حوزهٔ نثر فارسی چه جایگاهی دارد؟

۱۳. چرا دایرهٔ واژگانی شعر در دوره بیداری گسترش یافت؟

۱۴. ویژگی زبان نمایشنامه‌هایی که میرزا آقا تبریزی تألیف کرد چه بود؟

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 3 of 176

۱۵. جاهای خالی زیر را با کلمات مناسب پرکنید.

ترجمهٔ آثار اروپایی در ایران با تأسیس .....(۱)..... در زمان .....(۲)..... آغاز شد. از میان مهم‌ترین آثار ترجمه‌شده در این دوره می‌توان از ..... (۳)..... نام برد که اثر جیمز موریه است و .....(۴)..... آن را ترجمه کرده است.

۱۶. به چه دلایلی در عصر مشروطه بیشترین رویکرد نویسندگان به رُمان‌های تاریخی بود؟ شرح دهید.

۱۷. جاهای خالی را با کلمات مناسب پرکنید.

مجلهٔ .....(۱)..... که نشریه‌ای ادبی محسوب می‌شد در سال‌های مشروطه به‌وسیلهٔ میرزا یوسف‌خان اعتصامی آشتیانی منتشر شد و پس از آن دو مجلهٔ .....(۲)..... و .....(۳)..... با مدیریت .....(۴)..... به عرصهٔ ظهور رسیدند.

۱۸. با توجه به متن «ننه هان! این زمین روی چیه؟ روی شاخ گاو. گاو روی چیه؟ روی ماهی، ماهی روی چیه؟ روی آب، آب روی چیه؟ وای وای! الهی روده‌ات ببره، چقدر حرف می‌زنی!؟ حوصلم سر رفت! آفتابه لگن شش دست، شام و ناهار هیچی! گفت نخور، عسل و خربزه با هم نمی‌سازند! نشنید و خورد.»

الف) دو مورد از ویژگی‌های زبانی نثر دهخدا را بنویسید.

ب) یک «کنایه» و یک «ضرب‌المثل» را بیابید و مفهوم آنها را بنویسید.

۱۹. کدام گزینه از شاعران قصیده‌سرا به سبک شاعران کهن خراسانی و عهد سلجوقی است؟

۱) قاآنی شیرازی ۲) مجمر اصفهانی ۳) فروغی بسطامی ۴) نشاط اصفهانی

درس ۲: پایه‌های آوایی ناهمسان

۲۰. بیت زیر را به‌جز «مستفعلن مفاعِلُ مستفعلن فعل» به چه شکل دیگری می‌توان به پایه‌های آوایی تقطیع کرد؟ پایه‌های آوایی و نشانه‌های هجایی مصراع اول آن را به شکل دیگر نشان دهید.

«بنمای رخ که باغ و گلستانم آرزوست بگشای لب که قند فراوانم آرزوست»

پایه‌های آوایی				
وزن				
نشانه‌های هجایی				

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 5 of 176

۲۱. با توجه به پایه‌های آوایی بیت زیر، وزن و نشانه‌های هجایی آن را بنویسید.

جز حرف پوچ قسمت زاهد ز عشق نیست　　کف باشد از محیط نصیب کناره‌ها

پایه‌های آوایی	جز حُر ف پِ پو کَف با شَ دز	چ قسِ مَ تِ مُ حی ط نَ	زا هِد زِ عش صی بِ کِ نا	ق نیست رِ ها
وزن				
نشانه‌های هجایی				

۲۲. با توجه به بیت «آب آتش‌فروز، عشق آمد / آتش آب‌سوز عشق آمد» پایه‌های آوایی، نشانه‌های هجایی و وزن شعر را در جدول زیر قرار دهید.

پایه‌های آوایی	
نشانه‌های هجایی	
وزن شعر	

۲۳. مصراع اول بیت زیر را تقطیع کنید؛ پایه‌های آوایی و نشانه‌های هجایی آن را نشان دهید.

در این ماتم‌سرا تا یک نفس چون صبح مهمانی　　به شکّر خنده شیرین دار کام تلخ‌کامان را

۲۴. هر مصراع را به وزن خود در ردیف مقابل وصل کنید.

مصراع	وزن
الف) از چوب خشک میوه و در نی شکر نهاد	۱ – مستفعلن فعولن مستفعلن فعولن
ب) به لطف اگر بخوری خون من روا باشد	۲ – مستفعلن مفاعلُ مستفعلن فَعَل
پ) سر منزل فراغت نتوان ز دست دادن	۳ – فاعلاتن مفاعلن فَعَلن
ت) ای لبت خنده بر شراب زده	۴ – مفاعلن فعلاتن مفاعلن فَعَلن

۲۵. وزن کدام بیت «مستفعلُ مستفعلُ مستفعلُ مستف» یا «مفعولُ مفاعیلُ مفاعیلُ مفاعی» است؟ پایه‌های آوایی آن را به شکل دوم(ناهمسان) نشان دهید.

الف) مه روی تو، شب موی تو، گل بوی تو دارد　　گلزار جهان خرّمی از روی تو دارد

ب) آن ابر سرکشم که به یک لحظه خیرگی　　باریده‌ام تگرگ به باغ و بهار خویش

۲۶. وزن کدام بیت «مستفعلُ فاعلاتُ فعلن» است؟ پایه‌های آوایی آن را نشان دهید.

الف) بده ساقی شراب ارغوانی　　به یاد نرگس جادوی فرخ

ب) ای سرو بلند قامت دوست　　وه وه که شمایلت چه نیکوست

۲۷. اگر بیت زیر را به شکل ناهمسان به پایه‌های آوایی تقطیع کنیم وزن آن چیست؟

«ای آن که به تقدیر و بیان دم زنی از عشق　　ما با تو نداریم سخن، خیر و سلامت»

پایه‌های آوایی				
وزن				

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 7 of 176

۲۸. پایه‌های آوایی کدام بیت را هم به شکل همسان و هم ناهمسان می‌توان تقطیع کرد؟

الف) امروز که در دست توام مرحمتی کن فردا که شوم خاک چه سود اشک ندامت

ب) ای هدهد صبا، به سبا می‌فرستمت بنگر که از کجا به کجا می‌فرستمت

۲۹. مصراع دوم بیت زیر را تقطیع کنید؛ پایه‌های آوایی و وزن آن را نیز نشان دهید.

«حُسنت به اتفاق ملاحت جهان گرفت آری به اتّفاق جهان می‌توان گرفت»

پایه‌های آوایی				
تقطیع هجایی				
وزن				

۳۰. با توجه به بیت زیر، جدول را کامل کنید.

نقد دلی که بود مرا صرف باده شد قلب سیاه بود از آن در حرام رفت

پایه‌های آوایی	قل بِ سِ یا	هُ بو د اَ	ز ان در حَ را	م رفت
وزن				
نشانه‌های هجایی				

۳۱. پایه‌های آوایی دوم و سوم مصراع اول بیت زیر چیست؟

در تاب تو به چند توان سوخت همچو عود می ده که عمر در سر سودای خام رفت

ردیف	۱	۲	۳	۴
پایه‌های آوایی				

۳۲. پایه‌های آوایی مصراع اول بیت زیر را به دو شکل جداسازی کنید و وزن آن را بنویسید. تعیین کنید کدام شکل همسان است؟

آن ترک پری‌چهره که دوش از برِ ما رفت آیا چه خطا دید که از راه خطا رفت

شکل اول:

پایه‌های آوایی				
وزن				

شکل دوم:

پایه‌های آوایی				
وزن				

۳۳. وزن بیت زیر را بدون تقطیع هجایی و جداسازی پایه‌های آوایی بنویسید.

«زین همرهان سست‌عناصر دلم گرفت شیر خدا و رستم دستانم آرزوست»

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 9 of 176

۳۴. با توجه به بیت «صبور گشتم و دل در بر آهنین کردم بخاست آتش از این دل چو آتش از آهن» جدول زیر را کامل کنید.

پایه‌های آوایی	صَ بو ر گش	تَ مُ دل در	بَ را هَ نین	کر دم
وزن				
نشانه‌های هجایی				

۳۵. مصراع دوم بیت زیر را تقطیع کنید. پایه‌های آوایی آن را جدا سازید و وزن آن را بنویسید.

«در غیبت و در حضور یکرویم در اندهٔ و در سُرور یکسانم»

پایه‌های آوایی			
تقطیع هجایی			
وزن			

۳۶. بیت «از کردهٔ خویشتن پشیمانم جز توبه ره دگر نمی‌دانم» را به دو شکل به پایه‌های آوایی تقسیم کنید و وزن آن را بنویسید.

پایه‌های آوایی			
وزن			

پایه‌های آوایی			
وزن			

۳۷. مصراع دوم بیت زیر را به دو شکل به پایه‌های آوایی تقطیع کنید و وزن آن را بنویسید.

«آن خرمن گل نه گل که باغ است نه باغ ارم که باغ مینوست»

شکل اول:

پایه‌های آوایی			
وزن			

شکل دوم:

پایه‌های آوایی			
وزن			

۳۸. وزن معادل هریک از نشانه‌های هجایی زیر را بنویسید.

الف) $U--$ **ب)** $-U--$ **پ)** $--$ **ت)** $-UU$ **ث)** $-U-U$ **ج)** $UU--$ **چ)** $-UU-$

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 11 of 176

۳۹. بیت «این جور که می‌بریم تا کی وین صبر که می‌کنیم تا چند» را در وزن «مستفعلُ فاعلاتُ فعلن» به پایه‌های آوایی تقطیع کنید و نشانه‌های هجایی آن را بنویسید.

پایه‌های آوایی			
وزن	مستفعلُ	فاعلات	فعلن

۴۰. نشانه‌های هجایی مصراع اول بیت زیر را به دو صورت برش بزنید، پس از تعیین پایه‌های آوایی، وزن هر یک را بنویسید.

«مردان نظرباز سبک‌سیر فروغی از دامگه خاک بر افلاک پریدند»

شکل اول:

شکل دوم:

۴۱. کدام بیت را به شکل «مفعولُ فاعلاتُ مفاعیلُ فاعلن» نیز می‌توان به پایه‌های آوایی تقطیع کرد؟ پایه‌های آن را در جدول قرار دهید.

الف) با آنکه جیب و جام من از مال و می تهی است ما را فراغتی است که جمشید جم نداشت

ب) آتش حب‌الوطن چو شعله فروزد از دل مؤمن کند به مجمره اسپند

پایه‌های آوایی				
وزن	مفعولُ	فا ع لا تُ	مفا عیلُ	فا عِلن

۴۲. وزن بیت‌های زیر را بدون تقطیع هجایی و تقطیع پایه‌های آوایی بنویسید.

الف) ای پستهٔ تو خنده زده بر حدیث قند مشتاقم از برای خدا یک شکر بخند

ب) روح ز تو خوب‌تر به خواب نبیند چشم فلک چون تو آفتاب نبیند

۴۳. با توجه به وزن «مفعولُ فاعلاتُ مفاعیلُ فاعلن» مصراع دوم بیت زیر را به پایه‌های آوایی تقطیع کنید. سپس نشانه‌های هجایی آن را نشان دهید.

صد جوی آب بسته‌ام از دیده برکنار بر بوی تخم مهر که در دل بکارمت

پایه‌های آوایی				
نشانه‌های هجایی				

۴۴. با توجه به بیت زیر، جدول را کامل کنید.

به حسن و خلق و وفا کس به یار ما نرسد تو را در این سخن انکار کار ما نرسد

پایه‌های آوایی	بِ حُس نُ خُل	.....	بِ یا رِ ما	نَ رِ سد
	.....	.....	.....	نَ رِ سد
وزن	.....	فعلاتن	.....	.....
نشانه‌های هجایی	$-U-U$	.....	.....	.....

۴۵. با خوانش درست بیت‌ها و درک پایه‌های آوایی هر بیت، مشخص کنید که وزن کدام بیت

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 13 of 176

همسان و کدام بیت ناهمسان است.

الف

آب زنید راه را هین که نگار می‌رسد — مژده دهید باغ را بوی بهار می‌رسد (مولوی)

ب

دلم سر به هامون رها می‌پسندد — سرم بالش از صخره‌ها می‌پسندد (شهریار)

پ

باز این چه شورش است که در خلق عالم است؟ — باز این چه نوحه و چه عزا و چه ماتم است؟ (محتشم کاشانی)

ت

گشته‌ام در جهان و آخر کار — دلبری برگزیده‌ام که مپرس (حافظ)

ث

دل نیست کبوتر که چو برخاست نشیند — از گوشهٔ بامی که پریدیم، پریدیم (وحشی بافقی)

ج

شفای این دل بیمار جز لقای تو نیست — طبیب جان خرابم کسی ورای تو نیست (اسیری لاهیجی)

۴۶. نشانه‌های هجایی بیت‌های زیر را به دو صورت دسته‌بندی کنید. پس از تعیین پایه‌های آوایی، وزن هر یک را بنویسید.

الف

دانست که دل اسیر دارد — دردی نه دواپذیر دارد

ب

دی شیخ با چراغی همی گشت گرد شهر — کز دیو و دد ملولم و انسانم آرزوست (مولوی)

پ

دنیا نیرزد آن که پریشان کنی دلی — زنهار بد مکن که نکرده است عاقلی (سعدی)

ت

آبی‌تر از آنیم که بی‌رنگ بمیریم — از شیشه نبودیم که با سنگ بمیریم (شهید محمّد عبدی)

۴۷. نشانه‌های هجایی کدام گزینه را می‌توان به دو گونه، جدا و سازماندهی کرد؟ وزن هر دو گونهٔ آن را بنویسید.

الف) هر که تأمّل نکند در جواب — بیشتر آید سخنش، ناصواب

ب) زین خَلقِ پرشکایتِ گریان شدم ملول — آن های هوی و نعرهٔ مستانم آرزوست

۴۸. برای بیت «از کردهٔ خویشتن پشیمانم / جز توبه ره دگر نمی‌دانم» کدام‌یک از وزن‌ها نادرست است؟

الف) مفعولُ مفاعلن مفاعیلن

ب) مستفعلُ فاعلاتُ مستفعل

ج) مفتعلن فاعلات مفتعلن فع

۴۹. بیت: «دستم نداد قوّت رفتن به پیش دوست / چندی به پای رفتم و چندی به سر شدم» را:

الف) تقطیع هجایی کنید.

ب) نشانه‌های هجایی آن را بگذارید.

ج) وزن بیت را بنویسید.

۵۰. برای بیت زیر، کدام وزن ترجیح دارد؟ چرا؟

«تا رفت مرا از نظر آن چشم جهان‌بین کس واقف ما نیست که از دیده چه‌ها رفت»

الف) مفعولُ مفاعیلُ مفاعیلُ فعولن ب) مستفعلُ مستفعلُ مستفعلُ مُستف

۵۱. کدام گزینه با مصراع «از در درآمدی و من از خود به در شدم» هم‌وزن است؟

الف) آن یار کزو خانهٔ ما جای پری بود

ب) ای بی‌خبر بکوش که صاحب خبر شوی

ج) مگر تو روی بپوشی و فتنه باز نشانی

د) در کار گلاب و گل حکم ازلی این بود

درس ۳: آرایه‌های ادبی مراعات نظیر

۵۲. دربارهٔ تلمیح به‌کاررفته در ابیات زیر توضیح دهید.

الف

از چه شد شق‌القمر دانی ز شوق روی او سینه را مه چاک زد در وقت پیراهن‌دری

ب

شبی برنشست از فلک برگذشت به تمکین و جاه از ملک برگذشت

پ

شد منصور آخر گوی چوگان فنا میوه چون شد پخته خود را از شجر می‌افکند

ت

ز نیرنگ هوا و از فریب آز خاقانی دلت خلد است خالی ساز از طاووس و شیطانش

ث

برو ای گدای مسکین در خانهٔ علی زن که نگین پادشاهی دهد از کرم گدا را

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 17 of 176

ج

ما قصّهٔ سکندر و دارا نخوانده‌ایم — از ما به‌جز حکایت مهر و وفا مپرس

چ

ثریّا چون منیژه بر لب چاه — دو چشم من بدو چون چشم بیژن

ح

هر کجا غم نیست، آنجا زندگانی مشکل است — زین سبب آدم به تعجیل از بهشت آمد برون

خ

به صبر کوش تو ای دل که حق رها نکند — چنین عزیز نگینی به‌دست اهرمنی

تلمیح

۵۳. «تلمیح» به‌کاررفته در بیت زیر را توضیح دهید.

خورده است خدا ز روی تعظیم — سوگند به روی همچو ماهت

۵۴. تلمیح شعر زیر را توضیح دهید.

چگونه شمشیری زهرآگین
پیشانی بلند تو
این کتاب خداوند را
از هم می‌گشاید؟

۵۵. در بیت های زیر «تلمیح» را مشخص کنید و دربارهٔ آن توضیح دهید.

الف

اگر قارون فرود آید شبی در خیل مه رویان — چنان صیدش کنی آن شب که فردا بینوا مانَد

ب

آتش، ابراهیم را نی قلعه بود؟ — تا برآورد از دل نمرود دود

پ

گرش ببینی و دست از ترنج بشناسی — روا بود که ملامت کنی زلیخا را

ت

مرا گناه خود است ار ملامت تو برم — که عشق بار گران بود و من ظلوم جهول

ث

بادت به دست باشد اگر دل نهی به هیچ — در معرضی که تخت سلیمان رود به باد

ج

طبیب راه‌نشین درد عشق نشناسد — برو به دست کن ای مرده‌دل مسیح دمی

چ

علی را گوی تا فرمان‌بری را — ببخشد در نماز انگشتری را

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 19 of 176

ح

شاه ترکان چو پسندید و به چاهم انداخت　　دست گیر ار نشود لطف تهمتن چه کنم

خ

که پوست‌پاره‌ای آید هلاک دولت آن　　که مغز بی‌گنهان را دهد به اژدرها

۵۶. در بیت زیر ابتدا تلمیح را مشخص کرده و توضیح دهید

«حلقی که سوده لعل لب خود نبی بر آن　　آزرده‌اش به خنجر بیداد کرده‌ای.»

۵۷. آیا در بیت

«همیشه فکرت صائب شکار دل می‌کرد　　کمند نالهٔ او نیست دل شکار امروز»

آرایهٔ تلمیح به‌کار رفته است؟ برای پاسخ خود دلیل بیاورید.

۵۸. مولانا در بیت زیر با کاربرد کدام آرایهٔ ادبی، معنای بسیاری را در کمترین واژه‌ها جای داده است؟

دی شیخ با چراغ همی گشت گِرد شهر　　کز دیو و دد ملولم و انسانم آرزوست

تضمین

۵۹. در شعر زیر، بخش تضمین‌شده را مشخص کنید و نام شاعر اصلی آن را بنویسید.

مَه من نقاب بگشا ز جمال کبریایی　　که بتان فروگذارند اساس خودنمایی

شده انتظارم از حد، چه شود ز در درآیی؟　　ز دو دیده خون‌فشانم ز غمت شب جدایی

چه کنم؟ که هست اینها گل باغ آشنایی

۶۰. آرایهٔ «تضمین» را در موارد زیر بیابید و مورد تضمین‌شده را مشخص کنید.

الف

شب وصل است و طی شد نامهٔ هجر　　«سلامٌ فیه حتی مطلع‌الفجر»

ب

آتش دل بسوخت خواجو را　　و قِنا ربّنا عذابَ النّار

۶۱. مورد تضمین‌شده در شعر زیر کدام است؟ توضیح دهید.

ور باورت نمی‌کند از بنده این حدیث　　از گفتهٔ کمال دلیلی بیاورم

«گر برکنم دل از تو و بردارم از تو مهر　　آن مهر بر که افکنم آن دل کجا برم»

ترکیبی آرایه‌های درس ۳

۶۲. شعر زیر را از نظر آرایه‌های بدیع معنوی بررسی کنید.

غلغلی انداختی در شهر تهران ای قلم　　خوش حمایت می‌کنی از شرع قرآن ای قلم

گشت از برق تو ظاهر نور ایمان ای قلم　　مشکلات خلق گردد از تو آسان ای قلم

نیستی آزاد در ایران ویران ای قلم

(سید اشرف‌الدین گیلانی)

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 21 of 176

۶۳. بیت زیر را در حوزهٔ بدیع معنوی بررسی و آرایه‌های آن را مشخص کنید.

«بمیر ای دوست پیش از مرگ اگر می زندگی خواهی که ادریس از چنین مردن بهشتی گشت پیش از ما»

۶۴. در کدام یک از ابیات زیر آرایهٔ تلمیح و در کدام یک آرایهٔ تضمین به کار رفته است؟

الف) مکن گریه بر گور مقتول دوست قُل الحمدُلله که مقبول اوست

ب) یار بی‌پرده از در و دیوار در تجلّی است یا اولی‌الابصار

فصل دوم درس ۴: سبک‌شناسی قرن‌های دوازدهم و سیزدهم (دوره‌ی بازگشت و بیداری) شعر

۶۵. چه عواملی سبب کم‌توجهی به کاربرد جمله‌ها و ترکیب‌های زبانی در شعر دوره بیداری است؟

۶۶. با توجه به عبارات درست و نادرست را مشخص کنید.

الف: شعر مشروطه همراه با تغییرات زمانه، از نظر درون‌مایه تحول چشمگیری داشت.

ب: به موازات حضور مردم در سیاست و اجتماع مضامین و اندیشه‌های گذشته به شعر وارد شد.

ج: نگرش شاعران و نویسندگان نسبت به جهان بیرون از جزئی‌نگری و عینیّت‌گرایی به کلی‌نگری و ذهنیت‌گرایی تغییر کرد.

د: مضامین اجتماعی، وطنی و سیاسی رونق یافت.

۶۷. مفهوم آزادی در شعر دورهٔ بیداری، مترادف با مفهوم ..... است.

۶۸. دو تن از شاخص‌ترین شاعرانی که در دورهٔ بیداری، نیازها و کاستی‌های محرومان جامعه (توجه به مردم) را موضوع سخن خود قرار دادند نام ببرید.

۶۹. در کدام دوره جایگاه زنان در اجتماع مورد توجه شاعران قرار گرفت؟

۷۰. علت افزایش آگاهی همگانی و لزوم تعلیم و تربیت عمومی با نگاه جدید در دورهٔ بیداری چیست؟

۷۱. این سروده را در قلمرو زبانی و ادبی و فکری بررسی کنید.

آن زمان که بنهادم سر به پای آزادی دست خود ز جان شستم از برای آزادی

تا مگر به دست آرم دامن وصالش را می‌روم به پای سر در قفای آزادی

در محیط طوفان‌زا ماهرانه در جنگ است ناخدای استبداد باخدای آزادی

دامن محبت را گر کنی ز خون رنگین می‌توان تو را گفتن پیشوای آزادی

فرخی ز جان و دل می‌کند در این محفل دل نثار استقلال جان فدای آزادی

(فرخی یزدی)

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 23 of 176

۷۲. شعر زیر را در دو سطح ادبی و فکری بررسی کنید (از هر سطح دو مورد).

از مُلک ادب حکم‌گزاران همه رفتند — شو بار سفر بند که یاران همه رفتند
آن گرد شتابنده که در دامن صحراست — گوید چه نشینی که سواران همه رفتند
داغ است دل لاله و نیلی است برِ سرو — کز باغ جهان لاله‌عذاران همه رفتند
افسوس که افسانه‌سرایان همه خفتند — اندوه که اندوه‌گساران همه رفتند
یک مرغ گرفتار در این گلشن ویران — تنها به قفس ماند، هزاران همه رفتند
خون بار بهار از مژه در فرقت احباب — کز پیش تو چون ابر بهاران همه رفتند «ملک‌الشعرای بهار»

۷۳. این سروده را در قلمرو ادبی بررسی کنید.

گریه را به مستی بهانه کردم — شکوه‌ها ز دست زمانه کردم
آستین چو از چشم برگرفتم — سیل خون به دامان روانه کردم
از چه روی چون ارغنون ننالم؟ — از جفایت ای چرخ دون ننالم
چون نگریم ز درد و چون ننالم — دزد را چو محرم به خانه کردم؟ «عارف قزوینی»

۷۴. کدام‌یک از موارد زیر، از موارد «کم‌توجهی کاربرد جمله‌ها و ترکیب‌های زبانی در شعر دورهٔ بیداری» نیست؟

الف) اغلب شاعران صرفاً به شکل و ظاهر، گرایش داشتند.

ب) برخی شاعران تسلط کافی برای ادبیات کهن نداشتند.

ج) شاعران برای آگاه‌سازی مردم و انتشار آثار در روزنامه‌ها ناگزیر بودند، به شتاب شعر بسرایند.

۷۵. شعر ملک‌الشعرای بهار را در سه سطح زبانی، ادبی و فکری بررسی کنید.

خیزید و به پای خم مستانه سر اندازید — و آن راز نهانی را از پرده براندازید
این طرح کج گیتی شایان تماشا نیست — شایان تماشا را طرح دگر اندازید
ذوق بشریت را این عشق کهن گم کرد — عشقی نو و فکری نو اندر بشر اندازید
تا عشق دگرگونی پیدا شود اندر دل — این زلف چلیپا را در یکدیگر اندازید
تا عامه شود بیدار تا خاصه شود هشیار — اسرار حقیقت را در رهگذر اندازید
تا حق‌طلبان گردند از دربه‌دری آزاد — شیخان ریایی را از در به در اندازید

نثر

۷۶. با توجه به سطح ادبی شعر در دورهٔ بیداری عبارت‌های درست یا نادرست را مشخص کنید.

الف: قالب‌های شعری در عصر بیداری کاملاً تغییر کرد.

ب: قالب‌های شعر مُستزاد و چهارپاره در این دوره بیشتر مورد استفاده قرار گرفت.

ج: شاعرانی که به زبان مردم عادی شعر می‌گفتند، به آرایه‌های بیانی و بدیعی و سنت‌های ادبی کمتر پایبند بودند.

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 25 of 176

۷۷. عبارت زیر را با واژهٔ مناسب کامل کنید.

شاعران دورهٔ بیداری ..... سرایندگان پیشین را در نظر داشتند و گاه با تأثیرپذیری از اوضاع اجتماعی نوآوری‌هایی در عرصهٔ تخیل پدید آوردند.

۷۸. نثر فارسی از چه زمانی از پیچیدگی فاصله گرفت؟

۷۹. سبک نثر در دورهٔ بیداری چگونه بود؟

۸۰. ویژگی‌های نثر فارسی در سطح زبانی را در دورهٔ بیداری بنویسید.

۸۱. در نثر دورهٔ بیداری چه تغییری در ساختار و ترکیب دستوری کلام ایجاد شد؟

۸۲. ویژگی نثر فارسی در قلمرو ادبی دورهٔ بیداری را بنویسید.

۸۳. عبارت‌های درست و نادرست را مشخص کنید.

الف: از آغاز سلطنت ناصرالدین‌شاه تا پدید آمدن مشروطیت نثر فارسی به سمت سادگی و روانی پیش رفت.

ب: درون‌مایهٔ نثر دورهٔ بیداری که در سال‌های نزدیک به انقلاب مشروطه، آزادی و آزادی‌خواهی، سنت‌شکنی و تجددخواهی بود تغییر یافت.

۸۴. عبارت‌های درست و نادرست را مشخص کنید.

الف: در نثر دورهٔ بیداری واژه‌ها و ترکیب‌های عربی ناآشنا بیشتر می‌شود.

ب: لغات انگلیسی، ترکی و فرانسوی در دورهٔ بیداری وارد نثر فارسی می‌شود.

ج: عبارت‌های وصفی دور و دراز در نثر دورهٔ بیداری افزایش می‌یابد.

۸۵. آیا سبک نویسندگی نویسندگان دوران مشروطه با ادبیات داستانی جدید مطابقت داشت؟ توضیح دهید.

۸۶. هدف نثر در دوران مشروطه چه بود؟

۸۷. عبارات درست و نادرست را مشخص کنید.

الف: حقوق مدنی زنان از جمله موضوعاتی است که در کنار تعلیم و تربیت نوین مورد توجه نویسندگان دورهٔ بیداری بود.

ب: دشمنی با استعمار و استبداد یکی از موضوعاتی بود که در نثر داستانی بسیار مورد توجه قرار گرفت.

ج: بسیاری از نثرهای دورهٔ بیداری به‌ویژه نثر داستانی به موضوع تنفر از خرافات می‌پردازد.

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 27 of 176

۸۸. ارزنده‌ترین شاخصهٔ چشم‌نواز نثر عصر بیداری چیست؟

۸۹. با توجّه به متن زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید:

«... مخدوم مهربان من! از آن زمان که رشتهٔ مراودت حضوری گسسته و شیشهٔ شکیبایی از سنگ تفرقه و دوری شکسته، اکنون مدّت دو سال افزون است که نه از طرف بَریدی و سلامی و نه از اینجانب قاصدی و پیامی. طایر مکاتبات را پَر بسته و کلبهٔ مراودات را در بسته ...»

الف محوری‌ترین پیام متن بالا چیست؟

ب نوع ترکیب «کلبهٔ مراودات» را بنویسید.

پ نمونه‌ای از «سجع» در متن بالا بیابید و آن را بنویسید.

ت چند «اضافهٔ تشبیهی» در متن بالا به کار رفته است؟

۹۰. ویژگی‌های نثر دورهٔ بیداری را در متن زیر بررسی کنید. (سطح زبانی و ادبی)

الحمدالله فراغتی داری، نه حَضَری و نه سفری، نه زحمتی و نه بی‌خوابی، نه برهم‌خوردگی و نه اضطرابی

مقدّری که به گل نکهت و به گِل جان داد به هر که هر چه سزا دید حکمتش، آن داد

شما را طرب داد و ما را تَعَب، قسمت شما حضر شد و نصیب ما سفر. ما را چشم بر در است و شما را شوخ‌چشمی در بر. فرق است میان آن که یارش در بر است با آن که دو چشمش بر در.

خوشا به حالت که مایهٔ معاشی از حلال داری و هم انتعاشی در وصال؛ نه چون ما دلفگار و در چمن «سراب» گرفتار. روزها روزه‌ایم و شب‌ها دریوزه.

شکر خدای راکه طالع نادری و بخت اسکندری داری. نبود نیکویی که در آب و گِل تو نیست جز آنکه فراموشکاری.

درس ۵: اختیارات شاعری ۱ (زبانی)

۹۱. بیت زیر را متناسب با پایه‌های آوایی آن تفکیک کنید، سپس نشانه‌های هجایی و وزن هر یک را در خانه‌ها جای دهید و در کدام هجا، اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه آمده است؟

«بباید هوس کردن از سر به در که دور هوس بازی آمد به سر»

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 29 of 176

۹۲. بیت زیر را به خط عروضی بنویسید و حذف همزه را در آن نشان دهید. سپس پایه‌های آوایی آن را بنویسید.

«کس این کند که دل از یارِ خویش بردارد　　مگر کسی که دل از سنگ سخت‌تر دارد»

۹۳. بیت زیر را تقطیع هجایی کنید، پایه‌های آوایی آن را نشان دهید و اختیارات شاعری زبانی را مشخص کنید.

«گر من از عهدت بگردم، ناجوانمردم نه مردم　　عاشق صادق نباشد که از ملامت سر بخارد»

۹۴. اختیارات شاعری زبانی را در بیت زیر نشان دهید.

«ز آن‌گه که بر آن صورت خوبم نظر افتاد　　از صورت بی‌طاقتی‌ام پرده برافتاد»

۹۵. بیت زیر را به پایه‌های آوایی تقطیع کنید، نشانه‌های هجایی و وزن آن را بنویسید؛ کدام اختیار شاعری زبانی در آن دیده می‌شود؟

«بیا که نوبت صلح است و دوستی و عنایت　　به شرط آن‌که نگوییم از آن‌چه رفت حکایت»

۹۶. با توجه به تقطیع و نشانه‌گذاری بیت زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«ملامتِ منِ مسکین کسی کند که نداند　　که عشق تا به چه حدّ است و حسن تا به چه غایت»

م	لا	مَ	تِ	م	نِ	مس	کین	ک	سی	کُ	ند	ک	نَ	دا	ند
U	–	U	–	U	U	–	–	U	–	U	–	U	U	–	–
کِ	عشـ	ق	تا	ب	چ	حد	دسـ	تُ	حُسـ	ن	تا	بِ	چِ	غا	یت
U	–	U	–	U	U	–	حذف همزه	U	–	U	–	U	U	–	–

الف) پایه‌های آوایی مصراع اول را نشان دهید.

ب) وزن آن را بنویسید.

ج) اختیارات شاعری را بیابید و نوع آن را تعیین کنید.

۹۷. اختیارات شاعری بیت زیر را نشان دهید.

«دَرِ اندیشه ببستم، قلمِ وهم شکستم　　که تو زیباتر از آنی که کنم وصف و بیانت»

۹۸. بیت «کرا تیغ قهر اجل در قفاست/ برهنه است اگر جوشنش چند لاست» را به خط عروضی بنویسید؛ هجاها و نشانه‌های هجایی آن را نشان دهید و اختیارات شاعری زبانی آن را مشخص کنید.

۹۹. مشخص کنید در کدام هجاهای بیت زیر اختیارات شاعری زبانی صورت گرفته است؟

«شنیدم که مغروری از کبر مست　　در خانه بر روی سائل ببست»

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 31 of 176

۱۰۰. بیت زیر را به پایه‌های آوایی تقطیع کنید؛ وزن آن را بنویسید. نشانه‌های هجایی را مشخص کنید؛ با مطابقت نشانه‌های هجایی وزن و هجاهای بیت، اختیارات شاعری زبانی را تعیین کنید.

«دورِ جهان، خونیِ خون‌خوارهاست　　محکمهٔ نیک و بدِ کارهاست»

۱۰۱. با توجه به بیت زیر، به پرسش پاسخ دهید.

«به از پرهیزکاری، زیوری نیست　　چو اشکِ دردمندان گوهری نیست»

الف) پایه‌های آوایی بیت را مشخص کنید.

ب) وزن و نشانه‌های هجایی آن را بنویسید.

ج) کدام هجای بیت با وزن مطابقت ندارد؟ کدام اختیار شاعری آن را توجیه می‌کند؟

د) اختیار شاعری حذف همزهٔ در کدام هجا دیده می‌شود؟

۱۰۲. با توجه به بیت زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«آن طرّه که هر جعدش صد نافهٔ چین ارزد　　خوش بودی اگر بودی بوییش ز خوشخویی»

الف) بیت را تقطیع هجایی کنید و نشانه‌های هجایی آن را بنویسید.

ب) پایه‌های آوایی بیت را تعیین کنید و وزن آن را بنویسید.

ج) اختیارات شاعری زبانی را نشان دهید.

۱۰۳. با توجّه به بیت زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«جان می‌دهم از حسرت دیدار تو چون صبح　　باشد که چو خورشید درخشان به درآیی»

الف) بیت را به پایه‌های آوایی تقطیع کنید.

ب) وزن و نشانه‌های هجایی وزن آن را بنویسید.

ج) در کدام هجاها اختیارات شاعری زبانی دیده می‌شود؟ نوع آن را بنویسید.

۱۰۴. بیت زیر را تقطیع هجایی کنید و اختیارات شاعری زبانی به کار رفته را مشخص کنید.

«هش‌دار که گر وسوسهٔ عقل کنی گوش　　آدم‌صفت از روضهٔ رضوان به درآیی»

۱۰۵. در کدام هجاهای بیت زیر اختیارات شاعری زبانی دیده می‌شود؟ نوع آن را تعیین کنید.

«فکرِ خود و رای خود در عالم رندی نیست　　کفر است در این مذهب، خودبینی و خودرایی»

۱۰۶. در بیت زیر، چند مورد اختیارات شاعری زبانی دیده می‌شود؟

«دلِ خستهٔ من گرش همتی هست　　نخواهد ز سنگین‌دلان مومیایی»

۱۰۷. در کدام بیت اختیار شاعری تغییر مصوت بلند به کوتاه وجود دارد؟

الف) امید هست که منشورِ عشق‌بازی من　　از آن کمانچهٔ ابرو رسد به طغرایی

ب) سرم ز دست بشد چشم از انتظار بسوخت　　در آرزوی سر و چشمِ مجلس‌آرایی

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 33 of 176

۱۰۸. در هریک از مصراع‌های زیر کدام‌یک از اختیارات زبانی وجود دارد؟

الف) کسی ره سوی گنج قارون نبرد

ب) بی دل از بی‌نشان چه گوید باز

ج) رو باز گشادیّ و درِ نطق ببستی

د) که داروی بی‌هوشی‌اش در دهند

ه) که سعدی دُر افشاند اگر زر نداشت

۱۰۹. با توجه به بیت زیر به پرسش‌های داده شده پاسخ دهید.

«پاکیزه‌روی را که بود پاکدامنی تاریکی از وجود بشوید به روشنی»

۱- دو شکل وزن بیت را بنویسید.

۲- نشانه‌های هجایی وزن را نشان دهید.

۳- در کدام پایهٔ آوایی اختیار شاعری زبانی تبدیل مصوت بلند به کوتاه وجود دارد؟

۱۱۰. با توجه به بیت زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«واماندگی اندر پَس دیوار طبیعت حیف است دریغا که درِ صلح، بهشتیم (رها کردیم)»

الف) وزن بیت را بنویسید.

ب) پایه‌های آوایی و نشانه‌های هجایی آن را بنویسید.

ج) در کدام هجاها اختیارات شاعری زبانی وجود دارد؟ آنها را نشان دهید.

۱۱۱. با توجه به بیت زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید:

«سعدی اگر فعل نیک از تو نیاید همی بد نبود نام نیک، از عقبت یادگار»

الف) وزن بیت را بنویسید.

ب) در رکن اول مصراع اول کدام اختیار شاعری زبانی دیده می‌شود؟

ج) پایهٔ آوایی دوم در مصراع دوم چیست؟

۱۱۲. با توجه به بیت زیر درستی و نادرستی موارد داده‌شده را تعیین کنید.

«بسیار سال‌ها به سر خاکِ ما رود کاین آب چشمه آید و باد صبا رود»

الف) وزن بیتِ «مستفعل مستفعل مستفعل فع» است. درست ☐ نادرست ☐

ب) همزهٔ آغاز «آب و آید» حذف نمی‌شود. درست ☐ نادرست ☐

ج) در هر دو مصراع اختیار شاعری تبدیل مصوت کوتاه به بلند دیده می‌شود. درست ☐ نادرست ☐

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 35 of 176

۱۱۳. مصوّت بلند «ی» در چه صورتی همیشه کوتاه و مصوت بلند «و» در چه صورت همیشه بلند تلفظ می‌شود؟

۱۱۴. با توجه به بیت «اگر آن تُرک شیرازی به‌دست آرد دل ما را / به خال هندویش بخشم سمرقند و بخارا را»

الف) اختیار «حذف همزه» در کدام هجای بیت صورت گرفته است؟

ب) «تغییر کمیت مصوت‌ها» را در هجاهای بیت مشخص کنید.

۱۱۵. با توجّه به بیت زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«گر برگ گل سرخ کنی پیرهنش را از نازکی آزار رساند بدنش را»

الف) مصراع اوّل بیت را تقطیع هجایی کنید.

ب) ارکان معادل بیت را به‌گونه‌ای بنویسید که «همسان» باشد.

پ) در هریک از مصراع‌ها، یک اختیار شاعری زبانی مشخّص کنید.

۱۱۶. مصوّت بلند «ی» در کدام مصراع به کوتاه تبدیل نمی‌شود؟

الف) یا رب قبول کن به بزرگی و فضل خویش

ب) ای گنبد گیتی ای دماوند

ج) پیش از تو آب معنی دریا شدن نداشت

د) آن نور روی موسی عمرانم آرزوست

۱۱۷. پس از تقطیع هجایی بیت‌ها و مقایسهٔ مصراع‌ها، تعیین کنید که شاعر از کدام اختیار زبانی بهره برده است؟

الف)

ما را چو روزگار فراموش کرده‌ای جانا شکایت از تو کنم یا ز روزگار

ب)

زلف و خالت، دانه و دام دل است با چنین دل، زندگانی مشکل است

پ)

ای که از دفتر عقل آیت عشق آموزی ترسم این نکته به تحقیق ندانی دانست

ت)

پروین به چه ماند به یکی دستهٔ نرگس یا نسترن تازه که بر سبزه نشانیش

ث)

دانه چو طفلی است در آغوش خاک روز و شب این طفل به نشو و نماست

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 37 of 176

ج

ای پادشه خوبان داد از غم تنهایی　　دل بی تو به جان آمد، وقت است که باز آیی

چ

اگر تو از آموختن سر بتابی　　نجوید سر تو همی سروری را

ح

ای مسلمانان، فغان از جور چرخ چَنبری　　وز نفاق تیر و قصد ماه و کید مشتری

درس ۶: آرایه‌های ادبی　لف و نشر

۱۱۸. آرایهٔ لف و نشر را در بیت زیر بیابید و توضیح دهید.

«روی و چشمی دارم اندر مهر او　　کاین گُهر می‌ریزد آن زَر می‌زند»

متناقض‌نما

۱۱۹. متناقض‌نما را در ابیات زیر بیابید.

الف) ز کوی یار می‌آید نسیم باد نوروزی/ از این باد ار مدد خواهی، چراغ دل برافروزی (حافظ)

ب) فلک در خاک می‌غلتید از شرم سرافرازی/ اگر می‌دید معراج ز پا افتادن ما را (بیدل دهلوی)

پ) عجب مدار که در عین درد خاموشم/ که درد یار پری‌چهره عین درمان است (فروغی بسطامی)

۱۲۰. بیت زیر دارای تضاد است یا تناقض؟

«شود از مُهر خموشی دل خامش گویا　　جوش می در جگر خم ز سر بسته بود»

ترکیبی آرایه‌های درس ۶

۱۲۱. در کدام‌یک از ابیات زیر، آرایهٔ تضاد و در کدام‌یک، متناقض‌نما به‌کار رفته است؟ تفاوت آن دو را توضیح دهید.

الف) سلمان ز شوق او اگرت جان بشد چه شد　　سودای او نرفت ز جان و ز تن برفت

ب) هرگز وجود حاضرِ غایب شنیده‌ای　　من در میان جمع و دلم جای دیگر است

۱۲۲. آرایهٔ مربوط به هر بیت را از داخل کمانک بیابید و در مقابل آن بنویسید. (یک مورد اضافه است.)

(تلمیح- تضمین- لف و نشر- تضاد- متناقض‌نما)

الف) شکر ایزد که به اقبال کله‌گوشهٔ گل　　نخوت بادِ دی و شوکتِ خار آخر شد

ب) عجب مدار که در عین درد خاموشم　　که درد یارِ پری‌چهره عین درمان است

پ) جانم ملول گشت ز فرعون و ظلم او　　آن نور روی موسی عمرانم آرزوست

ت) آب چشم و رنگ روی ما ندارد قیمتی　　ز آنکه نبود گوهر اندر بحر و زر در کان عزیز

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 39 of 176

۱۲۳. آرایهٔ مربوط به هر عبارت را به آن وصل کنید. (یک آرایه اضافه است)

الف) فلک در خاک می‌غلتید از شرم سرافرازی
ب) ای که از دفتر عقل آیت عشق آموزی
پ) اختیار سر به زلف همچو چوگانش گذار
ت) هرکه لاف عشق زد، نامی هم از فرهاد برد

- تضمین
- تلمیح
- مراعات‌نظیر
- تضاد
- متناقض‌نما

۱۲۴. آرایهٔ مربوط به هر عبارت را به آن وصل کنید. (یک آرایه اضافه است)

الف) آتش آن نیست که از شعلهٔ او خندد شمع
ب) پیوسته این بودش دعا: الصبرُ مفتاح الفرج
پ) زمین را از آسمان نثار است و آسمان را از زمین غبار
ت) از تهی سرشار، جویبار لحظه‌ها جاری است

- مراعات‌نظیر
- تلمیح
- تضمین
- متناقض‌نما
- تضاد

۱۲۵. آرایهٔ مربوط به هر عبارت را به آن وصل کنید. (یک آرایه اضافه است)

الف) چنگی حزین و جامی، بنواز یا بگردان
ب) مزرع سبز فلک دیدم و داس مه نو
پ) مرده‌ام، عیسی‌دمی خواهم که یابم زندگی
ت) بیا که یاد تو آرامشی است طوفانی

- مراعات‌نظیر
- لف و نشر
- تضاد
- متناقض‌نما
- تلمیح

۱۲۶. آرایهٔ مربوط به هر بیت را از گروه زیر بیابید و در بیت مشخص کنید.
(تلمیح، تضمین، مراعات‌نظیر، لف و نشر، متناقض‌نما)

الف) زلف و خالش را شناسد هر کسی چوگان و گوی — در خور آمد گوی چوگان را و چوگان گوی را
ب) گروهی سر به سر گویای خاموش — ولی چون بحر سر بر کرده در جوش
پ) خیز تا خاطر بدان ترک سمرقندی دهیم — کز نسیمش بوی جوی مولیان آید همی
ت) گریهٔ شمع از برای ماتم پروانه نیست — صبح نزدیک است و در فکر شب تار خود است

فصل سوم درس ۷: تاریخ ادبیات قرن چهاردهم دورهٔ معاصر تا انقلاب اسلامی

۱۲۷. پیدایش شعر معاصر ایران و گسترش آن با چه رویدادهایی همراه بود؟

۱۲۸. در ادبیات دورهٔ معاصر چه عواملی مورد توجه قرار گرفت؟

۱۲۹. تصرف نیما در ماهیت شعر قدیم و ارائهٔ ماهیتی نو از آن به تغییر در چه مواردی انجامید؟

۱۳۰. عبارات مرتبط را به هم وصل کنید.

۱- دورهٔ سلطنت رضاشاه
۲- دورهٔ آغاز حکومت محمدرضاشاه
۳- دورهٔ کودتای ۲۸ مرداد تا قیام ۱۵ خرداد

الف- تشکیل اولین کنگرهٔ نویسندگان و شاعران
ب- رواج سمبولیسم اجتماعی
پ- دورهٔ درخشش نیما

۱۳۱. ویژگی‌های دورهٔ چهارم شعر فارسی را در دورهٔ معاصر تا انقلاب اسلامی شرح دهید.

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 41 of 176

۱۳۲. اوج سخن پروین اعتصامی در ..... اوست که در آنها به شیوهٔ ..... و ..... توجه دارد.

۱۳۳. ویژگی‌های شعر نیما در منظومهٔ افسانه را بنویسید.

۱۳۴. چرا نیما را پدر شعر نو دانسته‌اند؟

۱۳۵. ویژگی‌های شعر اخوان ثالث را ذکر کنید.

۱۳۶. زمینه‌های گرایش به رمان‌نویسی و نثر داستانی را ..... و ..... به معنای نوین آن ایجاد نمودند.

۱۳۷. نثر داستانی معاصر با مجموعه‌داستان کوتاهِ ..... از ..... در سال ۱۳۰۱ آغاز شد.

۱۳۸. ..... با مدیر مدرسه و ..... با سووشون از معروف‌ترین نویسندگان نثر معاصرند.

۱۳۹. چه عواملی باعث شد که نوشتن داستان به تدریج در زبان فارسی معمول گردد؟

۱۴۰. عبارات مرتبط را به هم وصل کنید.

۱- احمد محمود	الف) تهران مخوف
۲- مشفق کاظمی	ب) شمس و طغرا
۳- علی‌محمد افغانی	پ) همسایه‌ها
	ت) شوهر آهو خانم

۱۴۱. ویژگی‌های داستان‌های سید محمدعلی جمال‌زاده چیست؟

۱۴۲. عبارات مرتبط را به هم وصل کنید.

۱- تلخ و شیرین	الف- جلال آل احمد
۲- خسی در میقات	ب- سیمین دانشور
۳- شهری چون بهشت	پ- اخوان ثالث
	ت- محمدعلی جمال‌زاده

۱۴۳. در دورهٔ انقلاب اسلامی، شرایط جنگی و سیاسی رفته‌رفته اقشار جامعه را در دو جبههٔ متفاوت قرار داد. آنها را نام ببرید.

۱۴۴. مهم‌ترین قالب‌های نثر معاصر را بنویسید.

۱۴۵. اولین داستان جلال آل احمد کدام است؟ در کدام مجله چاپ شد؟

۱۴۶. درستی یا نادرستی عبارت‌های زیر را مشخص کنید.

الف) یکی از موفق‌ترین رهروان شعر نیمایی، مهدی اخوان ثالث است.

ب) مهدی اخوان ثالث در مجموعه شعر زمستان، زبانی حماسی دارد.

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 43 of 176

پ شعر دورهٔ معاصر را بیشتر با عنوان شعر سپید می‌شناسیم.

ت نیما یوشیج درسال ۱۳۰۱ هـ.ش منظومهٔ افسانه را منتشر کرد.

ث بهتر است شروع واقعی شعر نو را از سال ۱۳۰۰ یعنی اندکی پیش از به سلطنت رسیدن رضاخان بدانیم.

ج دورهٔ سلطنت رضاخان (از سال ۱۳۰۴تا ۱۳۲۰) را دورهٔ درخشش نیما می‌دانند.

۱۴۷. درستی یا نادرستی عبارات زیر را مشخص کنید.

الف جریان نوگرایی شعری نیما با سرایش ققنوس در سال ۱۳۰۶ تثبیت شد.

ب اولین نمایشنامه با عنوان «جعفرخان از فرنگ برگشته» به قلم مرتضی مشفق کاظمی نوشته شد .

پ سال‌های پس از جنگ، دوران اوج شکوفایی رمان‌نویسی در ایران بود.

ت از نگاه شاعر و نویسندهٔ دورهٔ انقلاب عاشورا یک حادثه نیست؛ بلکه یک فرهنگ است.

ث برخلاف شعر، در داستان‌نویسی دههٔ شصت، جایگاه نسل جوان پررنگ‌تر است.

ج نویسندگان موفق دههٔ شصت پیشکسوتان و کسانی هستند که تجربهٔ نویسندگی سال های قبل از انقلاب را دارند.

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 45 of 176

۱۴۸. شعر زیر را از نظر سطح فکری بررسی نمایید.

به‌سان رهنوردانی که در افسانه‌ها گویند،
گرفته کوله‌بارِ زاد ره بر دوش
فشرده چوب‌دست خیزران در مشت
گهی پُرگوی و گه خاموش
در آن مه‌گون فضای خلوت افسانگی‌شان راه می‌پویند، ما هم راه خود را می‌کنیم آغاز
سه ره پیداست
نوشته بر سر هر یک به سنگ اندر
حدیثی کش نمی‌خوانی بر آن دیگر
نخستین: راه نوش و راحت و شادی
به ننگ آغشته، اما رو به شهر و باغ و آبادی
دو دیگر راه: نیمش ننگ، نیمش نام
اگر سر بر کنی، غوغا و گر دم درکشی، آرام
سه دیگر: راه بی‌برگشت بی‌فرجام
من اینجا بس دلم تنگ است
و هر سازی که می‌بینم، بدآهنگ است
بیا ره توشه برداریم
قدم در راهِ بی‌برگشت بگذاریم
ببینیم آسمانِ «هر کجا» آیا همین رنگ است؟
(اخوان ثالث)

۱۴۹. شعر ققنوس نیما یوشیج را از نظر قالب تحلیل نمایید.

ققنوس، مرغ خوش‌خوان، آوازهٔ جهان
آواره مانده از وزش بادهای سرد
بر شاخ خیزران
بنشسته است فرد
برگرد او به هر سر شاخی پرندگان
او ناله‌های گمشده ترکیب می‌کند...

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 47 of 176

۱۵۰. به چه علت تحقیقات ادبی و تاریخی در دورهٔ مشروطه جاذبه‌ای نداشت؟

۱۵۱. موضوع کلی هر کدام از آثار زیر را بنویسید.

الف) تلخ و شیرین ب) سووشون

۱۵۲. مشخّص کنید هر یک از آثار ذکر شده در ستون «الف»، مربوط به نویسندهٔ کدام‌یک از آثار مذکور در ستون «ب» است.

گروه الف	گروه ب
راه‌آب‌نامه	سه تار
دید و بازدید	تلخ و شیرین
سبک‌شناسی	آتش خاموش
شهری چون بهشت	تاریخ تطوّر نظم فارسی

دورهٔ انقلاب اسلامی

۱۵۳. تصرف نیما در ..... و ..... به تغییر در قالب ویژگی‌های سخن شاعران قدیم انجامید.

۱۵۴. شهریار از بزرگ‌ترین شاعران ..... معاصر است.

۱۵۵. آخر شاهنامه، زمستان و ..... از بهترین مجموعه‌های شعرمعاصر اخوان ثالث هستند.

۱۵۶. دو نمونه از افرادی که در دورهٔ انقلاب با تکّیه بر پشتوانهٔ ادبی و تلفیق آن با ارزش‌های نوین به‌عنوان صاحبان جریانی کمال‌یافته شناخته می‌شوند، نام ببرید.

۱۵۷. با آغاز جنگ تحمیلی و تحریک عواطف دینی و ملی فرهنگ ..... به شعر فارسی راه یافت.

۱۵۸. شماره عبارت‌های سمت راست زیر را به حروفِ عبارت‌های سمت چپ بچسبانید.

۱- دری به خانهٔ خورشید	الف- قیصر امین‌پور
۲- خواب ارغوانی	ب- سید علی موسوی گرمارودی
۳- تنفس صبح	پ- سلمان هراتی

۱۵۹. نثر قیصر امین‌پور چگونه است؟

۱۶۰. دو مورد از نویسندگان داستانی نسل انقلاب را نام ببرید.

۱۶۱. ..... از نویسندگان مشهور معاصر در حوزهٔ کودک و نوجوان است.

۱۶۲. دو مورد از آثار علی مؤذنی را نام ببرید.

۱۶۳. دو مورد از آثار سید مهدی شجاعی را نام ببرید.

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 49 of 176

۱۶۴ . عبارت‌های سمت راست را به عبارت‌های سمت چپ بچسبانید.

۱- ظهور	الف) محمدرضا سرشار
۲- مهاجر کوچک	ب) سید مهدی شجاعی
۳- بدوک	پ) علی مؤذنی

۱۶۵ . عبارت‌های سمت راست را به عبارت‌های سمت چپ متصل کنید.

۱-احمد محمود	الف) زمستان ۶۲
۲-اسماعیل فصیح	ب) مدار صفر درجه
۳-هوشنگ گلشیری	پ) از آسمان سبز
	ت) آیینه‌های دردار

۱۶۶ . شاعران عصر انقلاب علاوه‌بر شعر سنتی در چه قالب‌هایی طبع‌آزمایی کردند؟

۱۶۷ . مهم‌ترین قالب‌های نثر بعد از انقلاب اسلامی کدام‌اند؟ نام ببرید.

۱۶۸ . متن زیر از داستان «دو کبوتر، دو پنجره، یک پرواز» اثر سید مهدی شجاعی را از نظر ویژگی‌های نثر بعد از انقلاب اسلامی در قلمرو فکری بررسی نمایید:

«دو سال مانده بود هنوز به گرفتن دیپلم و وقت سربازی؛ اما طاقتم نمی‌توانستیم آورد. اول تابستان بود، کارنامه‌ها را با معدلی همسان گرفتیم و راهی خانه شدیم. با پیشنهادی که تو می‌خواستی بکنی و هنوز نکرده بودی، من موافق بودم. قبل از اینکه بگویی، گفتم: پدر رضایت می‌دهد، با مادر چه کنیم؟ گفتی: رضایت پدر شرط است؛ اما رضایت مادر را هم می‌گیریم.

به خانه که رسیدیم، تو سراغ پدر رفتی و من سراغ مادر.

بر عکس شد، من مادر را راضی کرده بودم و تو هنوز داشتی با پدر چانه می‌زدی. رفتن هردومان را با هم قبول نمی‌کرد؛ می‌گفت رائد برود؛ وقتی برگشت، نوبت حامد و ما که گفتیم - مثل همیشه - یا هر دو یا هیچ‌کدام. پدر پاسخ داد که: پس هیچ‌کدام.

من و تو هر دو یک لحظه از حرفمان برگشتیم؛ براساس قراری که نداشتیم، پدر با تعجب و حیرت رضایت‌نامهٔ تو را نوشت و مرا گفت که صبر کن رائد که آمد، تو می‌روی و من سر تکان دادم و هیچ نگفتم.»

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 51 of 176

۱۶۹. شعر احمد عزیزی را از نظر ویژگی‌های فکری و ادبی شعر انقلاب بررسی کنید.

یاس بوی مهربانی می‌دهد — عطر دوران جوانی می‌دهد
یاس‌ها یادآور پروانه‌اند — یاس‌ها پیغمبران خانه‌اند
یاس مثل عطر پاک نیّت است — یاس استنشاق معصومیّت است
یاس را آیینه‌ها رو کرده‌اند — یاس را پیغمبران بو کرده‌اند
یاس بوی حوض کوثر می‌دهد — عطر اخلاق پیمبر می‌دهد
حضرت زهرا دلش از یاس بود — دانه‌های اشکش از الماس بود
داغ عطر یاس زهرا زیر ماه — می‌چکانید اشک حیدر را به چاه
عشقِ محزون علی، یاس است و بس — چشم او یک چشمه الماس است و بس
اشک می‌ریزد علی مانند رود — بر تن زهرا گل یاس کبود
گریه آری گریه چون ابر چمن — بر کبود یاس و سرخ نسترن

۱۷۰. شعر دورهٔ بیداری را با شعر معاصر (تا انقلاب اسلامی) از نظر فکری مقایسه کنید.

۱۷۱. متن زیر از داستان «سانتاماریا» سید مهدی شجاعی را از نظر ویژگی‌های داستان‌های بعد از انقلاب اسلامی در قلمرو فکری بررسی کنید.

«درست در همان لحظه، شما «یامهدی» غریبانه‌ای گفتید و تفنگ از دستتان افتاد و من نفهمیدم چرا، ولی بی‌اختیار پیش دویدم تا تفنگ را بردارم و به دستتان بدهم؛ مثل گاهی که در کلاس، قلمی، کاغذی از دستتان می‌افتاد و ما بی‌اختیار خم می‌شدیم تا آن را به شما بدهیم.
ایستاده بودید ولی تفنگ را نگرفتید. به دستتان نگاه کردم، دیدم که از مچتان خون می‌ریزد، تفنگ را با دست چپ از من گرفتید و همه را گفتید که بروند و بازگشتید به حال اوّلتان، انگار نه انگار که یک دست از دست داده‌اید.»

۱۷۲. تکریم شهید و فرهنگ شهادت با تکیه بر ..... ملی و تاریخی یکی از درون‌مایه‌های شعر در دورهٔ انقلاب اسلامی است.

الف) داستان‌های ب) سروده‌های ج) اسطوره‌های د) روایت‌های

درس ۸: اختیارات شاعری ۲ (وزنی)

۱۷۳. پایه‌های آوایی، نشانه‌های هجایی و وزن بیت زیر را در خانه‌های آن قرار دهید.

«برقی از منزل لیلی بدرخشید سحر — وه که با خرمن مجنون دل افگار چه کرد»

۱۷۴. پایه‌های آوایی، نشانه‌های هجایی و وزن بیت زیر را در خانه‌های آن قرار دهید.

«مَنِ بی مایه که باشم که خریدار تو باشم — حیف باشد که تو یار من و من یار تو باشم»

۱۷۵. با تفکیک پایه‌های آوایی بیت زیر، نشانه‌های هجایی و وزن را در خانه‌های آن جایگزین سازید.

«هرگز اندیشه نکردم که کمندت به من افتد — که من آن وَقع ندارم که گرفتار تو باشم»

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 53 of 176

۱۷۶. بیت زیر را تقطیع کنید، پایه‌های آوایی آن را بنویسید و اختیارات شاعری زبانی و وزنی آن را نشان دهید.

«ابرویش خم به کمان ماند و قد راست به تیر　　کس ندیدم که چنین تیر و کمانی دارد»

۱۷۷. بیت زیر را به پایه‌های آوایی تقطیع کنید، نشانه‌های هجایی آن را بنویسید و با توجه به وزن، اختیارات شاعری زبانی و وزنی آن را نشان دهید.

«کافران از بتِ بی‌جان چه تمتّع دارند؟　　باری آن بت بپرستند که جانی دارد»

۱۷۸. با توجه به بیت زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«بسیار بر نیاید، شهوت‌پرست را　　کش دوستی شود متبدّل به دشمنی»

الف) وزن بیت را بنویسید.

ب) در کدام هجا اختیار شاعری ابدال صورت گرفته است؟

پ) شکل دوم وزن بیت چگونه است؟

۱۷۹. با توجه به بیت زیر درستی یا نادرستی موارد داده شده را تعیین کنید.

«گر عاقل و هشیاری، و از دل خبری داری　　تا آدمی‌ات خوانند، ور نه کم از اَنعامی»

الف) اختیار شاعری حذف همزه ۵ بار صورت گرفته است. درست ☐ نادرست ☐

ب) یک شکل از وزن این بیت «مفعولُ فاعلاتن مفعولُ فاعلاتن» است. درست ☐ نادرست ☐

پ) در رکن اول مصراع دوم اختیار شاعری تبدیل مصوت بلند به کوتاه دیده می‌شود. درست ☐ نادرست ☐

ت) هجای کشیدهٔ پایان نیم مصراع اول در مصراع دوم بلند به حساب می‌آید. درست ☐ نادرست ☐

۱۸۰. با توجه به بیت زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید:

«کیسه هنوز فربه است، با تو از آن قوی دلم　　چاره چه خاقانی اگر کیسه رسد به لاغری»

الف) بیت را به پایه‌های آوایی تقطیع کنید و وزن واژه‌های آن را بنویسید.

ب) اختیارات شاعری وزنی بیت را نشان دهید.

پ) اختیارات شاعری زبانی بیت را مشخص کنید.

۱۸۱. در بیت زیر کدام اختیارات شاعری وزنی دیده می‌شود؟

«دست در دامن مولا زد در　　که علی بگذر و از ما مگذر»

۱۸۲. کدام اختیار شاعری وزنی در بیت زیر دیده می‌شود؟ شمارهٔ هجا را تعیین کنید.

«کیست که پیغام من به شهر شروان برد　　یک سخن از من بدان مرد سخندان برد»

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 55 of 176

۱۸۳. در بیت زیر سه اختیار شاعری وزنی وجود دارد؛ پس از تقطیع بیت این اختیارات را نشان دهید.
«یار با ماست چه حاجت که زیادت طلبیم دولت صحبت آن مونس جان ما را بس»

۱۸۴. در بیت زیر سه اختیار شاعری وزنی بیابید.
«به وفای دل من ناله برآرید چنانک چنبر این فلک شعوذه‌گر بگشایید»

۱۸۵. بیت زیر را ابتدا تقطیع کنید، اختیارات شاعری وزنی آن را نشان دهید. سپس وزن شعر را بنویسید.
«مرا که سیرت از این جنس و خوی از این صفت است چه کرده‌ام که سزاوار سنگ و نفرینم»

۱۸۶. اختیارات شاعری وزنی را در بیت زیر نشان دهید.
«نه رنگ عاریتی بود بر دل فرعون که صیقل ید بیضا سیاهی‌اش نزدود»

۱۸۷. با توجه به بیت زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.
«شبی به خواب زدم بوسه بر لبش به خیال هنوز بر لب آن شوخ می‌زند تب‌خال»

الف) وزن بیت را بنویسید و تعیین کنید همسان است یا ناهمسان؟
ب) بیت را تقطیع کنید و اختیارات شاعری وزنی آن را نشان دهید.

۱۸۸. با توجه به بیت زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.
«دیگران را غم جان دارد و ما جامه دران که بفرمایی تا از سَرِ جان برخیزیم»

الف) وزن بیت را بنویسید.
ب) بیت را تقطیع کنید و اختیارات شاعری وزنی را نشان دهید.

۱۸۹. باتوجه به بیت زیر، به پرسش‌ها پاسخ دهید.
«با که گویم به جهان مَحرم کو چه خبر گویم با بی‌خبران»

الف) وزن بیت را بنویسید.
ب) کدام اختیار شاعری وزنی دو بار صورت گرفته است؟
پ) کدام اختیار شاعری وزنی یک بار دیده می‌شود؟

۱۹۰. کدام اختیار شاعری وزنی در هر دو مصراع بیت زیر، دیده می‌شود؟
«خنک آن دم که نشینیم در ایوان من و تو به دو نقش و به دو صورت به یکی جان من و تو»

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 57 of 176

۱۹۱. با توجه به بیت زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«دیگر دلم هوای سرودن نمی‌کند تنها بهانهٔ دل ما، در گلو شکست»

الف) وزن شعر را بنویسید.

ب) اختیارات شاعری مصراع دوم را مشخص کنید؛ این اختیارات وزنی است یا زبانی؟

۱۹۲. با توجه به بیت زیر، به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«من به زبان اشک خود می‌دهمت سلام و تو بر سر آتش دلم همچو زبانه می‌روی»

الف) وزن بیت را تعیین کنید و نشانه‌های هجایی وزن را بنویسید.

ب) نشانه‌های هجایی مصراع اول و دوم را بنویسید و موارد عدم تطابق با وزن اصلی را با اختیارات شاعری توضیح دهید.

۱۹۳. در بیت زیر کدام اختیار شاعری وزنی وجود دارد؟ پایهٔ آوایی آن را نشان دهید.

«من ندانم به نگاه تو چه رازی است نهان که من آن راز توان دیدن و گفتن نتوان»

۱۹۴. کدام اختیار شاعری وزنی در بیت زیر دیده نمی‌شود؟

«چه مبارک سحری بود و چه فرخنده شبی آن شب قدر که این تازه براتم دادند»

۱۹۵. بیت زیر را ابتدا تقطیع هجایی کنید؛ پایه‌های آوایی آن را نشان دهید. وزن و اختیارات شاعری بیت را مشخص کنید. نوع اختیارات را تعیین نمایید.

«هر غنچه به چشم من دلتنگ جز این نیست یادآوری خاطرهٔ بوسهٔ دیدار»

۱۹۶. بیت زیر را تقطیع کنید و اختیارات زبانی و وزنی آن را نشان دهید.

«دولت آمد به بر و بخت و سعادت برسید مشتری از سر شادی به کمان باز آمد»

۱۹۷. اختیار شاعری «قلب» را در بیت زیر نشان دهید.

«عشاق به درگهت اسیرند بیا بد خویی تو بر تو نگیرند بیا»

۱۹۸. اختیارات شاعری وزنی بیت زیر را نشان دهید.

«هر جور و جفا که کرده‌ای معذوری ز آن پیش که عذرت نپذیرند بیا»

۱۹۹. در بیت زیر کدام اختیارات زبانی و وزنی دیده می‌شود؟ بیت را تقطیع کنید و اختیارات را نشان دهید.

«مانند تو آدمی در آباد و خراب باشد که در آیینه توان دید و در آب»

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 59 of 176

۲۰۰. با توجه به تقطیع بیت زیر، به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«شب‌ها گذرد که دیده نتوانم بست مردم همه از خواب و من از فکر تو مست»

شب ها گُ ذَ	رد کِ دی دِ	نتـ وا نم	بست
$UU--$	$U\ \boxed{-U}\ -$	$---$	$-$
مر دم هـَ مِ	از خا بُ مَ	نَز فِک رِ تُ	مست
$UU--$	$U\ \boxed{U-}\ -$	$UU--$	$-$

الف) وزن بیت را بنویسید.

ب) جای کدام هجاها باید عوض شود؟ این تغییر براساس کدام اختیار است؟

پ) اختیار شاعری ابدال را نشان دهید.

۲۰۱. اختیارات وزنی بیت زیر را مشخص کنید.

«باشد که به دست خویش خونم ریزی تا جان بدهم دامن مقصود به دست»

۲۰۲. دو اختیار وزنی و یک اختیار زبانی در بیت زیر نشان دهید.

«بی تو همه هیچ نیست در ملک وجود ور هیچ نباشد چو تو هستی همه هست»

۲۰۳. با توجه به بیت زیر به پرسش‌های داده شده پاسخ دهید.

«ای در دل من رفته چو خون در رگ و پوست هرچ آن به سر آیدم ز دست تو نکوست»

الف) وزن بیت را بنویسید.

ب) کدام اختیارات وزنی در بیت دیده می‌شود؟

پ) دو اختیار شاعری زبانی بیابید.

۲۰۴. با توجه به بیت زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«از هر که وجود صبر بتوانم کرد الّا ز وجودت که وجودم همه اوست»

الف) وزن بیت را بنویسید.

ب) بیت را تقطیع کنید و هجاهای معادل آن را بنویسید.

پ) اختیارات زبانی را بیابید.

ت) اختیارات وزنی را نشان دهید.

۲۰۵. بیت زیر را تقطیع هجایی کنید؛ پایه‌های آوایی را نشان دهید؛ اختیارات شاعری را مشخص کنید.

«گر خود همه خلق زیردستانِ تواند دست ملک‌الموت زبر خواهد بود»

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 61 of 176

۲۰۶. پس از تقطیع هجایی بیت زیر، یک نمونه اختیار زبانی و یک نمونه اختیار وزنی به کار رفته را در بیت، معلوم کنید.

«تو با خدای خود انداز کار و دل خوش دار　　که رحم اگر نکند مدّعی خدا بکند»

۲۰۷. اختیار «وزنی» مشترک در دو مصراع بیت زیر را بنویسید.

آمد سوی کعبه سینه پر جوش　　چون کعبه نهاد حلقه در گوش

۲۰۸. با توجّه به بیت زیر، به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«مرا بسود و فرو ریخت هرچه دندان بود　　نبود دندان لابل چراغ تابان بود»

الف) وزن بیت را بنویسید.

ب) در رکن دوم مصراع دوم، کدام اختیار وزنی به کار رفته است؟

۲۰۹. با در نظر گرفتن بیت زیر به سؤالات پاسخ دهید:

همین حکایت، روزی به دوستان برسد　　که سعدی از پی جانان برفت و جان انداخت

الف) مصراع دوم را تقطیع هجایی کنید.

ب) در آخرین هجای بیت، کدام نوع اختیار شاعری به کار رفته است؟

پ) اختیار شاعری وزنی مشترک هر دو مصراع را بنویسید.

۲۱۰. شاعر در کدام رکن از مصراع‌های بیت زیر از اختیار شاعری وزنی «ابدال» استفاده کرده است؟

خسروان قبلهٔ حاجات جهانند ولی　　سببش بندگی حضرت درویشان است

۲۱۱. بیت‌های زیر را تقطیع هجایی کنید، اختیارات شاعری به‌کاررفته را مشخص کنید و نام اختیار شاعری را بنویسید.

الف)

ای که بر مرکب تازنده سواری، هشدار　　که خر خارکش مسکین در آب و گل است

ب)

عابدان روی سوی قبلهٔ اسلام کنند　　عارفان را نبود قبلهٔ جان جز کویت

پ)

من که باشم در آن حرم که صبا　　پرده‌دار حریم حرمت اوست

ت)

سیل خون از جگر آرید سوی بام دماغ　　ناودان مژه را راه گذر بگشایید

ث)

گریه گر سوی مژه راه نیابد مژه را　　ره سوی گریه، کز او نیست گذر بگشایید

ج)

همه بر جاه همی ترسم و بر جان که مباد　　جاه و جانی که تن‌آسان شدنم نگذارند

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 63 of 176

چ

هر کسی راه از این ره به قدم می‌سپرد ما در اسپردن این راه، به جان آمده‌ایم

ح

دیری است که سعدی به دل از عشق تو می‌گفت این بت نه عجب باشد اگر من بپرستم

خ

از بیابان عدم تا سر بازار وجود به تلاش کفنی آمده عریانی چند

د

مَنعم مکن ز عشقِ وی ای مفتی زمان معذور دارمت که تو او را ندیده‌ای

ذ

ابر آمد و باز بر سر سبزه گریست بی بادهٔ ارغوان نمی‌باید زیست

درس ۹: آرایه‌های ادبی اغراق

۲۱۲. اغراق به کار رفته در بیت‌های زیر را توضیح دهید.

الف

شود کوه آهن چو دریای آب اگر بشنود نام افراسیاب

ب

یارب چه چشمه‌ای است محبت که من از آن یک قطره آب خوردم و دریا گریستم

۲۱۳. در بیت‌های زیر شاعر در توصیف کدام ویژگی‌ها اغراق کرده است؟

هیچ است آن دهان و نبینم از آن نشان موی است آن میان و ندانم که آن چه موست

۲۱۴. در هر یک از بیت‌های زیر آرایه‌های «ایهام» و ایهام تناسب» را پیدا کنید و هر دو معنای واژه‌ای را که این آرایه را پدید آورده، بنویسید.

الف

کیست حافظ تا ننوشد باده بی‌آواز رود عاشق مسکین چرا چندین تجمّل بایدش

ب

هر کو نکاشت مهر و ز خوبی گلی نچید در رهگذار باد نگهبان لاله بود

پ

در سخن مخفی شدم مانند بو در برگ گل هر که خواهد دیدنم گو در سخن بیند مرا

ت

به مجمعی که درآیند شاهدان دو عالم نظر به سوی تو دارم غلام روی تو باشم

ث

گفتم غم تو دارم، گفتا غمت سر آید گفتم که ماه من شو، گفتا اگر برآید

ج بریزید در کیسه‌های لغت و زبان فارسی مبحث حروف اضافه را.

چ شعر سپید من روسیاه ماند که در فضای تو به بی‌وزنی افتاد.

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 65 of 176

ح همهٔ تالیان قرآن و سحرکوشان در عبادت بودند.

ایهام

۲۱۵. در ابیات زیر، کدام واژه‌ها دارای ایهام است؟ معنای آن‌ها را بنویسید.

الف

امید هست که روی ملال در نکشد — از این سخن که گلستان نه جای دلتنگی است

ب

کافر شدم از دستش، باشد که بدین دستان — زلفش به میانم بر، زنّار شود روزی

پ «ناگهان انگار / بر لب آن چاه / سایه‌ای را دید / او شغاد، آن نابرادر بود.»

ت

جز قلب تیره هیچ نشد حاصل و هنوز — باطل در این خیال که اکسیر می‌کنند

ث

ما در پیاله عکس رخ یار دیده‌ایم — ای بی‌خبر ز لذت شُربِ مُدام ما

ایهام تناسب

۲۱۶. «ایهام تناسب» به کار رفته در بیت زیر را بیابید و چگونگی پدید آمدن آن را توضیح دهید.

عیب نتوان کرد اگر آهو به صحرا رونهد — زان چه از روز ازل زان چشم آهو دیده است

۲۱۷. در کدام بیت« ایهام تناسب » به کار رفته است؟ چگونگی پدید آمدن این آرایه را در بیت توضیح دهید.

الف) ماهم این هفته برون رفت و به چشمم سالی‌ست — حال هجران تو چه دانی که چه مشکل حالی است

ب) مشنو ای دوست که غیر از تو مرا کاری هست — یا شب و روز به جز فکر توأم کاری هست

۲۱۸. ایهام تناسب را در ابیات زیر بیابید و چگونگی کاربرد آن را توضیح دهید.

الف) بسیار دیده‌ایم درختان میوه‌دار — زین به ندیده‌ایم که در بوستان توست

ب) ز بس که شد دل حافظ رمیده از همه کس — کنون ز حلقهٔ زلفت به در نمی‌آید

۲۱۹. آرایه‌های ادبی «حسن تعلیل، حس‌آمیزی، اسلوب معادله و ایهام تناسب» به‌ترتیب در کدام گزینه‌ها به کار رفته‌اند؟

الف) لب و دندان سنایی همه توحید تو گوید — مگر از آتش دوزخ بودش روی رهایی

ب) دخل بی‌جا همه جا در سخنم می‌آید — این مگس لازم شیرینی گفتار من است

پ) گریهٔ دائم سیاهی را نبُرد از بخت من — زاغ را بسیاری باران نسازد پَر، سپید

ت) باران همه بر جای عرق می‌چکد از ابر — پیداست که از روی لطیف تو حیا کرد

ترکیبی آرایه‌های درس ۹

۲۲۰. در هریک از ابیات زیر کدام آرایهٔ معنوی به کار رفته است؟

الف) بی مهر رخت روز مرا نور نمانده است — وز عمر مرا جز شب دیجور نمانده است

ب) گر هزار است بلبل این باغ — همه را نغمه و ترانه یکی است

پ) به تنها یکی گور بریان کنی — هوا را به شمشیر گریان کنی

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 67 of 176

۲۲۱. آرایه‌های « ایهام، ایهام تناسب و اغراق» را در ابیات زیر مشخص کنید.

الف) چندین که برشمردم از ماجرای عشقت — اندوه دل نگفتم الا یک از هزاران

ب) خانه زندان است و تنهایی ضلال — هرکه چون سعدی گلستانیش نیست

پ) ذرّه‌ای مهر ندیدم ز تو ای ماه ولی — این گنه جُرم نجوم و ستم افلاک است

۲۲۲. آرایهٔ مربوط به هر عبارت را بیابید و به آن وصل کنید. (یک آرایه اضافه است)

الف) پرستش به مستی است در کیش مهر

ب) ای کبوتر نگران باش که شاهین آمد

پ) پنهان شده ای در من گمنام پر آوازه

ت) روح مجنون چنگ در دامان محمل می‌زند

☐ ایهام

☐ایهام تناسب

☐تلمیح

☐اغراق

☐متناقض نما

۲۲۳. واژهٔ «شیرین» در کدام بیت، ایهام و در کدام بیت ایهام تناسب پدید آورده است؟ با ذکر دلیل توضیح دهید.

الف) هنر بیار و زبان‌آوری مکن سعدی — چه حاجت است بگوید شکر که شیرینم

ب) دیشب صدای تیشه از بیستون نیامد — شاید به خواب شیرین فرهاد رفته باشد

۲۲۴. در هریک از ابیات زیر آرایهٔ ایهام و ایهام تناسب را مشخص کنید و معانی مختلف واژه‌ای که این آرایه را به وجود آورده است، بنویسید.

الف

بگفتا عشق شیرین بر تو چون است — بگفت از جان شیرینم فزون است (نظامی)

ب

چون شبنم اوفتاده بدم پیش آفتاب — مهرم به جان رسید و به عیوق برشدم (سعدی)

پ

عرضه کردم دو جهان بر دل کار افتاده — به‌جز از عشق تو باقی همه فانی دانست (حافظ)

ت

نگران با من استاده سحر / صبح می‌خواهد از من / کز مبارک دم او آورم این قوم به جان باخته را/ بلکه خبر (نیما یوشیج)

۲۲۵. در بیت‌های زیر اغراق، ایهام و ایهام تناسب را بیابید و توضیح دهید.

الف

جان ریخته شد با تو، آمیخته شد با تو — چون بوی تو دارد جان، جان را هله بنوازم (مولوی)

ب

گویند روی سرخ تو سعدی که زرد کرد — اکسیر عشق بر مسم افتاد و زر شدم (سعدی)

پ

چندین که برشمردم از ماجرای عشقت، — اندوه دل نگفتم الا یک از هزاران (سعدی)

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 69 of 176

فصل چهارم درس ۱۰: سبک‌شناسی دورهٔ معاصر و انقلاب اسلامی دوره‌ی معاصر تا انقلاب اسلامی

۲۲۶. در شعر دورهٔ معاصر تفکر شاعر بیشتر ..... و پیرامون ..... است.

۲۲۷. عبارت درست را از نادرست تشخیص دهید.

الف) در نثر دورهٔ معاصر شماری از واژه‌های اروپایی به زبان فارسی راه یافت.

ب) به واژه‌های عربی در نثر معاصر نسبت به گذشته افزوده شده است.

ج) بسیاری از واژه‌ها، کنایات و اصطلاحات عامیانه وارد نثر داستانی دورهٔ معاصر شده است.

۲۲۸. در نثر معاصر بسیاری از افعال ..... می‌شوند و ساختار نحوی جمله‌ها ..... است. طول جملات غالباً ..... است.

۲۲۹. کدام‌یک از اساطیر ردّپای آشکاری در داستان‌نویسی معاصر دارند؟

دوره‌ی انقلاب اسلامی

۲۳۰. کدام‌یک از جملات زیر درست و کدام نادرست است؟

الف) در دههٔ نخست انقلاب، دوری از سبک‌های جدید داستان دیده می‌شود.

ب) روح عرفان و حماسه در شعر دورهٔ بازگشت و بیداری آشکار است.

پ) زبان و واژگان شعری در قصاید دورهٔ انقلاب به سبک خراسانی نزدیک است.

ت) کتاب تاریخ بیداری ایرانیان در حوزهٔ نمایشنامه‌نویسی نثر دورهٔ مشروطه است.

۲۳۱. با توجّه به شعر زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.

پیش از تو آب معنی دریا شدن نداشت — شب مانده بود و جرئت فردا شدن نداشت
بسیار بود رود در آن برزخ کبود — امّا دریغ، زهرهٔ دریا شدن نداشت
در آن کویر سوخته، آن خاک بی‌بهار — حتی علف اجازهٔ زیبا شدن نداشت
گم بود در عمیق زمین شانهٔ بهار — بی تو ولی زمینهٔ پیدا شدن نداشت
دل‌ها اگرچه صاف، ولی از هراس سنگ — آیینه بود و میل تماشا شدن نداشت
چون عقده‌ای به بغض فرو بود حرف عشق — این عقده تا همیشه سر واشدن نداشت

سلمان هراتی

الف) ویژگی‌های زبانی، ادبی و فکری شعر را بنویسید. (از هر یک دو مورد)

ب) بیت اوّل را تقطیع هجایی کنید و پس از تعیین وزن آن، یک اختیار شاعری زبانی و یک اختیار وزنی به‌کاررفته را مشخّص کنید.

۲۳۲. سطوح زبانی شعر دورهٔ انقلاب را بنویسید.

۲۳۳. چگونه تمثیل و نماد در شعر دورهٔ انقلاب راه یافت؟

۲۳۴. در شعر دورهٔ انقلاب اسلامی، وضعیت قالب‌های مورد استفادهٔ شعری چگونه بود؟

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 71 of 176

۲۳۵. قالب‌های سنتی را که در شعر دورهٔ انقلاب رایج شد نام ببرید.

۲۳۶. عبارت‌های درست را از نادرست مشخص کنید.

الف) روح حماسه و عرفان در شعر دورهٔ انقلاب آشکار است.

ب) در شعر حماسی دورهٔ انقلاب، بُعد آسمانی غلبه دارد.

ج) روی‌آوردن به مفاهیم انتزاعی در شعر دورهٔ انقلاب آشکار است.

۲۳۷. با توجه به روح حماسه و عرفان در شعر دورهٔ انقلاب ابعاد حماسه و عرفان چگونه بود؟

۲۳۸. گرایش به داستان کوتاه و بلند در نثر دورهٔ انقلاب اسلامی چه روندی داشت؟

۲۳۹. بعد از جنگ، سبک جدید داستان‌نویسی در داستان‌های انقلاب، چه تغییری کرد؟

۲۴۰. رویکرد دین و دین‌داری در ادبیات داستانی معاصر و دورهٔ انقلاب چگونه بود؟

۲۴۱. عبارات درست را از نادرست مشخص کنید.

الف) اندیشهٔ حاکم بر داستان‌های دههٔ اول انقلاب ابتدا اجتماعی و در مرحلهٔ بعد سیاسی است.

ب) تنوع موضوع‌ها یکی از خصایص برجستهٔ ادبیات داستانی پس از انقلاب است.

۲۴۲. متن زیر را از نظر قلمرو ادبی تحلیل کنید.

«این تنگ‌عیشی برای او (مولوی) نوعی ریاضت نفسانی بود؛ ناشی از خسّت و خشک‌دستی نبود. از زندگی فقط به‌قدر ضرورت تمتّع می‌برد. بیش از قدر ضرورت را موجب دور افتادن از خط سیر روحانی خویش می‌یافت.» (عبدالحسین زرین‌کوب)

۲۴۳. در سطح فکری شعر دورهٔ انقلاب، وضعیت حماسه و عرفان چگونه است؟

۲۴۴. کدام‌یک از ویژگی‌های شعر دورهٔ انقلاب اسلامی در نتیجهٔ روی آوردن به مفاهیم انتزاعی حاصل شده است؟

درس ۱۱: وزن در شعر نیمایی

۲۴۵. باتوجه به بیت زیر، به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«نشاید گفتن آن کس را دمی هست که ندهد بر چنین صورت دل از دست»

الف) مصراع اول را به پایه‌های آوایی تقطیع کنید.

ب) وزن آن را بنویسید.

پ) نشانه‌های هجایی آن را نشان دهید.

ت) نام بحر آن را بنویسید.

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 73 of 176

۲۴۶. بیت زیر را تقطیع کنید، پایه‌های آوایی و نام بحر آن را مشخص کنید.

«چندان دعا کن در نهان چندان بنال اندر شبان کز گنبد هفت آسمان در گوش تو آید صدا»

۲۴۷. مصراع‌های اول و دوم شعر زیر را تقطیع کنید و اختیارات شاعری آن را بیابید.

«ما / فاتحان شهرهای رفته بر بادیم / با صدایی ناتوان‌تر زان که بیرون آید از سینه / راویان قصه‌های رفته از یادیم»

۲۴۸. مصراع اول و دوم شعر زیر را تقطیع کنید. این شعر در کدام بحر سروده شده است؟

«از تهی سرشار / جویبار لحظه‌ها جاری است / چون سبوی تشنه کاندر خواب بیند آب، و اندر آب بیند سنگ / دوستان و دشمنان را می‌شناسم من / زندگی را دوست می‌دارم / مرگ را دشمن»

۲۴۹. مصراع دوم و سوم شعر زیر را تقطیع هجایی و تقطیع به ارکان (پایه‌های آوایی) کنید. اختیارات شاعر را نشان دهید.

«هی فلانی! زندگی شاید همین باشد / یک فریب ساده و کوچک / آن هم از دست عزیزی که تو دنیا را / جز برای او و جز با او نمی‌خواهی / ...»

۲۵۰. با توجه به شعر زیر، به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«فتاده تخته سنگ آن سوی‌تر انگار کوهی بود / و ما این سو نشسته خسته انبوهی / زن و مرد و جوان و پیر / همه با یکدیگر پیوسته، لیک از پای / و با زنجیر»

الف) مصراع اول آن را تقطیع هجایی کنید و پایه‌های آوایی آن را نشان دهید.

ب) وزن هر پایهٔ آوایی را بنویسید.

پ) شعر در چه بحری سروده شده است؟

۲۵۱. با توجه به شعر نیمایی زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«سخن می‌گفت سر در غار کرده شهریار شهر سنگستان / سخن می‌گفت با تاریکی و خلوت / غم دل با تو گویم، غار / بگو آیا مرا دیگر امید رستگاری نیست؟»

الف) مصراع اول را تقطیع هجایی کنید و پایه‌های آوایی آن را نشان دهید.

ب) اختیارات شاعری آن را نشان دهید.

پ) وزن هر پایهٔ آوایی را تعیین کنید و نام بحر این شعر را بنویسید.

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 75 of 176

۲۵۲. با توجه به شعر زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«دیگر اکنون دیری و دوری است / کاین پریشانْ مرد / این پریشانِ پریشانْ گرد / در پس زانوی حیرت مانده خاموش است»

الف) هر یک از مصراع‌های اول و آخر از چند پایهٔ آوایی تشکیل شده است؟

ب) این شعر از تکرار کدام وزن پدید آمده است؟

۲۵۳. شعر نیمایی زیر را تقطیع و پایه‌های آوایی آن را مشخص کنید. کدام اختیارات شاعری در آن صورت گرفته است؟

«تو دانی کاین سفر هرگز به سوی آسمان‌ها نیست / سوی بهرام، این جاوید خون‌آشام / سوی اینها و آنها نیست»

۲۵۴. شعر زیر را تقطیع کنید. پایه‌های آوایی و وزن آن را تعیین نمایید.

«انتظار خبری نیست مرا / نه ز یاری نه ز دیّار و دیاری، باری / برو آن‌جا که بود چشمی و گوشی با کس / ...»

۲۵۵. در شعر زیر:

«سه ره پیداست / نوشته بر سر هر یک به سنگ اندر / حدیثی کهش نمی‌خوانی بر آن دیگر / نخستین را به نوش و راحت و شادی ...»

الف) آن را تقطیع هجایی کنید و پایه‌های آوایی آن را نشان دهید.

ب) اختیارات شاعری آن را مشخص نمایید.

پ) وزن پایه‌های آوایی را بنویسید.

۲۵۶. در شعر زیر:

«من این‌جا بس دلم تنگ است / و هر سازی که می‌بینم بدآهنگ است / بیا ره‌توشه برداریم ...»

الف) مصراع‌ها را تقطیع کنید و پایه‌های آوایی آن را نشان دهید.

ب) وزن پایه‌ها را بنویسید.

پ) این شعر در چه بحری سروده شده است؟

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 77 of 176

۲۵۷. در شعر زیر:

«به‌سان رهنوردانی که در افسانه‌ها گویند / گرفته کوله‌بار زادِ ره بر دوش / فشرده چوب دست خیزران در مشت / گهی پر گوی و گه خاموش ...»

الف) مصراع دوم را تقطیع هجایی کنید و پایه‌های آوایی آن را نشان دهید.

ب) وزن هر پایهٔ آوایی را بنویسید.

پ) شعر در چه بحری سروده شده است؟

۲۵۸. برای اشعار نیمایی زیر مانند نمونهٔ صفحهٔ ۱۰۹ کتاب درسی، خانه‌هایی تولید کنید، پایه‌های آوایی و وزن و نشانه‌های هجایی هر مصراع را بنویسید. سپس اختیار شاعری به‌کاررفته در این شعر را مشخّص کنید.

«میان مشرق و مغرب ندای محتضریست
که گاه می‌گوید
من از ستارهٔ دنباله‌دار می‌ترسم
که از کرانهٔ مشرق طلوع خواهد کرد»
(شفیعی کدکنی)

۲۵۹. پس از تعیین پایه‌های آوایی و وزن هر مصراع شعر زیر، دلیل ناهمسانی پایه‌های آوایی این شعر و تفاوت آن را با اشعار سنتی بیان کنید.

«چون درختی در صمیم سرد و بی ابر زمستانی
هرچه برگم بود و بارم بود؛
هرچه از فرّ بلوغ گرم تابستان و میراث بهارم بود؛
هرچه یاد و یادگارم بود،
ریخته است.»
(اخوان ثالث)

۲۶۰. گزینه درست را از میان کمانک انتخاب کنید.

الف) نام بحر عروضی بیت «الا تا نخواهی بلا بر حسود / که آن بخت‌برگشته خود در بلاست»، ..... (رمل - متقارب) است.

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 79 of 176

ب نام بحر عروضی بیت «همیشه تا بر آید ماه و خورشید / مرا باشد به وصل یار امید»، ..... (هزج – متقارب) است.

پ نام بحر عروضی بیت «تو از هر در که بازآیی به این خوبی و زیبایی / دری باشد که از رحمت به روی خلق بگشایی ..... (رجز– هزج) است.

۲۶۱. با مقایسهٔ دو شعر زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.

۱) میان مشرق و مغرب ندای محتضریست / که گاه می‌گوید / من از ستارهٔ دنباله‌دار می‌ترسم.

۲) چون درختی در صمیم سرد و بی‌ابر زمستانی / هرچه برگم بود و بارم بود / ... ریخته است.

الف وزن کدام شعر، «ناهمسان» است؟

ب مصراع اوّل شعر دوم چند رکن دارد؟

پ وزن واژهٔ معادل پایه‌های آوایی مصراع «که گاه می‌گوید» را بنویسید.

۲۶۲. با خواندن دو منظومهٔ زیر:

۱ـ به‌سان رهنوردانی که در افسانه‌ها گویند / گرفته کوله‌بار زادره بر دوش / فشرده چوب‌دست خیزران در مشت / گهی پر گوی و گه خاموش / در آن مه‌گون فضای خلوت افسانگی‌شان راه می‌پویند / ما هم راه خود را می‌کنیم آغاز / سه ره پیداست ... من اینجا بس دلم تنگ است / و هر سازی که می‌بینم بدآهنگ است / بیا ره توشه برداریم / قدم در راه بی‌برگشت بگذاریم / ببینیم آسمان هر کجا آیا همین رنگ است؟ / ... (اخوان ثالث)

۲ـ قایقی خواهم ساخت / خواهم انداخت به آب / دور خواهم شد از این خاک غریب / که در آن هیچ کسی نیست که در بیشهٔ عشق / قهرمانان را بیدار کند / قایق از تور تهی / و دل از آرزوی مروارید / همچنان خواهم راند ... (سهراب سپهری)

الف هر دو شاعر، در منظومه‌های خود از نظر «قلمرو فکری» به طرح چه موضوع مشترکی پرداخته‌اند؟

ب نام بحر عروضی منظومهٔ شمارهٔ یک چیست؟

درس ۱۲: آرایه‌های ادبی حسن تعلیل

۲۶۳. آرایه‌های «اسلوب معادله، حس‌آمیزی و حسن تعلیل» را در ابیات زیر بیابید.

الف) بس که بار غم برون انداختم بر آسمان — جامه نیلی کرد و اینک بین که پشت او دوتاست

ب) بر لب کوه جنون خندهٔ شیرین بهار — نقش زخمی است که از تیشهٔ فرهاد شکفت

پ) نیست اوج اعتبار پوچ مغزان را ثبات — کوزهٔ خالی فتد زود از کنار بام‌ها

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 81 of 176

حس‌آمیزی

۲۶۴. در هر یک از بیت‌های زیر، قسمت‌های مشخص‌شده، کدام آرایهٔ «معنوی» را به وجود آورده است؟

الف

سپهبد پرستنده را گفت گرم — سخن‌های شیرین به آوای نرم

ب

شب تاریک و بیمِ موج و گردابی چنین هایل — کجا دانند حال ما سبکباران ساحل‌ها؟

۲۶۵. در کدام بخش از شعرهای زیر«حس‌آمیزی» به کار رفته است؟

الف) افسوس/ موها، نگاه‌ها به عبث/ عطر لغات شاعر را تاریک می‌کنند

ب) می‌تراود ز لبم قصهٔ سرد/ دلم افسرده در این تنگ غروب

۲۶۶. کاربرد کدام آرایهٔ بدیع معنوی در ابیات زیر مشترک است؟ آن را بیابید و توضیح دهید.

الف) ما گر چه مرد تلخ شنیدن نه‌ایم، لیک — تلخی که از زبان تو آید، شنیدنی است

ب) بدین شعر تر شیرین ز شاهنشه عجب دارم — که سر تا پای حافظ را چرا در زر نمی‌گیرد

۲۶۷. در کدام بیت «حس‌آمیزی» به کار رفته است؟ توضیح دهید.

الف) آن بلبلم که چون کشم از دل صفیر گرم — بوی محبت از نفسم می‌توان شنید

ب) تا تو را آن بو کشد سوی جنان — بوی گل باشد دلیل گلستان

اسلوب معادله

۲۶۸. در بیت زیر کدام آرایهٔ بدیع معنوی به کار رفته است؟ توضیح دهید.

« نباید سخن گفت ناساخته — نشاید بریدن نینداخته»

ترکیبی آرایه‌های درس ۱۲

۲۶۹. آرایه‌های «ایهام، ایهام‌تناسب، حُسن‌تعلیل و اسلوب‌معادله» را در ابیات زیر مشخص کنید.

الف) قطع زنجیر ز مجنون تو نتوان کردن — موج جزوِ بدنِ آبِ روان می‌باشد

ب) چنان سایه گسترد بر عالمی — که زالی نیندیشد از رستمی

پ) جان ریخته شد بر تو،آمیخته شد با تو — چون بوی تو دارد جان، جان را هله بنوازم

ت) عجب نیست بر خاک اگر گل شگفت — که چندین گل‌اندام در خاک خفت

۲۷۰. در بیت زیر، کدام آرایه‌های بدیع معنوی به کار رفته است؟

« از خودآرایان نمی‌باید بصیرت چشم داشت — عیب پیش پا نیاید در نظر طاووس را »

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 83 of 176

پاسخنامه تشریحی

۱ . سبک‌های خراسانی و عراقی

۲ . شاعران دورهٔ بازگشت به سبب فقر فرهنگی جامعه و سستی و رخوت حاکم بر ادبیات به پیروی از اسلوب‌های کهن پرداختند و در سطوح زبانی، ادبی و فکری سبک خراسانی و عراقی را مورد توجه قرار دادند.

۳ . ادبیاتی که به نقد شرایط آن زمان در حوزه‌های سیاست، اقتصاد، فرهنگ و اجتماع می‌پرداخت، ادبیات بیداری یا مشروطه می‌گویند. از نویسندگان شاخص آن می‌توان به ملک‌الشعرای‌بهار و میرزا آقاخان کرمانی اشاره کرد.

۴ . ۱ – زبان شعری بهار حماسی و سبک شعرش خراسانی است. ۲ – بهار شناخت و توانمندی خود را در خدمت آزادی و وطن‌خواهی درمی‌آورد. ۳ – برای ارتباط با مردم مفاهیم سیاسی را با زبان ساده و صمیمی بیان می‌کند. ۴ – مظاهر استبداد و استعمار را نقد می‌کند و برای دیدگاه خود زبان ادبی برمی‌گزیند. ۵ – واقعیات جامعهٔ آن روز را در اختیار خوانندگان قرار می‌دهد.

۵ . در این دوره ادبیات – به‌ویژه شعر – برای آنکه بتواند با تودهٔ مردم ارتباط برقرار کند زبان محاوره را برگزید تا قابل فهم‌تر باشد و مفاهیم جدید را با زبانی ساده انتقال دهد، به این ترتیب نهضت ساده‌نویسی همراه با نهضت آزادی‌خواهی شکل گرفت و نویسندگان و شاعران مظاهر استبداد و استعمار را نقد می‌کردند و برای بیان دیدگاه خود زبان ادبی را برمی‌گزیدند. شعر از نظر آنان بیان هنرمندانهٔ واقعیات و وسیله‌ای برای بهبود زندگی بود که از طریق روزنامه‌ها و مطبوعات در اختیار مردم قرار می‌گرفت.

۶ . عارف قزوینی – عصر مشروطه – شعر عارف ساده و دور از پیچیدگی بود. وی مضامین وطن‌دوستی و ستیز با نادانی را با آوازی زیبا و پرشور می‌خواند.

۷ . دیوان او شامل قصاید، ترجیع‌بند و مسمّط‌هایی است که بسیاری از حوادث و اوضاع آن روزگار را بیان می‌کند.

۸ . الف) درست

ب) نادرست – عبدالوهاب انجمن ادبی نشاط را تأسیس کرد.

ج) نادرست

۹ . ۱) هـ ۲) ج ۳) الف ۴) د ۵) ب

۱۰ . ناظم‌الاسلام کرمانی: تحقیقات ادبی و تاریخی

میرزا حبیب اصفهانی: ترجمه

میرزا آقا تبریزی: نمایش‌نامه‌نویسی

میرزا حسن‌خان بدیع: رمان‌نویسی

میرزا جهانگیرخان: روزنامه‌نگاری

محمدباقر میرزا خسروی: رمان‌نویسی

۱۱ . زبانی: ۱ – وجود تکلّف و تصنع با به‌کارگیری کلمات و ترکیبات عربی. ۲ – تقلید از زبان سبک سعدی در گلستان.

ادبی: ۱ – کاربرد آرایه‌های تشبیه، جناس و واج‌آرایی. ۲ – وجود شیوهٔ نثر مسجع و به‌کارگیری آرایهٔ سجع.

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 85 of 176

۱۲ . از معروف‌ترین نویسندگان و سیاست‌مداران بزرگ دورهٔ بیداری است که علاوه بر خدمات و اقدامات بزرگ سیاسی، در ادبیات نیز بسیار مؤثر بود. او با تغییر سبک نگارش تکلّف را در نثر از بین برد و مسائل عصر را با کاربرد زبان و اصطلاحات رایج و آمیخته به شعر و ضرب‌المثل‌های لطیف، به سبک گلستان سعدی نوشت و موجب اقبال عامه به نثر گردید. عبارات کوتاه او نیز گاه موزون و مسجع‌اند. قائم‌مقام احیاءکنندهٔ نثر فارسی است و «منشآت» مهم‌ترین اثر اوست.

۱۳ . دایرهٔ واژگانی شعر علاوه بر آنچه در گذشته بود، با توجه به ارتباط با اروپا و ظهور علوم و فنون جدید گسترش یافت.

۱۴ . زبان آنها مانند نثر داستانی قبل از مشروطه ساده، روان، بی‌تکلف و عوام‌فهم است.

۱۵ . ۱- چاپ‌خانه ۲- فتحعلی شاه ۳- سرگذشت حاجی بابای اصفهانی ۴- میرزا حبیب اصفهانی

۱۶ . زیرا از سویی نوعی باستان‌گرایی و روحیهٔ کاوشگرانه در شناخت هویت گذشته میان آنها حاکم بود و از سوی دیگر به دلیل سیاست‌های رایج در جامعه، نگارش رمان‌های تاریخی و اجتماعی سطحی در قیاس با کارهایی مثل روزنامه‌نویسی یا نوشتن رمان سیاسی دردسر کمتری داشت و بر این اساس جز تعداد اندکی رمان تاریخی، رمان دیگری نوشته نشد.

۱۷ . ۱- بهار ۲- دانشکده ۳- نوبهار ۴- ملک‌الشعرای بهار

۱۸ .

الف زبان ساده و قابل فهم/ جمله‌های کوتاه/ در ساختار و ترکیب دستوری کلام، جمله‌ها درست‌تر و با طبیعت زبان هماهنگ‌تر می‌شوند/ استفاده از اصطلاحات و تمثیلات محاوره‌ای مانند: روده‌ات ببره، حوصلم سر رفت/ تکرار عبارت‌های عامیانه

ب کنایه: روده بریدن ← ساکت شدن، حرف نزدن

ضرب‌المثل: آفتابه لگن شش دست، شام و ناهار هیچی ← تشریفات و تجملات سفره بیشتر از محتویات آن است و همچنین کنایه از ← حواشی بیش از اصل آن

۱۹ . گزینهٔ «۱»: قاآنی شیرازی

۲۰ .

پایه‌های آوایی	بن ما ی	رخ ک با غُ	گُ لس تا نَ	ما رِ زوست
وزن	مفعولُ	فاعلاتُ	مفاعیلُ	فاعلن
نشانه‌های هجایی	$U--$	$U-U-$	$U--U$	$-U-$

۲۱ .

پایه‌های آوایی	جز حَر فِ پو	چ قس مَ ت	زا هد زِ عش	ق نیست
	کَف با شَ دز	مُ حی ط نَ	صی بِ ک نا	رِ ها
وزن	مس تف ع لن	مَفا عِلُ	مس تف ع لن	فَ عل
نشانه‌های هجایی	$-U--$	$UU-U$	$--U-$	$-U$

۲۲ .

پایه‌های آوایی	آ بِ آ تَش	فُ رو زِ عش	قا مَد
	آ تَ شِ آ	ب سو زِ عش	قا مَد
نشانه‌های هجایی	$--UU$	$-U-U$	$-UU$
وزن شعر	فعلاتن	مَفاعلن	فعلُن

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 87 of 176

۲۳ .

دَ رین ما تم	سَ را تا یک	نَ فس چن صب	ح مه ما نی
$--U$	$--U$	$--U$	$--U$
مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن

۲۴ . الف) ← ۲

ب) ← ۴

پ) ← ۱

ت) ← ۳

۲۵ . الف)

پایه‌های آوایی	مه رو یِ	تُ شب مو یِ	تُ گل بو یِ	تُ دا رد
	گل زا رِ	جَ هان خُر	می یَز رو یِ	تُ دا رد
وزن	مفعولُ	مفاعیلُ	مفاعیلُ	فعولن

وزن بیت ب، مستفعلن مفاعلُ مستفعلن فعل یا «مفعولُ فاعلاتُ مفاعیلُ فاعلن» است.

۲۶ . ب)

پایه‌های آوایی	ای سر وِ ب	لن د قا مَ	ت دوست
	وه وه ک شَ	ما یِ لت چ	نی کوست

وزن بیت الف مفاعیلن مفاعیلن فعولن است.

۲۷ .

پایه‌های آوایی	ای آن کِ	بِ تق دی رُ	ب یان دم زَ	نِ یَز عشق
	ما با تُ	نَ دا ری م	سُ خن خِی رُ	سَ لا مت
وزن	مفعولُ	مفاعیلُ	مفاعیلُ	فعولن

شکل همسان: «مستفعلُ، مستفعلُ، مستفعلُ، مستف»

۲۸ . الف) پایه‌های آوایی این بیت را به دو شکل زیر می‌توان تقطیع کرد:

همسان:

ام رو ز کِ	در دس ت تُ	ام مَر حَ مَ	تی کن
مستفعلُ	مستفعلُ	مستفعلُ	مستف

ناهمسان:

ام رو ز	ک در دس ت	تُ ام مر حَ	مَ تی کن
مفعولُ	مفاعیلُ	مفاعیلُ	فعولن

وزن بیت ب، مستفعلن مفاعلُ مستفعلن فَعَل یا «مفعولُ فاعلاتُ مفاعیلُ فاعلن» است که به هر دو شکل ناهمسان است.

۲۹ .

پایه‌های آوایی	حسـ نت بِ ات	تِ فا قِ مَ	لا حت جَ هان	گ رفت
	آ ری بِ ات	تِ فا قِ جَ	هان می تَ وان	گ رفت
تقطیع هجایی	$-U--$	$UU-U$	$-U--$	$-U$
وزن	مستفعلن	مفاعِلُ	مستفعلن	فَعل

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 89 of 176

وزن این بیت به شکل مفعولُ فاعلاتُ مفاعیلُ فاعلن نیز درست است.

۳۰.

پایه‌های آوایی	قل بِ سِ یا	ه بو د اَ	زان در حَ را	م رفت
وزن	مستفعلن	مفاعِلُ	مستفعلن	فَعَل
نشانه‌های هجایی	$--U$	$UU-U$	$--U-$	$-U$

۳۱.

ردیف	۱	۲	۳	۴
پایه‌های آوایی	در تا بِ تو	بِ چن د تَ	وان سو خت هم	چُ عود
		مفاعلُ	مستفعلن	

به شکل زیر نیز درست است:

ردیف	۱	۲	۳	۴
پایه‌های آوایی	در تا بِ	تو بِ چن د	تَ وان سو خت	هم چُ عود
		فاعلات	مفاعیلُ	

۳۲. شکل اول (همسان)

پایه‌های آوایی	آن ترک پَ	ری چه رِ ک	دو شز بَ رِ	ما رفت
وزن	مستفعلُ	مستفعلُ	مستفعلُ	مستف

شکل دوم: (ناهمسان)

پایه‌های آوایی	آن ترک	پَ ری چه رِ	کِ دو شَز بَ	رِ ما رفت
وزن	مفعولُ	مفاعیلُ	مفاعیلُ	فعولن

۳۳. مستفعلن مفاعلُ مستفعلن فَعل

یا مفعولُ فاعلاتُ مفاعیلُ فاعلن

پایه‌های آوایی مصراع اول چنین است:

زین هم رَ ها / نِ سس ت ع / نا صر د لم / گ رفت

۳۴.

پایه‌های آوایی	صَ بو ر گش	تَ مُ دل در	بَ را هَ نین	کر دم
	بِ خا ست آ	تَ شَ زین دل	چُ آ تَ شَز	آ هن
وزن	مفاعلن	فعلاتن	مفاعلن	فعْلن
نشانه‌های هجایی	$-U-U$	$--UU$	$-U-U$	$--$

۳۵.

پایه‌های آوایی	در آن دُ هُ	در سُ رو ر	یک سا نم
تقطیع هجایی	$UU--$	$U-U-$	$---$
وزن	مستفعلُ	فاعلات	مستفعل

یادآوری: پایه‌های آوایی را می‌توان به شکل زیر نیز جدا کرد.

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 91 of 176

در ان دُ	هُـ در سُ رو	ر یک سا نم
مفعول	مفاعلن	مفاعیلن

۳۶ . شکل اول

پایه‌های آوایی	از کر دِ ی	خی ش تن پَ	شی ما نم
	جُز تو بِ رَ	هَ دِ گر نِ	می دا نم
وزن	مستفعلُ	فاعلات	مستفعل

شکل دوم

پایه‌های آوایی	از کر دِ	ی خی ش تن	پَ شی ما نم
	جز تو بِ	رَ هِ دِ گر	نِ می دا نم
وزن	مفعول	مفاعلن	مفاعیلن

۳۷ . شکل اول

پایه‌های آوایی	آن خرِمَ نِ	گل نَ گل کِ	با غَست
وزن	مستفعلُ	فاعلاتُ	فعلن

شکل دوم

پایه‌های آوایی	آن خرِ مَ	نِ گل نَ گل	کِ با غست
وزن	مفعولُ	مفاعلن	فعولن

۳۸ . الف) مفعولُ ب) فاعلاتن پ) فعلن ت) فَعَلن ث) مفاعلن ج) فعلاتن چ) مفتعلن

۳۹ .

پایه‌های آوایی	این جُو ر کِ	می بَ ری م	تا کی
	وین صب ر کِ	می کُ نی م	تا چند
وزن	مستفعلُ	فاعلات	فعلن

۴۰ . شکل ۱

پایه‌های آوایی	مر دا نِ نَ	ظر با زِ سَ	بک سی ر فُ	رو غی
وزن	مستفعلُ	مستفعلُ	مستفعلُ	فع لن (مس تف)

شکل ۲

پایه‌های آوایی	مر دا نِ	نَ ظر با زِ	سَ بک سی ر	فُ رو غی
وزن	مفعولُ	مفاعیلُ	مفاعیلُ	مفاعی (فعولن)

۴۱ . الف)

پایه‌های آوایی	با آن کِ	جی بُ جا مِ	مَ نَز ما لُ	می تُ هیست
	ما را فَ	را غ تیس ت	کِ جم شی دِ	جم نَ داشت
وزن	مفعولُ	فاعلاتُ	مفا عیلُ	فا علن

۴۲ . مستفعلن مفاعلُ مستفعلن فَعَل (مفعولُ فاعلاتُ مفاعیلُ فاعلن)

ب) مفتعلن فاعلاتُ مفتعلن فع

۴۳ .

پایه‌های آوایی	بر بو یِ	تخ مِ مه ر	کِ در دل بِ	کا رَ مت
نشانه‌های هجایی	$U--$	$U-U-$	$U--U$	$-U-$

۴۴ .

پایه‌های آوایی	بِ حُس نُ خل	قُ وَ فا کس	بِ یا رِ ما	نَ رِ سد
	تُ را دَ رین	سُ خَ نِ کا	رِ کا رِ ما	نَ رِ سد
وزن	مفاعلن	فعلاتن	مفاعلن	فَ عَ لن
نشانه‌های هجایی	$-U-U$	$--UU$	$-U-U$	$-UU$

۴۵ .

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 93 of 176

الف

پایه‌های آوایی	آ ب زَ نی	د را ه را	هین ک نِ گا	ر می ر سد
	مژ دِ دَ هی	د با غ را	بو یِ بَ ها	ر می ر سد
وزن	مفتعلن	مفاعلن	مفتعلن	مفاعلن
نشانه‌های هجایی	$-UU-$	$-U-U$	$-UU-$	$-U-U$

همسان دولختی (دوری)

ب

پایه‌های آوایی	دِ لم سر	بِ ها مون	رَ ها می	پَ سَن دد
	سَ رَم با	لِ شَز صخ	رِ ها می	پَ سَن دَد
وزن	فعولن	فعولن	فعولن	فعولن
نشانه‌های هجایی	$--U$	$--U$	$--U$	$--U$

همسان تک لختی

پ

پایه‌های آوایی	با زین چِ شو	رِ شَس ت کِ	در خل قِ عا	لَ مَست
	با زین چِ نو	حِ و چِ عَ	زا و چِ ما	تَ مَست
وزن	مستفعلن	مفاعلُ	مستفعلن	فَعِل
نشانه‌های هجایی	$-U--$	$UU-U$	$-U--$	$-U$

ناهمسان

توضیح: پایه‌های آوایی این بیت به شکل (مفعول فاعلات مفاعیلُ فاعلن) نیز جدا می‌شود.

ت

پایه‌های آوایی	گش تِ ام در	جَ ها نُ آ	خِ رِ کار
	دل بَ ری بر	گُ زی دِ ام	کِ م پرس
وزن	فاعلاتن	مَفاعلن	فَعَلُن
نشانه‌های هجایی	$--U-$	$-U-U$	$-UU$

ناهمسان

ث

همسان

پایه‌های آوایی	دل نیـ ست کَ	بو تر کِ چُ	بر خاسـ ت نِ	شی ند
	از گو شِ ی	با می کِ پَ	ری دی م پَ	ری دیم
وزن	مستَفعلُ	مستَفعلُ	مستَفعلُ	مس تَف
نشانه‌های هجایی	$UU--$	$UU--$	$UU--$	مستف (فعلن)

ناهمسان

پایه‌های آوایی	دل نیسـ ت	کَ بو تر کِ	چُ بر خاسـ ت	ن شی ند
	از گو شِ	ی با می کِ	پَ ری دیم	پَ ری دیم
وزن	مفعولُ	مَفاعیلُ	مَفاعیلُ	فَعولن
نشانه‌های هجایی	$U--$	$U--U$	$U--U$	$--U$

توضیح: این وزن، به شکل اول همسان و به شکل دوم ناهمسان تقطیع می‌شود.

ج

پایه‌های آوایی	ش فا ی این	دِ لِ بی ما	ر جز ل قا	ی تُ نیست
	ط بی بِ جا	نِ خَ را بم	کَ سی وَ را	یِ تُ نیست
وزن	مفاعلن	فَعَلاتن	مَفاعلن	فَعَلن
نشانه‌های هجایی	$-U-U$	$--UU$	$-U-U$	$-UU$

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 95 of 176

ناهمسان

۴۶ .

الف

شیوهٔ اوّل:

پایه‌های آوایی	دا نِس ت کِ	دِل آ سی ر	دا رَد
	دَر دی نَ دَ	وا پَ ذی ر	دا رَد
وزن	مستفعلُ	فاعلاتُ	فعِلن
نشانه‌های هجایی	$-U--$	$U-U-$	$--$

شیوه دوم:

پایه‌های آوایی	دا نِس ت	کِ دِل آ سی	ر دا رَد
	دَر دی نَ	دَ وا پَ ذی	ر دا رَد
وزن	مفعولُ	مفاعلن	فعولن
نشانه‌های هجایی	$U--$	$-U-U$	$--U$

ب

شیوهٔ اوّل:

پایه‌های آوایی	دی شِی خ با	چِ را غ هَ	می گُش ت گِر	دِ شَهر
	کَز دی وُ دَد	مَ لو لَ مُ	اِن سا نَ ما	رِ زوست
وزن	مستفعلن	مفاعلُ	مستفعلن	فَعَل
نشانه‌های هجایی	$-U--$	$UU-U$	$-U--$	$-U$

شیوه دوم:

پایه‌های آوایی	دی شِی خ	با چِ را غ	هَ می گُش ت	گِر دِ شَهر
	کَز دی وُ	دَد مَ لُو لَ	مُ اِن سا نَ	ما رِ زوست
وزن	مَفعولُ	فاعِلاتُ	مَفاعیلُ	فاعِلن
نشانه‌های هجایی	$U--$	$U-U-$	$U--U$	$-U-$

پ

شیوهٔ اوّل:

پایه‌های آوایی	دُن یا نَ یَر	زَ دان ک پَ	ری شان کُ نی	دِ لی
	زِن ها ر بَد	مَ گُن کِ نَ	کَر دَس ت عا	قِ لی
وزن	مستفعلن	مفاعلُ	مستفعلن	فَعَل
نشانه‌های هجایی	$-U--$	$UU-U$	$-U--$	$-U$

شیوهٔ دوم:

پایه‌های آوایی	دُن یا نَ	یَر زَ دان کِ	پَ ری شان کُ	نی دِ لی
	زِن ها ر	بَد مَ گُن کِ	نَ کَر دَس ت	عا قِ لی
وزن	مفعول	فاعلاتُ	مفاعیلُ	فاعلن
نشانه‌های هجایی	$U--$	$U-U-$	$U--U$	$-U-$

ت

شیوه اوّل:

پایه‌های آوایی	آ بی تَ رَ	زا نی م کِ	بی رَن گ بِ	می ریم
	اَز شی شِ نَ	بو دی م کِ	با سَن گ بِ	می ریم
وزن	مستفعلُ	مستفعلُ	مستفعلُ	مُستف
نشانه‌های هجایی	$UU--$	$UU--$	$UU--$	$--$

شیوهٔ دوم:

پایه‌های آوایی	آ بی تَ	رَ زا نی م	کِ بی رَن گ	بِ می ریم
	اَز شی شِ	نَ بو دی م	کِ با سَن گ	بِ می ریم
وزن	مفعولُ	مفاعیلُ	مفاعیلُ	فعولن (مفاعی)
نشانه‌های هجایی	$U--$	$U--U$	$U--U$	$--U$

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 97 of 176

۴۷ .

گزینهٔ «ب»: زین خَلقِ پرشکایتِ گریان شدم ملول　　آن های هوی و نعرهٔ مستانم آرزوست.

مستفعلن مفاعل مستفعلن　　مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن

۴۸ . ج) «مفتعلن فاعلات مفتعلن فع»

۴۹ .

تقطیع هجایی	دَس	تَم	نَ	دا	د	قُو	وَ	تِ	رَف	تن	بِ	پی	شِ	دوست
تقطیع هجایی	چَن	دی	بِ	پا	ی	رَف	تَ	مُ	چَن	دی	بِ	سر	شُ	دَم
نشانه‌های هجایی	—	—	∪	—	∪	—	∪	∪	—	—	∪	—	∪	—
وزن	مفعولُ			فاعلاتُ				مفاعیلُ				فاعلن		

۵۰ . «ب» چون نظم همسان «مستفعلُ مستفعلُ مستفعلُ مُستف» بر نظم ناهمسان برتری دارد و وزن بیت را بهتر نشان می‌دهد.

۵۱ . با گزینهٔ «ب» «ای بی‌خبر بکوش که صاحب خبر شوی» هم‌وزن است. هر دو مصراع بر وزن «مستفعلن مفاعلُ مستفعلن فَعَل» هستند.

۵۲ .

الف　به «شق‌القمر»، معجزهٔ پیامبر (ص)، اشاره دارد.

ب　اشاره به داستان معراج پیامبر (ص)

پ　اشاره به داستان بر دار کردن منصور حلاج

ت　تلمیح به داستان فریب خوردن آدم (ع) با نیرنگ شیطان و رانده شدنش از بهشت که آمده است طاووس مسبّب ورود ابلیس به بهشت و فریب دادن آدم و حواست.

ث　تلمیح به داستان بخشیدن انگشتر حضرت علی (ع) به سائل در نماز توسط ایشان

ج　در مصراع اول اشاره به داستان نبرد اسکندر مقدونی و داریوش سوم پادشاه هخامنشی مشاهده می‌شود و مصراع دوم «مهر و وفا» یادآور عشق و دوستی میان دو عاشق و معشوق به نام‌های مهر و وفاست.

چ　اشاره به داستان بیژن و منیژه از داستان‌های عاشقانه در شاهنامه

ح　اشاره به رانده شدن حضرت آدم از بهشت

خ　اشاره به داستان گم شدن خاتم حضرت سلیمان و افتادن آن به دست اهریمن

۵۳ . این بیت تلمیح دارد به آیه‌ای از قرآن که در آن، خداوند به جان پیامبر سوگند یاد کرده است.

«لَعَمرُکَ إنَّهُم لَفی سَکرَتِهِم یَعمَهون» (آیهٔ ۷۲ سورهٔ حجر)

۵۴ . این شعر تلمیح دارد به ماجرای ضربت‌خوردن حضرت علی(ع) که ابن‌مُلجم، در شب نوزدهم ماه رمضان، با شمشیری زهرآگین بر فرق حضرت علی(ع) که در حال سجده بودند ضربه زد و پیشانی آن حضرت را شکافت.

۵۵ .

الف　به قارون و ثروت زیاد او اشاره دارد.

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 99 of 176

ب اشاره دارد به ماجرای حضرت ابراهیم (ع) که به دستور نمرود در آتش افکنده شدند.

پ به داستان حیرت زنان مصر از مشاهدهٔ جمال یوسف اشاره دارد.

ت به آیهٔ امانت در سورهٔ احزاب اشاره دارد.

(إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا)

ث به ماجرای حضرت سلیمان (ع) اشاره دارد که باد تحت فرمان ایشان بود.

ج به زنده شدن مردگان با دم حضرت عیسی (ع) اشاره دارد.

چ به ماجرایی اشاره دارد که حضرت علی (ع) انگشتر خود را در نماز به سائل بخشیدند.

ح به گرفتاری بیژن در چاه افراسیاب و رهایی او با اقدام رستم اشاره دارد.

خ به داستان ضحاک ماردوش اشاره دارد که مغز سر بی‌گناهان خوراک مارهای دوشش بود.

۵۶ . تلمیح به ماجرای بوسیدن گلوی امام حسین (ع) توسط پیامبر و بریده شدن سر ایشان در واقعهٔ کربلا

۵۷ . خیر، تلمیح اشاره به یک داستان یا واقعهٔ تاریخی، ادبی و ... است. در این بیت هیچ اشاره‌ای به کار نرفته است. آمدن نام «صائب» نشانهٔ تخلص شعری است.

۵۸ . تلمیح

۵۹ . در این شعر، هاتف اصفهانی، بیت: «ز دو دیده خون‌فشانم ز غم شب جدایی چه کنم؟ که هست اینها گل باغ آشنایی» را از غزل فخرالدّین عراقی تضمین کرده است.

۶۰ .

الف در مصراع دوم بخشی از آیهٔ ۵ سورهٔ قدر قرآن تضمین شده است.

ب مصراع دوم برگرفته از آیهٔ ۲۰۱ سورهٔ بقرهٔ قرآن است.

۶۱ . بیت دوم را حافظ از کمال‌الدین اسماعیل تضمین کرده است.

۶۲ . آرایه‌ها ← تلمیح دارد به سورهٔ قلم: «ن والقلم و ما یسطرون»

مراعات نظیر ← واژه‌های: شرع، قرآن و ایمان/ واژه‌های: ایران و تهران

۶۳ . در این بیت آرایه‌های زیر به چشم می‌خورد. (در حوزهٔ بدیع معنوی)

۱ – تضاد واژه‌های مرگ و زندگی

۲ – مراعات‌نظیر واژه‌های بمیر، مرگ و مردن

۳ – عبارت «بمیر ای دوست پیش از مرگ» تلمیح دارد به حدیث منسوب به پیامبر (ص): «موتوا قبلَ أن تموتوا» (بمیرید قبل از آنکه بمیرید.)

نکته: صوفیه، بر مبنای این حدیث که بیانگر «مرگ اختیاری» است معتقد است زندگی و حیات واقعی در گرو مرگ اختیاری (بریدن از تمام تعلّقات حیات مادی) است.

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 101 of 176

۴ – ادریس: تلمیح به ماجرای زندگی یکی از پیامبران به نام ادریس که در قرآن به نام او اشاره شده است و اعتقاد بر این است که او نیز پیش از آنکه زمان مرگ حقیقی‌اش فرا برسد، به مرگ اختیاری از دنیا رخت بربسته است.

۶۴ . در این بیت آیهٔ «قل الحمدُلله» (آیهٔ ۵۹ سورهٔ نمل) تضمین شده است. (تضمین است چون عین عبارت آیه ذکرشده است.)

ب) مصراع اول تلمیح دارد به آیهٔ «فَأَیْنَما تُوَلُّوا فثمَّ وجهُ الله» (به هر طرف رو کنید، وجه خداوند آنجاست.)

۶۵ . عواملی که سبب کم‌توجهی به کاربرد جمله‌ها و ترکیب‌های زبانی در شعر دوره بیداری بود:

۱- اغلب شاعران صرفاً به محتوا گرایش داشتند؛

۲- برخی شاعران تسلط کافی بر ادبیات کهن نداشتند؛

۳- شاعران برای آگاه‌سازی مردم و انتشار آثار در روزنامه‌ها ناگزیر بودند به شتاب شعر بسرایند.

۶۶ . الف: درست

ب: نادرست. اندیشه‌های تازه به شعر وارد شد.

ج: نادرست. نگرش شاعران و نویسندگان از کلی‌نگری و ذهنیت‌گرایی به جزئی‌نگری و عینیت‌گرایی تغییر کرد.

د- درست.

۶۷ . دموکراسی غربی

۶۸ . ابوالقاسم لاهوتی و فرخی یزدی

۶۹ . عصر بیداری

۷۰ . ظهور مطبوعات و گسترش آن در جامعه

۷۱ . سطح زبانی:

۱- سادگی و روانی و تناسب با زبان و فهم مردم عادی

۲- توجه شاعر به محتوا

سطح ادبی:

۱- قالب شعری غزل است.

۲- بسامد آرایهٔ ادبی بسیار کم است و فقط کنایه‌ای مثل «دست از جان شستن» و تشبیهات «ناخدای استبداد و خدای آزادی» و استفاده از تشخیص در ترکیب «قفای آزادی» وجود دارد.

سطح فکری:

۱- از نظر درون‌مایه، تحولات سیاسی و اجتماعی به طور کلی در مضامین و اندیشهٔ شاعر مشاهده می‌شود.

۲- نگرش شاعر جزئی‌نگر و عینیت‌گراست.

۳- مضمون سیاسی، اجتماعی و وطنی مشهود است.

۴- مفهوم آزادی به عنوان درون‌مایهٔ دورهٔ بازگشت در این شعر وجود دارد.

۷۲ . زبانی: ۱ – سادگی و روانی، ۲ – قابل فهم بودن، ۳ – توجه به مردم و ابزاری بودن شعر

ادبی: ۱- استفاده از آرایه‌های ادبی چون تشبیه و تشخیص، ۲- قالب شعر غزل است؛ ۳- شعر ردیف و قافیه دارد. ۴-

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 103 of 176

وزن عروضی و تساوی مصراع‌ها در آن رعایت شده است. ۵- نمادین شدن بعضی واژه‌ها مثل مرغ و سرو و لاله

فکری: ۱- عشق به وطن و بیان ظلم و بی‌عدالتی استبدادگران در شعر این شاعر نمود دارد. ۲- دعوت به آزادی‌خواهی و قیام، حسرت از دست دادن آزادی‌خواهان، ۳- حاکمیت فضای سیاسی بر شعر. ۴- تشویق مردم به تحرک و بیداری ۵- درونمایه‌های آزادی، وطن، تعلیم و فرهنگ. توجه به حوادث و مقتضیات زمان و تغییر نگرش شاعران. تحت‌تأثیر بودن شعر از تحولات دورهٔ مشروطیت.

۷۳ . ادبی: تشخیص: دستِ زمانه و چرخِ دون / تشبیه سیل به خون و اغراق / استفاده از آرایه‌ها در حدّ طبیعی / دستِ زمانه: استعاره و تشخیص / کنایه: «آستین از چشم برگرفتن» کنایه از آشکارا گریستن / اغراق: سیل خونِ به دامان رها کردن / سیل خون: اضافهٔ تشبیهی

اگر شعر را کامل بخوانیم می‌بینیم این شعر در قالب مسمط مربع سروده شده است.

۷۴ . الف) اغلب شاعران صرفاً به شکل و ظاهر، گرایش داشتند.

۷۵ . سطح زبانی: سادگی و روانی زبان شعر / به دلیل موقعیت اجتماعی و انقلابی، قابل فهم برای عوام است. دایرهٔ واژگان نسبت به گذشته گسترش پیدا کرده.

سطح ادبی: قالب شعر غزل است، از نظر تخیل، تجربهٔ جدیدی در آن دیده نمی‌شود، تکرار تخیل‌های دوره‌های پیشین است.

سطح فکری: مضمون سیاسی و اجتماعی دارد، آزادی‌خواهی از جمله مفاهیم موردنظر است. توجه به خواست‌ها و علایق مردم و دفاع از ضعیفان.

۷۶ . الف-نادرست. قالب‌های شعری در این دوره کمابیش مانند گذشته ادامه یافت و تغییر چندانی نداشت.

ب- درست. شاعران این دوره که به زبان مردم کوچه و بازار شعرمی‌گفتند، به قالب‌هایی مثل مستزاد و چهارپاره و نیز ترانه و تصنیف رغبت بیشتری داشتند.

ج:درست.

۷۷ . تخیلات

۷۸ . از زمان قائم‌مقام فراهانی

۷۹ . از آغاز سلطنت ناصرالدین‌شاه تا پدید آمدن مشروطیت نثر فارسی به سمت سادگی و روانی پیش رفت و لغات دشوار در آن کمتر شد. درون‌مایهٔ نثر نیز که در سال‌های نزدیک به انقلاب مشروطه، آزادی و آزادی‌خواهی، سنت‌شکنی و تجددخواهی بود، در این دوره نیز با لحنی آرام‌تر ادامه یافت.

۸۰ . ۱- ترکیب‌ها و واژه‌های عربی ناآشنا کمتر شد.

۲- لغات انگلیسی و ترکی و فرانسوی و ... به نثر فارسی وارد شد.

۳- عبارت‌های وصفی دور و دراز و لفظ‌پردازی‌های بیجا کاهش یافت.

۴- نثر ساده و قابل فهم شد.

۵- در ساختار و ترکیب دستوری کلام، جمله‌ها درست‌تر شد.

۸۱ . در ساختار و ترکیب دستوری کلام، جمله‌ها درست‌تر و با طبیعت زمان هماهنگ‌تر شد.

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 105 of 176

۸۲ . نثر فارسی دورهٔ بازگشت حتی پیشتازتر از شعر فارسی قید و بندهای نثر مصنوع و فنی را کنار می‌گذارد و گزارشی و ساده می‌شود- صنایع ادبی از نثر جدا می‌شود و نثر در خدمت بیان خواست و آمال مردم به شکلی پویا ظاهر می‌گردد.

۸۳ . الف: درست

ب: نادرست. در این دوره با لحنی آرام‌تر ادامه یافت.

۸۴ . الف: نادرست. کمتر می‌شود.

ب: درست

ج: نادرست. کاهش می‌یابد.

۸۵ . خیر. اکثر نویسندگان این دوره، داستان را مطابق ذوق عامّهٔ مردم می‌نوشتند و سبک نویسندگی آنان مطابقت کاملی با ادبیات داستانی جدید نداشت.

۸۶ . تأثیر بر عامّهٔ مردم

۸۷ . الف: درست.

ب: نادرست. نثر روزنامه‌ای.

ج: درست.

۸۸ . طنز «سیاسی - اجتماعی»

۸۹ .

الف شکایت از دوری و عدم ارتباط با محبوب خود یا هر مفهوم درست دیگر

ب ترکیب اضافی یا اضافهٔ تشبیهی

پ گسسته و شکسته یا موارد درست دیگر در متن

ت شش (رشتهٔ مراودات، شیشهٔ شکیبایی، سنگ تفرقه، سنگ دوری، طایر مکاتبات، کلبهٔ مراودات)

۹۰ . سطح زبانی:

۱) استفاده از زبان عامه در جای مناسب

۲) نثر ساده و قابل فهم است.

۳) استفاده از جملات کوتاه

۴) حذف فعل به قرینه

سطح ادبی:

۱) استفاده از سجع در حد متعادل

۲) استفاده از جملات و امثال متداول عامیانه

۳) استفاده از مراعات نظیر، تضاد و تشبیه

۹۱ .

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 107 of 176

پایه‌های آوایی	بِ با ید	هَ وَس کَر	دَ نَز سَر	بِ دَر
	کِ دو ر	هَ وَس با	زِ یا مَد	بِ سَر
خوشه‌های هجایی	$--U$	$--U$	$--U$	$-U$
وزن واژه	فعولن	فعولن	فعولن	فَعَل

هجای سوم مصراع دوم :«ر»

۹۲.

کَسین کُند کِ دِلز یارِ خیش بردارد — مَگر کَسی کِ دِلَز سنگ سخت‌تر دارد

(کس این ← کَ سین) (دل از ← دِلَز (در هر دو مصراع))

کَ سین کُ ند	کِ دِ لَز یا	رِ خیـ ش بَر	د ارَد
مَ گر کَ سی	کِ دِ لز سَن	گ سَخـ ت تر	دا رَد
$-U-U$	$--UU$	$-U-U$	$--$
مَـ فا عِ لن	ف عَ لا تن	م فا عِ لن	فع لن

۹۳.

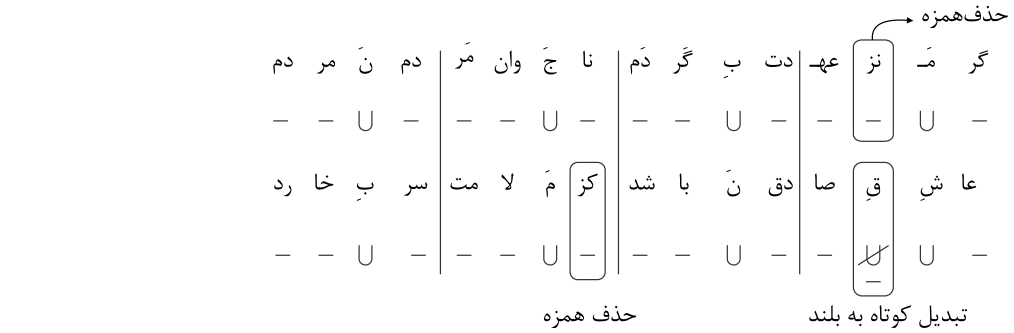

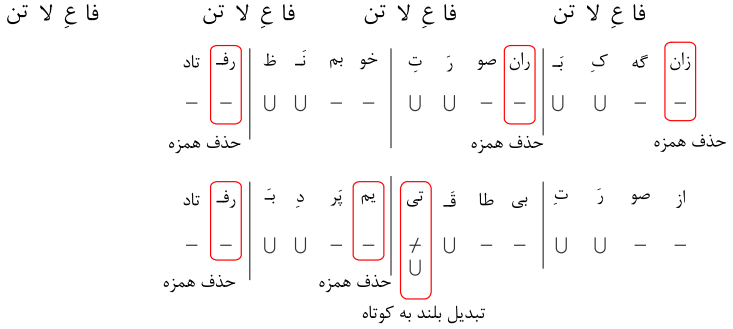

۹۴.

۹۵.

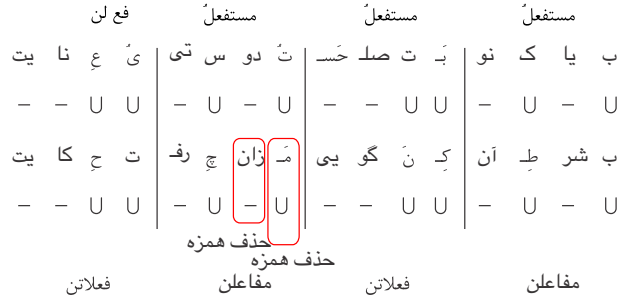

۹۶.

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 109 of 176

الف) م لا مَ ت	مَ نِ مس کین	ک سی کُ ند	کِ ن دا ند
ک عشـ ق تا	ب چِ حد دسـ	تُ حسـ ن تا	بِ چِ غا یت
ب) مَ فا عِ لن	ف عَ لا تن	مَ فا عِ لن	فَـ عَ لا تن

ج) هجای چهارم مصراع اول: تبدیل کوتاه به بلند (تِ)، حذف همزه: هجای هشتم مصراع دوم (دَس)

۹۷ .

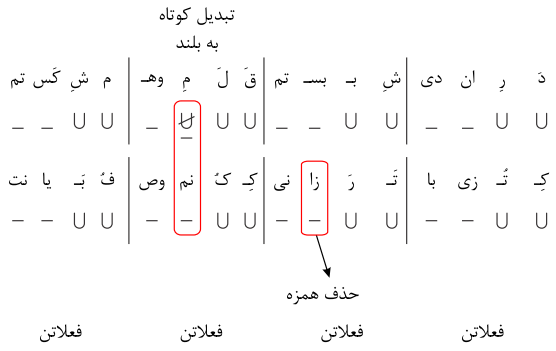

۹۸ .

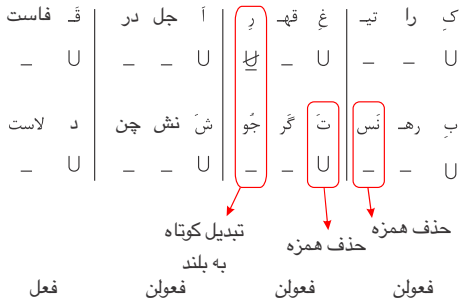

۹۹ .

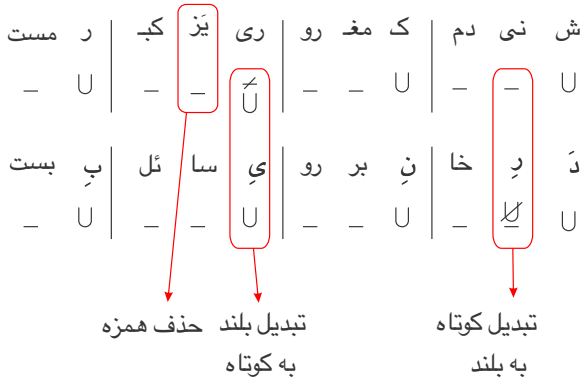

۱۰۰ .

دُو	رِ	جَ	هان	خو	نی	یِ	خون	خا	ر	هاست
مح	کَ	مِ	یِ	نی	کُ	بَـ	دِ	کا	ر	هاست

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 111 of 176

مطابقت نشانه‌های مصراع اول با مفتعلن: هجای ۶ مصراع اول بلند است که باید کوتاه شود.

مطابقت نشانه‌های مصراع دوم با مفتعلن: هجای ۴ و ۸ تبدیل کوتاه به بلند

۱۰۱ . الف)

بِ هَز پر هی	ز کا ری زی	وَ ری نیست
$---U$	$---U$	$--U$
چُ اش کِ در	د من دان گو	هَ ری نیست
$---U$	$---U$	$--U$

ب) مفاعیلن مفاعیلن مفاعی $(--U/---U/---U)$

ج) هجای سوم مصراع دوم: تبدیل مصوت کوتاه به بلند (ک) $U \leftarrow -$

د) هجای دوم مصراع اول به از $\leftarrow$ **بِ هَز**

۱۰۲ .

الف)	آن طر رِ ک	هر جع دش	صد نا فِ ی	چین آر زد
	$UU--$	$---$	$UU--$	$---$
	خش بو دی یَ	گر بو دی	بو یِ ش زِ	خش خو یی
	$U\not{-}--$	$---$	$UU--$	$---$
ب)	مُس تف ع لُ	مف عو لن	مس تف عِ لُ	مف عو لن

ج) هجای سوم مصراع دوم: تبدیل بلند به کوتاه؛ هجای چهارم مصراع دوم: حذف همزه

۱۰۳ .

الف) جان می دَ هَ	مَز حس رَ ت	دی دا ر تُ	چن صبح
$UU--$	$UU--$	$UU--$	$--$
با شد کِ چُ	خُر شی دِ دِ	رخ شان بِ دَ	را یی
$UU--$	$UU--$	$UU--$	$--$

ب) مستفعل	مستفعلُ	مستفـعلُ	مستف
$UU--$	$UU--$	$UU--$	$--$

ج) در هجای ۵ مصراع اول و ۱۳ مصراع دوم حذف همزه صورت گرفته است.

۱۰۴ .

هش دار کِ	گر وس وَ سِ	یِ عق ل کُ	نی گوش
$UU--$	$UU--$	$UU-\not{U}$	$--$
آ دم ص فَ	تَز رو ضِ یِ	رض وان بِ دَ	را یی
$UU--$	$UU--$	$UU--$	$--$

اختیارات: حذف همزه در هجاهای ۵ و ۱۳ مصراع دوم

تبدیل کوتاه به بلند در هجای ۹ مصراع اول

۱۰۵ .

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 113 of 176

فک	رِ	خُـ	دُ	را	یِ	خُد	در	عا	لَ	مِ	رِن	دی	نیست
–	–	∪	∪	–	⏜	–	–	–	∪	∪	–	–	–
کفـ	رس	تُـ	دَ	رین	مذ	هب	خُد	بی	نی	یُ	خُد	را	یی
–	–	∪	∪	–	–	–	–	–	∪	∪	–	–	–

تبدیل مصوت کوتاه به بلند: هجای ۲ و ۶ مصراع اول؛ تبدیل مصوت بلند به کوتاه: هجای ۱۰ مصراع دوم

حذف همزه: هجاهای ۲ و ۵ مصراع دوم

۱۰۶ . سه مورد

دِ	لِ	خَس	تـِ	یِ	مَن	گـَ	رَش	هِم	مَـ	تی	هَست
∪	⏜	–	∪	⏜	–	∪	–	–	∪	–	–
نَ	خا	هد	زِ	سن	گین	دِ	لان	مو	مِ	یا	یی
∪	–	–	∪	–	–	∪	–	–	∪	–	–

تبدیل مصوت کوتاه به بلند در هجاهای ۲ و ۵ مصراع اول.

۱۰۷ . الف) تقطیع مصراع اول:

اُ می د هس	تـ ک مِن شو	رِ عشق با	زی یِ من
$-U-U$	$--UU$	$-U-U$	$-U\overset{\diagup}{U}$

هجای ۱۳ مصراع ۱، (با زی ی) $\overset{U}{\diagup}$ –

۱۰۸ . الف) ← تبدیل کوتاه به بلند در هجای ۵. ی $\overset{\diagup}{–}$ تبدیل بلند به کوتاه در هجای ۴. سو $\overset{\diagup}{U}$

ب) ← حذف همزه در هجای ۳. بی دل از ← بی دِ لَز

ج) ← تبدیل مصوت کوتاه به بلند در هجای ۹. رِ $\overset{\diagup}{–}$

د) ← تبدیل بلند به کوتاه در هجای ۷. بی هو شی یَش $\overset{\diagup}{U}$

ه) ← حذف همزه. دُر افشا ← دُرَفشا . در افشاند اگر ← دُرفشاندَگر

۱۰۹ . ۱) مستفعلن مفاعِلُ مستفعلن فَعَل (مفعولُ فاعلاتُ مفاعیلُ فاعلن)

۲) $--U-U--UU-U-U--$

۳) پایهٔ آوایی اول مصراع دوم تا ری کی یَز $\overset{\diagup}{U}$

۱۱۰ .

الف)

مستفعلُ	مستفعلُ	مستفعلُ	مستف	(مفعولُ مفاعیلُ مفاعیلُ فعولن)
$UU--$	$UU--$	$UU--$	$--$	

ب و ج)

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 115 of 176

وا	مان	د	گی	ین	در	پَ	س	دی	وا	رِ	طَ	بی	عت
—	—	U	⏜ U	—	—	U	U	—	—	U	U	—	—

مصراع اول: تبدیل بلند به کوتاه در هجای چهارم - حذف همزه در هجای پنجم

حی	فَسـ	ت	دَ	ری	غا	کـ	دَ	رِ	صلـ	حـ	بـِ	هش	تیم
—	—	U	U	—	—	U	U	U —	—	U	U	—	—

مصراع دوم: حذف همزه در هجای دوم - تبدیل کوتاه به بلند در هجای نهم

۱۱۱ . الف) مفتعلن فاعلن، مفتعلن فاعلن

ب) تبدیل مصوت بلند «ی» به کوتاه در هجای دوم (سع دی یَ گر: $-U\not\underset{U}{-}-U$)

ج) نامِ نیک: $-U-$ ، فاعلن

۱۱۲ . الف) نادرست ب) درست ج) درست

الف)

$-U--$	$UU-U$	$-U-\not\underset{-}{U}$	$-U$
مستفعلن	مفاعِلُ	مستفعلن	فَعل

۱۱۳ . مصوت بلند «ی» در کلماتی مانند: بیا، گیاه، عامیانه، زیاد، سیاست، بیاموز، قیامت و واژه‌هایی از این قبیل، همواره کوتاه است.
مصوت بلند «و» در کلمات تک‌هجایی بو، مو، جو و ... هیچ‌گاه کوتاه نمی‌شود؛ اما در کلمهٔ «سو» ممکن است کوتاه شود.

۱۱۴ .

الف آ گر آن تُر / ک شی را زی / بِ دَس تا رَد / دِ ل ما را // بِ خا لِ هِن / دو یَش بَخ شَم / سَ مَر قَن دُ / بُ خا را را

مصراع اول، هجای یازدهم «تا»

ب ۱ – مصراع اول، هجای (۱۴) ۲ – مصراع دوم، هجای (۳) و هجای (۱۲) «بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه» ۳ – مصراع دوم، هجای (۵)؛ «کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند»

۱۱۵ .

الف

پایه‌های آوایی مصراع اوّل	گر بر گِ گُ	لِ سر خ کُ	نی پی ر هَ	نش را

ب

ارکان معادل	مستفعلُ	مستفعلُ	مستفعلُ	مستف (فع لن)

پ

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 117 of 176

اختیارات	مصراع اوّل: بلند تلفّظ کردن مصوّت کوتاه در هجای پنجم	مصراع دوم: کوتاه تلفّظ کردن مصوّت بلند در هجای چهارم یا حذف همزه در هجای پنجم

۱۱۶ . گزینهٔ «الف»

۱۱۷ .

الف

ما را چُ رو	زِ گا ر فَ	را مو ش کَر	دِ ای
$-U--$	$UU-U$	$-U--$	$-U$
جا نا شِ کا	یَ تَزْ تُ ک	نم یا زِ رو	زِ گار
$-U--$	$UU-U$	$-U--$	$-U$
مستفعلن	مفاعل	مستفعلن	فعل

وزن دیگر: «مفعولُ فاعلاتُ مفاعیلُ فاعلن»

حذف همزه در هجای ششم مصراع دوم

ب

زُل فُ خا لَت	دا نِ وُ دا	مِ دِ لَست
$--U-$	$-\not{U}\ U-$	$-U-$
با چُ نین دل	زِن دِ گا نی	مُش کِ لَست
$--U-$	$--U-$	$-U-$
فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلن

۱) بلند تلفّظ کردن مصوّت‌های کوتاه در هجای هفتم و نهم مصراع اول

۲) حذف همزه در هجای پایانی مصراع‌ها

پ

ای کِ آز دَف	تَ رِ عَق لا	یَ تِ عش قا	مو زی
$--U-$	$--UU$	$--UU$	$--$
تَر س مین نُک	تِ بِ تَح قی	ق نَ دا نی	دا نِست
$--U-$	$--UU$	$--UU$	$--$
فاعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فع لن

حذف همزه در هجای هشتم و دوازدهم مصراع اول و هجای سوم مصراع دوم

ت

پَر وین بِ چِ	ما نَد بِ ی	کی دَس تِ ی	نَر گِس
$UU--$	$UU--$	$UU--$	$--$
یا نَس تَ رَ	نِ تا زِ کِ	بر سَبـ زِ نِ	شا نیش
$UU--$	$UU-\not{U}$	$UU--$	$--$
مستفعلُ	مستفعلُ	مستفعلُ	مستف

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 119 of 176

بلند تلفّظ کردن مصوّت کوتاه در هجای پنجم مصراع دوم

ث

دا نِ چَ طف	لیسـ ـت دَ را	غو شِ خاک
$-UU-$	$-UU-$	$-U-$
رو زُ شَ بین	طِف ل بِ نش	وُ نَ ماست
$-UU-$	$-UU-$	$-U\not{U}$
مفتعلن	مفتعلن	مفتعل (فاعلن)

۱) حذف همزه در هجای ششم و هشتم مصراع اول و هجای چهارم مصراع دوم

۲) بلند تلفّظ کردن مصوّت کوتاه هجای نهم مصراع دوم

ج

ای پا دِ ش	هِ خو بان	دا دَز غَ مِ	تَن ها یی
$UU--$	$--U$	$UU--$	$---$
دِل بی تُ بِ	جا نا مد	وَق تَست ک	با زا یی
$UU--$	$---$	$UU--$	$---$
مستفعل	مفعولن	مستفعل	مفعولن

وزن دیگر: «مفعول مفاعیلن // مفعول مفاعیلن»

حذف همزه در هجای نهم مصراع اول و هجای ششم، نهم و سیزدهم مصراع دوم

چ

اَ گَر تُ	اَ زا مو	خ تَن سَر	بِ تا بی
$\not{U}-U$	$--U$	$--U$	$--U$
نَ جو یَد	سَ رِ تُ	هَ می سر	وَ ری را
$--U$	$\not{U}\not{U}U$	$--U$	$--U$
فعولن	فعولن	فعولن	فعولن

۱) حذف همزه در هجای پنجم مصراع اول

۲) بلند تلفّظ کردن مصوّت کوتاه در هجای سوم مصراع اول و هجای پنجم و ششم مصراع دوم

ح

ای مُ سَل ما	نان فَ غا نز	جو رِ چَر خ	چَن ب ری
$--U-$	$--U-$	$\not{U}-U-$	$-U-$
وز نِ فا قِ	تی رُ قَص دِ	ما هُ کی دِ	مُش تَ ری
$\not{U}-U-$	$\not{U}-U-$	$\not{U}-U-$	$-U-$
فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلن

بلند تلفّظ کردن مصوّت کوتاه در هجای دوازدهم مصراع اول و هجاهای چهارم، هشتم و دوازدهم مصراع دوم

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 121 of 176

دقت شود در هجای پنجم مصراع اول حذف یا تلفّظ همزه تأثیری در شکل تقطیع بیت ندارد.

۱۱۸ . در این بیت، واژه‌های «روی و چشم» لف هستند و واژه‌های «گهر و زَر» نشر هستند.

مفهوم بیت چنین است:

روی (چهره) من در مهرِ او مانند زَر، زرد رنگ است.

چشم من از عشق او گُهر (استعاره از اشک) می‌بارد.

بنابراین، «زر» که در جمله دومین نشر است به «روی» (اولین لف) مربوط است و «گهر» که اول آمده به دومین لف یعنی «چشم» مربوط است پس؛ نوع لف و نشر، نامرتب(مشوّش) است.

۱۱۹ .

الف امداد خواستن از باد برای روشن کردن چراغ تناقض دارد ← چرا که باد شعله را خاموش می‌کند نه روشن.

ب ۱ - شرم سرافرازی: متناقض‌نما است. ← سرافرازی به معنی سربلندی و افتخار است که معنای شرم را نقض می‌کند.

۲ - معراج ز پا افتادن ← معراج یعنی بالا رفتن که معنی ز پا افتادن را نقض می‌کند.

۳ - در خاک غلتیدن فلک (آسمان)

پ عین درمان بودنِ درد تناقض دارد.

۱۲۰ . تناقض (زیرا با مهر خاموشی، گویا می‌شود!)

۱۲۱ . در بیت الف، آرایهٔ تضاد وجود دارد. مفهوم بیت چنین است:

عشق او از جان و روح من بیرون نرفت از تن رفت.

پس دو فعل رفت و نرفت که متضاد هستند، بدون آنکه یکدیگر را نقض کنند، در دو امر جداگانه به‌کار رفته‌اند.

اما در بیت ب، دو صفت متضاد حاضر و غایب در یک امر جمع شده است و منطقاً ممکن نیست کسی هم حاضر و هم غایب باشد. اما شاعر در مصراع بعد هنرمندانه، آن را پذیرفتنی ساخته است.

بنابراین «حاضرِ غایب» در این بیت متناقض‌نما است.

۱۲۲ . الف) تضاد: میان واژه‌های «گل و خار»

ب) متناقض‌نما: این که درد، عینِ درمان باشد، متناقض‌نما است.

پ) تلمیح: اشاره به ماجرای زندگی موسی (ع) و ظلم فرعون

ت) لف و نشر (مرتب) لف‌ها: آب چشم و رنگ روی

نشرها: گوهر (مربوط به چشم)

زر (مربوط به روی)

۱۲۳ . الف) متناقض‌نما: در عبارت «شرم سرافرازی»

ب) تضاد: عقل و عشق

پ) مراعات‌نظیر: میان واژه‌های «سر و زلف»

ت) تلمیح به داستان فرهاد و شیرین

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 123 of 176

۱۲۴ . الف) مراعات‌نظیر: میان واژه‌های آتش، شعله و شمع

ب) تضمین: حدیث « الصبرُ مفتاح الفرج »

پ) تضاد: میان واژه‌های زمین و آسمان

ت) متناقض‌نما: عبارت «از تهی سرشار»

۱۲۵ . الف) لف و نشر مرتب: لف‌ها: چنگ (از آلات موسیقی) و جام نشرها: بنواز و بگردان

ب) مراعات‌نظیر: واژه‌های «مزرع و داس» و «فلک و مه»

پ) تلمیح به داستان مرده زنده کردن حضرت عیسی

ت) متناقض‌نما: عبارت آرامشی طوفانی

۱۲۶ . الف) لف و نشر: لف‌ها: زلف و خال - نشرها: چوگان و گوی (لف و نشر مرتب)

ب) متناقض‌نما: عبارت «گویای خاموش»

پ) تضمین عبارت «بوی جوی مولیان آید همی» از شعر رودکی

ت) مراعات‌نظیر: واژه‌های شمع و پروانه

۱۲۷ . انقلاب مشروطیت، پایان سلسلهٔ قاجار و سلطنت رضاشاه

۱۲۸ . نوآوری‌ها، اندیشه‌های باستان‌گرا و گاهی گرایش به شعرهای ترجمه‌ای

۱۲۹ . زبان، تخیل، احساس، معنی، فرم و ساختار شعر

۱۳۰ . ۱- پ

۲- الف

۳- ب

۱۳۱ . مبارزه رنگ و مفهومی تازه به خود می‌گیرد و فضای جامعه متشنّج می‌شود و مسیر عمدهٔ شعر همچنان اجتماعی و حماسی است. این دوره را باید دورهٔ کمال جریان‌های ادبی دوره‌های پیشین به حساب آورد.

۱۳۲ . قطعات - انوری و سنایی

۱۳۳ . تغییر جایگاه قافیه، نگاه نو و نگرش عاطفی به واقعیات ملموس، سیر آزاد تخیل و نزدیکی به ادبیات نمایشی.

۱۳۴ . او در قفنوس تغییراتی در اصول و ضوابط شعر سنتی ایجاد کرد و تجددی را که از مشروطه آغاز شده و به افسانهٔ او رسیده بود، تکامل بخشید.

۱۳۵ . بیان روایی و داستانی، حماسی بودن زبان، کهن‌گرایی، به کارگیری ترکیبات زیبا و خوش‌آهنگ و برخی از کاربردهای نحوی سبک خراسانی.

۱۳۶ . عبدالرحیم طالبوف - زین‌العابدین مراغه‌ای

۱۳۷ . یکی بود یکی نبود- سید محمدعلی جمال‌زاده

۱۳۸ . جلال‌آل‌احمد - سیمین دانشور

۱۳۹ . بهره‌بردن از زبان عامیانه، نویسندگی را برای بسیاری از طبقات جامعه آسان و نثر را آمادهٔ قبول افکار گوناگون کرد و ترجمهٔ رمان‌ها و داستان‌های اروپایی باعث شد نوشتن داستان معمول گردد.

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 125 of 176

۱۴۰ . ۱-پ

۲-الف

۳-ت

۱۴۱ . در داستان بیشتر از اینکه به محتوا توجه داشته باشد به سبک نویسندگی و کاربرد کلمات عامیانه و متداول در نثر توجه دارد و کلام را به طبع خوانندگان نزدیک می‌کند.

۱۴۲ . ۱-ت ۲-الف ۳-ب

۱۴۳ . یک دسته نویسندگان مذهبی که حامی نظام اسلامی بودند و دستهٔ دیگر جناح نویسندگان دگراندیش بودند.

۱۴۴ . نثر داستانی - ادبیات نمایشی - سفرنامه - مقاله

۱۴۵ . زیارت - مجلهٔ سخن

۱۴۶ .

الف درست

ب نادرست. او در مجموعه شعر زمستان زبانی نمادین دارد.

پ نادرست. شعرنو

ت درست

ث درست

ج درست

۱۴۷ .

الف نادرست. جریان نوگرایی شعری نیما با سرایش ققنوس در سال ۱۳۱۶ تثبیت شد.

ب نادرست. به قلم حسن مقدم نوشته شد.

پ درست

ت درست

ث نادرست. جایگاه نسل جوان کم‌رنگ‌تر است.

ج درست

۱۴۸ . مهدی اخوان ثالث در این شعر آمادهٔ سفر است؛ سفری که سه راه دارد. راه اول، راه راحتی و شادی است که به ننگ آغشته است. راه دوم، راهی است که نیمی از آن نام و نیم دیگر ننگ است.

راه سوم، راه بی‌برگشت و بی‌فرجام است که شاعر از این میان، راه سوم را برمی‌گزیند.

او از دیگران هم می‌خواهد با او همراه شوند؛ زیرا از «اینجا» که محل زندگی یا کشور اوست، خسته شده و به‌دنبال آرمان‌شهر است. این آرمان‌شهر می‌تواند شهری باشد که در آن همه‌چیز در نهایت کمال و زیبایی است؛ یا حتی می‌تواند آرزوی برگشت به دوران پرشکوه گذشتهٔ ملت و نیاکان خود باشد. در این شعر نمادین، به‌وضوح تأثیر

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 127 of 176

حوادث کودتای ۲۸ مرداد بر شاعر و یأس و سرخوردگی او و هم‌نسلانش مشهود است.

۱۴۹ . قالب نیمایی دارد، تساوی طول مصراع‌ها در این شعر وجود ندارد و شاعر قافیه را هرجا لازم بداند می‌آورد. واژه‌های «جهان» و «خیزران» و نیز «سرد» و «فرد» واژه‌های قافیه‌اند. از نظر موسیقی تمام اصول حاکم بر عروض شعر سنتی به‌جز تساوی مصراع‌ها، بر آن حاکم است.

۱۵۰ . به علت اشتغال اهل قلم به روزنامه نویسی و موضوعات دیگر

۱۵۱ . الف) داستان

ب) داستان- دربرگیرندهٔ داستان زندگی زری و یوسف. (شرح اوضاع اجتماعی مردم فارس در خلال جنگ جهانی دوم)

۱۵۲ . راه‌آب‌نامه و تلخ و شیرین. (محمدعلی جمال‌زاده)

دید و بازدید و سه تار. (جلال آل‌احمد)

سبک‌شناسی و تاریخ تطوّر نظم فارسی. (ملک الشعرای بهار)

شهری چون بهشت و آتش خاموش. (سیمین دانشور)

۱۵۳ . ماهیت شعر قدیم و ارائهٔ ماهیتی نو از آن

۱۵۴ . غزل‌سرای

۱۵۵ . از این اوستا

۱۵۶ . حمید سبزواری- قیصر امین‌پور

۱۵۷ . دفاع مقدس

۱۵۸ . ۱-پ ۲-ب ۳-الف

۱۵۹ . ساده اما عمیق و عاطفی

۱۶۰ . علی مؤذنی - محمدرضا سرشار

۱۶۱ . محمدرضا سرشار

۱۶۲ . ظهور- سفر ششم

۱۶۳ . ضیافت- جای پای خون

۱۶۴ . ۱-پ ۲-الف ۳-ب

۱۶۵ . ۱-ب ۲-الف ۳-ت

۱۶۶ . قالب‌های نو مانند نیمایی و سپید

۱۶۷ . جریان قالب‌های نثر بعد از انقلاب اسلامی با داستان کوتاه و به‌تدریج داستان بلند و رمان و گرایش به خاطره‌نویسی و زندگی‌نامه‌نویسی و توجه به نثر ادبی (قطعهٔ ادبی) و ادبیات نمایشی ادامه می‌یابد.

۱۶۸ . در سال‌های جنگ و پس از آن، نویسندگان مذهبی محتوای آثارشان را با موضوع ثبت خاطرات دوران جنگ و عوالم معنوی آن قرار داده بودند. در این نوشته ماجرای گرفتن رضایت‌نامه از پدر برای رفتن به جبهه مطرح می‌شود و اینکه گاهی خانواده‌ها مجبور بودند همهٔ فرزندان پسر خود را به جبههٔ جنگ بفرستند. شیوهٔ نگارش این

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 129 of 176

داستان، خاطره‌نویسی و نمایانگر وضعیت فرهنگی – اجتماعی ایران در زمانِ جنگ است.

۱۶۹ . قلمرو فکری:

این شعر در حوزهٔ ادبیات مذهبی و مرثیه‌ای برای حضرت زهرا (س) است. نویسندگان این عصر با باورهای نشأت گرفته از مکتب اسلامی، اندیشه‌ها و مضامین مذهبی و عرفانی را به کار گرفتند. همچنین چون شاعر در جامعه زندگی می‌کند و رشد می‌یابد، بن‌مایه‌های فکری‌اش را از جامعه می‌گیرد، از مردمی که برای اهل بیت پیامبر احترام زیادی قائل‌اند و برای شهادت حضرت فاطمه (س) به سوگواری می‌پردازند. این مضمون‌های مذهبی از مضامین رایج در شعرِ دورهٔ انقلاب است.

از نظر قلمرو ادبی: این شعر در قالب سنتی مثنوی سروده شده است. کاربرد نمادِ «یاس» برای حضرت زهرا (س) با الهام از فرهنگ اسلامی و درنهایت صور خیالی که پیرو ادبیات سنتی است، مورد توجه قرار گرفته است.

حس‌آمیزی: بوی مهربانی ـ تشبیه: یاس‌ها پیغمبران خانه‌اند ـ جناس: چشم و چشمه ـ تلمیح: حوض کوثر در بهشت و ...

۱۷۰ . شعر دورهٔ مشروطه همراه با تغییرات زمانه، از نظر درون‌مایه نیز تحول چشمگیری داشت و به موازات حضور مردم در سیاست و اجتماع، مضامین و اندیشه‌های تازه به شعر وارد شد. نگرش شاعران و نویسندگان نسبت به جهانِ بیرون تغییر کرد و از کلی‌نگری و ذهنیت‌گرایی به جزئی‌نگری و عینیّت‌گرایی متمایل شد. مضامین کلی و ذهنی، مسائل اخلاقی، عارفانه‌سرایی و غزل‌گویی که با ساخت فرهنگ و جامعهٔ گذشتهٔ ما هماهنگ بود، تا حد زیادی کارایی خود را از دست داد و مضامینِ سیاسی اجتماعی و وطنی رونق یافت. شاخص‌ترین درون‌مایه‌های شعر عصر بیداری: الف) آزادی ب) وطن پ) قانون ت) تعلیم و تربیت ث) توجه به مردم ج) توجه به علوم و فنون جدید بود.

در ادبیات دورهٔ معاصر نوآوری‌ها، اندیشه‌های باستان‌گرایانه و گاهی گرایش به شعرهای ترجمه‌ای مورد توجه بود. بعد از کودتای ۲۸ مرداد، جریان سمبولیسم اجتماعی یا شعر نو حماسی رواج یافت و شاعران این جریان بیشتر به مسائل سیاسی، اجتماعی و مشکلات و آرمان‌های مردم توجه کردند. از سال ۱۳۴۲ تا ۱۳۵۷ نیز مضمون بیشتر شعرها «نقد اجتماعی» است.

۱۷۱ . ۱– وقوع جنگ تحمیلی ۲– دفاع مقدس از وطن ۳– فرهنگ ایثار ۴– استقبال از شهادت ۵– اعتقادات دینی شیعی ۶– مقاومت هشت سالهٔ مردم در جنگ تحمیلی

۱۷۲ . (ج) اسطوره‌های

۱۷۳ .

پایه‌های آوایی	بَر قِ یز مَن	زِ ل لی لی	بِ دِ رَخ شی	د سَ حَر
	وَه کِ با خِر	مَ نِ مَج نو	نِ دِ لَف گا	ر چِ کرد
نشانه‌های هجایی	– – U–	– – UU	– – UU	–UU
وزن	فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فَعَلَن

۱۷۴ .

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 131 of 176

پایه‌های آوایی	مَ نِ بی ما	یِ کِ با شَم	کِ خَ ری دا	رِ تُ با شَم
	– – UU	– – UU	– – UU	– – UU
	حِی ف با شَد	کِ تُ یا رِ	مَ نُ مَن یا	رِ تُ با شم
نشانه‌های هجایی	– – U–	– – UU	– – UU	– – UU
وزن	فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن

۱۷۵.

پایه‌های آوایی	هَر گ زَن دی	شِ نَ کَر دَم	کِ کَ مَن دَت	بِ مَ نُف تَد
	– – U–	– – UU	– – UU	– – UU
	کِ مَ نان وَق	ع نَ دا رَم	کِ گ رِف تا	رِ تُ با شم
نشانه‌های هجایی	– – UU	– – UU	– – UU	– – UU
وزن	فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن

۱۷۶.

اب	رو	یش	خم	بِ	کَ	مان	ما	نَ	دُ	قد	را	ست	بِ	تیر					
–	⌣́	–	–	U	U	–	–	U	U	–	–	U	U	–					
	U											فَعَلُن							
کس	نَ	دی	دم	کِ	چ	نین	تی	رُ	ک	ما	نی	دا	رد						
–	U	–	–	U	U	–	–	U	U	–	–	–	–						
فاعلاتن			فعلاتن				فعلاتن					فع لن							

در هجای دوم مصراع اول اختیار زبانی تبدیل مصوت بلند به کوتاه وجود دارد

اختیارات وزنی : ۱_ آوردن « فاعلاتن» به جای «فعلاتن»

۲_ آوردن فع لن به جای فَعَلُن (ابدال)

۱۷۷. اختیارات وزنی : بلند تلفظ کردن هجای آخر مصراع _ آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن

حذف همزه

کا	فِ	را	نَز	ب	تِ	بی	جان	چِ	تَـ	متـ	تعّ	دا	رند						
–	U	–	–	U	U	–	–	U	U	–	–	–	–						
فا	ع	لا	تن	فـ	عَ	لا	تن	فَـ	عَ	لا	تن	فع	لن						
با	ری	یان	بت	ب	پَـ	رس	تنـ	د	کِ	جا	نی	دا	رد						
–	⌣́ U	–	–	U	U	–	–	U	U	–	–	–	–						

تبدیل بلند به کوتاه حذف همزه

۱۷۸.

الف

الف) مستفعلن مفاعلُ مستفعلن فَعَل

بِس یا ر بر	نَ یا ید	شهـ وت پَـ رَسـ	ت را
– U – –	– – U	– U – –	– U

ب

ب) هجای هفتم مصراع اول (ید ⌣́ UU)؛ رکن دوم مصراع اول مفاعی $(– – U)$، در برابر مفاعلُ $(UU – U)$ در مصراع دوم قرار گرفته است.

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 133 of 176

پ ج) مفعولُ فاعلاتُ مفاعیلُ فاعلن

تقطیع هجایی مصراع دوم:

کش دو سـ	تی ش ود مُـ	تـ بد دل بِـ	دش مَـ نی
$U--$	$U-U-$	$U--U$	$-U-$
مفعول	فاعلات	مفاعیل	فاعلن

۱۷۹.

الف نادرست؛ ۴ بار حذف همزه وجود دارد؛ همزهٔ آغاز از، ات، از و انعام حذف می‌شود.

ب نادرست؛ شکل دیگر وزن مفعولُ مفاعیلن مفعولُ مفاعیلن است.

پ درست؛ هجای سوم مصراع دوم (می) به کوتاه تبدیل می‌شود.

ت درست؛ اختیار شاعری وزنی بلند به حساب آوردن هجای کشیدهٔ پایان مصراع و نیم مصراع در اوزان دوری (خوانند)

۱۸۰.

الف

کی سِ هَـ نو	ز فر بِ هَست	با تُ آ زان	قَـ وی دِ لم
$-UU-$	$-U--U$	$-UU-$	$-U--U$
چا رِ چِ خا	قا نی یَ گر	کی سِ رِ سَد	بِ لا غَ ری
$-UU-$	$-U$ $\not\!\!-$ $-$ (U)	$-UU-$	$-U--U$
مفتعلن	مفاعلن	مفتعلن	مفاعلن

ب ۱- بلند به حساب آوردن هجای کشیدهٔ پایان نیم مصراع در مصراع اول ۲- اختیار شاعری قلب در رکن دوم مصراع دوم جای هجاهای اول و دوم این رکن باید عوض شود.

$-U \leftarrow U-$

پ ۱- حذف همزه در هجاهای ۱۲ مصراع اول (از آن ← ازان) ۷ مصراع دوم (خاقانی اگر ← خاقانی یَ گر) ۲- تبدیل مصوت بلند «ی» به کوتاه در هجای ۶ مصراع دوم.

۱۸۱.

دست در دا	مَ نِ مو لا	زد در
$--U-$	$--UU$	$--$
فاعلاتن	فعلاتن	فع لن
کِ عَ لی بُگ	ذَ رُ از ما	مَ گُ ذَر
$--UU$	$--UU$	$-UU$
فعلاتن	فعلاتن	فَعَلن

۱- آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن در رکن اول ۲- ابدال در رکن آخر (فعلن $--$) ← (فَعَلن $-UU$).

۱۸۲. قلب:

کیست کِ پیـ	غا مِ من	بِ شهـ رِ شِر	وان بَ رَد
$-UU-$	$-U-$	$-U$ $-U$ ($U-$)	$-U-$
مفتعلن	فاعلن	مفاعلن	فاعلن

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 135 of 176

یک سُ خَ نَز	مَن بِ دان	مَر دِ سُ خَن	دان بَ رَد
– U U –	– U –	– U U –	– U –
مفتعلن	فاعلن	مفتعلن	فاعلن

قلب در هجاهای ۸ و ۹ مصراع اول دیده می‌شود.

۱۸۳ .

یا ر با ما	ست چِ حا جَت	کِ زِ یا دت	طَ لَ بیم
– – U –	– – U U	– – U U	– U U
فا ع لا تن	ف عَ لا تن	فَ عَ لا تن	ف عَ لن
دو لَ تِ صُح	بَ تِ آن مو	نِ سِ جان ما	را بس
– ⊘ U –	– – U U	– – U U	– –
فا ع لا تن	فعلاتن	فعلاتن	فَعِلن

اختیارات وزنی: ۱- فاعلاتن به جای فعلاتن در رکن اول ۲- ابدال در رکن آخر مصراع دوم (فع لن ← فَعَلن) ۳- بلند به حساب آوردن هجای کشیده در پایان مصراع اول

۱۸۴ .

بِ وَ فا ی	دِ لِ مَن نا	لِ بَ را ری	د چ نانک
⊘ – U U	– – U U	– – U U	– U U
چَن بَ رِ این	فَ لَ کِ شع	وَ ذِ گر بُگ	شا ید
– ⊘ U –	– ⊘ U U	– – U U	– –

۱- فاعلاتن به جای فعلاتن در رکن اول.

۲- ابدال در هجای ۱۳ مصراع دوم.

۳- بلند بودن هجای کشیده در پایان هر دو مصراع.

۱۸۵ .

مَ را کِ سی	رَ تَ زین جنـ	سُ خو یَ زین	صِ قَ تَست
–U – U	– – UU	–U – U	–UU
چِ کَر دِ ام	کِ سِ زا وا	رِ سنـ گُ نِفـ	ری نَم
–U – U	– – UU	–U – U	– –

اختیارات وزنی: بلند به حساب آوردن هجای کشیده در پایان مصراع اول.

اختیار شاعری ابدال در هجای ماقبل آخر مصراع دوم.

وزن شعر: مفاعلن فعلاتن مفاعلن فَعَلن

۱۸۶ .

نَ رَن گِ عا	رِ یَ تی بو	د بر دِ لِ	فِر عُون
–U – U	– – UU	⊘ U – U	– –
کِ صِ قَ لِ	یَ دِ بی ضا	سِ یا هی اش	نَ زُ دود
⊘ U – U	– – UU	– ⁄ – U	– UU

اختیارات وزنی: الف) بلند به حساب آوردن هجای کشیده در پایان هر دو مصراع.

ب) ابدال در هجای ماقبل پایانی مصراع اول (–) ← (UU)

اختیارات زبانی نیز در بیت دیده می‌شود؛ تبدیل کوتاه به بلند، دو بار؛ تبدیل بلند به کوتاه، یک بار.

۱۸۷ . الف) وزن: مفاعلن فعلاتن مفاعلن فَعَلن؛ ناهمسان

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 137 of 176

ب)

شَ بی بِ خا	ب زَ دَم بو	سِ بر لَ بَش	بِ خِ یال
$-U-U$	$--UU$	$-U-U$	$-UU$
هَ نو ز بر	لَ بِ آن شو	خ می زَ ند	تب خال
$-U-U$	$--UU$	$-U-U$	$--$

اختیارات وزنی: ۱) بلند به حساب آوردن هجای کشیده در پایان هر دو مصراع

۲) ابدال در هجای ماقبل آخر مصراع دوم

۱۸۸ . الف) فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن

ب)

دی گَ ران را	غَ مِ جان دا	رَ دُ ما جا	مِ دَر ان
$--U-$	$--UU$	$--UU$	$-UU$
کِ بِ فر ما	یی تا از	سَ رِ جان بر	خی زیم
$--UU$	$---$	$--UU$	$--$
فاعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فَعَلن

۱- بلند بودن هجای کشیده در آخر مصراع دوم.

۲- فاعلاتن به جای فعلاتن در رکن اول مصراع اول.

۳- ابدال هجای ۵ و ۱۲ مصراع دوم؛ یک هجای بلند ($-$) در برابر دو هجای کوتاه (UU) قرار دارد.

۱۸۹ . الف) فعلاتن فعلاتن فعلن

ب) ابدال

با کِ گو یم	بِ جَ هان مَح	رم کو
$--U-$	$--UU$	$--$
چِ خَ بَر گو	یم با بی	خَ بَ ران
$--UU$	$---$	$-UU$

ابدال در هجای ماقبل پایانی مصراع اول و هجای ۵ مصراع دوم دیده می‌شود.

پ) آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن در رکن اول

۱۹۰ . بلند بودن هجای کوتاه در پایان هر دو مصراع (تُ : $U \leftarrow -$)

وزن بیت: (فعلاتن فعلاتن فعلاتن فَعَلن)

۱۹۱ .

الف) مستفعلن مفاعِلُ مستفعلن فَعَل یا مفعولُ فاعلاتُ مفاعیلُ فاعلن $(--U-U|--UU-U|--U-U)$

ب) مصراع دوم

تن ها بَ ها	نِ یِ دِ لِ	ما در گِ لو	شِ کَست
$-U--$	$UU \not{U} U$	$-U--$	$-U$
	↓ تبدیل کوتاه به بلند: زبانی		↓ هجای کشیدهٔ پایانی بلند به حساب می‌آید

۱۹۲ . الف) مفتعلن، مفاعلن، مفتعلن، مفاعلن $-UU-U|--U-U|--UU-U-$

ب)

اول $-UU-$	$-U-U$	$-UU-$	$\not{U}U-U$
دوم $-UU-$	$-U\not{U}U$	$-UU-$	$-U-U$

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 139 of 176

موارد عدم تطابق: ۱- هجای پایان مصراع اول کوتاه است که طبق اختیار وزنی به بلند تبدیل می‌شود.

۲- هجای ۶ مصراع دوم کوتاه است طبق اختیار شاعری زبانی به بلند تبدیل می‌شود.

۱۹۳ . آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن در رکن اول مصراع اول.

مَن نـَ دا نَم	بِ نِ گا هِ	تُـ چِ را زی	ست نَ هان
$--U-$	$\underset{-}{\not U}\ -UU$	$--UU$	$-UU$
کِ مَ نان را	ز تـَ وان دی	دَ نُ گفـ تن	نَ تَ وان
$--UU$	$--UU$	$--UU$	$-UU$
فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلن

۱۹۴ . قلب

چِ مُ با رَک	سَ حَ ری بو	دُ چِ فَر خُن	دِ شَ بی
$--UU$	$--UU$	$--UU$	$-UU$
آن شَ بِ قد	ر کِ این تا	زِ بَ را تم	دا دند
$-\underset{-}{\not U}U-$	$--UU$	$--UU$	$--$
فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلن

۱- فاعلاتن به جای فعلاتن در رکن اول مصراع دوم.

۲- ابدال، هجای ماقبل پایانی مصراع دوم.

۳- بلند بودن هجای پایان مصراع دوم.

۱۹۵ .

هر غنـ چِ بِ	چشـ مِ مَـ نِ	دل تنـ گ جُـ	زین نیست
$UU--$	$UU\underset{-}{\not U}-$	$UU--$	$--$
مسـ تفـ عِ لُ	مسـ تفـ عِ لُ	مسـ تفـ عِ لُ	مس تف

یا دا وَ ری	یِ خا طِ رِ	یِ بو سِ یِ	دی دار
$\underset{U}{\not -}U--$	$UU-\underset{-}{\not U}$	$UU-\underset{-}{\not U}$	$--$
مسـ تفـ عِ لُ	مسـ تفـ عِ لُ	مسـ تفـ عِ لُ	مس تف

۱- تبدیل مصوت کوتاه به بلند در هجاهای ۶ مصراع اول ۵ و ۹ مصراع دوم: زبانی.

۲- تبدیل مصوت بلند به کوتاه در هجای ۴ مصراع دوم: زبانی.

۳- حذف همزه: هجای ۱۳ مصراع اول ۲ مصراع دوم: زبانی.

۴- بلند بودن هجای کشیده در پایان هر دو مصراع: وزنی.

۱۹۶ .

دو لَ تا مد	بِ بـ رُ بخ	تُ سَ عا دت	بِ رِ سید
$--U-$	$-\underset{-}{\not U}UU$	$--UU$	$-UU$
مش تـَ ری از	سَ رِ شا دی	بِ کَ مان با	زا مد
$--U-$	$--UU$	$--UU$	$--$
فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلن

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 141 of 176

اختیارات:

۱- تبدیل مصوت کوتاه به بلند هجای ۷ مصراع اول: زبانی.

۲- حذف همزه: هجاهای ۳ مصراع اول و ۱۳ مصراع دوم: زبانی.

۳- فاعلاتن به جای فعلاتن در رکن اول هر دو مصراع: وزنی.

۴- ابدال: هجای ۱۳ مصراع دوم: وزنی.

. ۱۹۷

عُش شا ق بِ	دَر گَ هَت آ	سی رَن د بِ	یا
$UU--$	$U\boxed{-U}-$	$--UU$	–
مس تف عِ لُ	مس تف عَ لُ	مس تف ع لُ	فع

بد خو یی یِ	تُ بر تُ نَ	گی رَن د بِ	یا
$U\not{-}\underset{U}{\not{-}}--$	$UU-\not{U}$	$--UU$	–

رکن دوم مصراع اول، (فاعلاتُ $U-U-$) است؛ در برابر (مستفعلُ $--UU$) در رکن دوم مصراع دوم قرار گرفته است؛ وزن شعر مستفعلُ مستفعلُ مستفعل فع است؛ برای تبدیل فاعلات به مستفعلُ باید جای دو هجای دوم و سوم عوض شود. $U-U-\leftarrow --UU$

. ۱۹۸

هر جو رُ جَ	فا ک کر دِ	ای معـ ذو	ری
$UU--$	$-\boxed{U-}U$	$---$	–
زان پی ش کِ	عُذ رَت نَ پَـ	ذی رَنـ د بِ	یا
$UU--$	$UU--$	$UU--$	–
مسـ تفـ عِ لُ	مسـ تفـ عِ لُ م	مسـ تفـ عِ لُ	فع

۱- قلب: جابه‌جایی هجای ۶ و ۷ مصراع اول

۲- ابدال: یک هجای بلند (–) به‌جای دو هجای کوتاه در هجای ۱۱ مصراع اول

. ۱۹۹

ما نَن دِ تُ	آ دَ می دَ	را با دُ خَ	راب
$UU--$	$U-U-$	$--UU$	–
با شَد ک دَ	را یی نِ تَ	وان دی دُ دَ	راب
$UU--$	$UU--$	$--UU$	–
مس تفـ عِ لُ	مس تفـ عِ لُ	مس تفـ عِ لُ	فع

زبانی: ۱- حذف همزه هجای ۹ مصراع اول و ۵ و ۱۳ مصراع دوم

وزنی: ۱- قلب: جابه‌جایی هجاهای ۶ و ۷ مصراع اول؛ ۲- بلند بودن هجای کشیده در پایان هر دو مصراع

۲۰۰ . الف) مستفعلُ مستفعلُ مستفعلُ فع

ب) هجاهای ۶ و ۷ مصراع اول؛ قلب

پ) ابدال در هجای ۱۱ مصراع اول، (نم –) در برابر دو هجای کوتاه (رِ ، تُ UU) قرار دارد.

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 143 of 176

۲۰۱.

با شَد کِ بِ	دس تِ خیـ ش	خو نَم ری	زی
$UU--$	$U\boxed{-U}-$	$---$	–
تا جان بـ دَ	هم دا م نِ	مقـ صو د بِ	دست
$UU--$	$U\boxed{U-}-$	$UU--$	–
مس تفـ عِ لُ	مس تفـ عِ لُ	مس تفـ عِ لُ	فع

اختیارات وزنی:

۱- قلب: جابه‌جایی هجاهای ۶ و ۷ مصراع اول

۲- ابدال: تبدیل هجای بلند به دو هجای کوتاه (هجای ۱۱ مصراع اول)

۳- بلند بودن هجای کشیده پایان مصراع دوم

۲۰۲.

بی تُ هَـ مِ	هیـ چ نی ست	در مُل کِ وُ	جود
$UU\not{U}-$	$U\boxed{-U}-$	$UU--$	–
ور هیـ چ نَ	با شد چُ تُ	هس تی هَـ مِ	هست
$UU--$	$U\boxed{U-}-$	$UU--$	–
مس تف عِ لُ	مس تف عِ لُ	مس تف عِ لُ	فع

وزنی:

۱- قلب: جابه‌جایی هجاهای ۶ و ۷ در مصراع اول

۲- بلند بودن هجای کشیده در پایان هر دو مصراع

۳- تبدیل هجای کوتاه به بلند در هجای دوم مصراع اول

۲۰۳.

ای در دِ لِ	من رف تِ چُ	خون در رَ گُ	پوست
$UU--$	$U\boxed{U-}-$	$UU--$	–
هر چان بِ سَ	را یَ دَم زِ	دس تِ تُ نِ	کوست
$UU--$	$U\boxed{-U}-$	$UU\not{U}-$	–
مس تفـ عَ لُ	مس تفـ عَ لُ	مس تفـ عَ لُ	فع

الف) مستفعلُ مستفعلُ مستفعلُ فع

ب) ۱- بلند بودن هجای کشیده در پایان هر دو مصراع، ۲- قلب: جابه‌جایی هجاهای ۶ و ۷ در مصراع دوم

پ) ۱- حذف همزه هجای ۵ مصراع دوم ، ۲- تبدیل کوتاه به بلند هجای ۱۰ مصراع دوم

۲۰۴. **الف) مستفعلُ مستفعلُ مستفعلُ فع**

از هر کِ وُ	جو د صبـ ر	بتـ وا نم	کرد
$UU--$	$U\boxed{-U}-$	$---$	–
ال لا زِ و	جو دَت کِ و	جو دَم هَـ مِ	اوست
$UU--$	$U\boxed{U-}-$	$UU--$	–

پ) اختیارات زبانی دیده نمی‌شود

ت) اختیارات وزنی:

۱- قلب: جابه‌جایی هجاهای ۶ و ۷ در مصراع اول.

۲- بلند بودن هجای کشیده در پایان هر دو مصراع.

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 145 of 176

۳- ابدال: تبدیل هجای بلند به دو هجای کوتاه در هجای ۱۱ مصراع اول.

۲۰۵ .

گر خُد هَ مِ	خل ق زیـ ر	دسـ تا نِ تُ	اند
$UU--$	$U\boxed{-U}-$	$UU--$	$-$
دس تِ مَ ل	کل مو ت ز	بر خا هد	بود
$UU\not{U}-$	$U\boxed{U-}-$	$---$	$-$
مس تفـ عِ لُ	مس تفـ عِ لُ	مس تفـ عِ لُ	فع

اختیارات:

۱- قلب: جابه‌جایی هجاهای ۶ و ۷ مصراع اول (وزنی).

۲- بلند بودن هجای کشیده در پایان هر دو مصراع (وزنی).

۳- ابدال: هجای ۱۱ مصراع دوم (وزنی).

۴- تبدیل هجای کوتاه به بلند (هجای ۲ مصراع دوم) (زبانی).

۲۰۶ .

تُ با خُ دا	یِ خُ دَنْ دا	ز کا رُ دِل	خش دار
$-U-U$	$--UU$	$-U-U$	$--$
کِ رَح مَ گَر	نَ گُـ نَد مُد	دَ عی خُ دا	بُ کَ نَد
$-U-U$	$--UU$	$-U-U$	$-UU$

الف) حذف همزهٔ هجای هفتم از مصرع اول (زبانی)

ب) بلند بودن هجای پایانی در مصرع اول (وزنی)

ج) امکان حذف همزهٔ هجای سوم از مصرع دوم (زبانی)

د) ابدال در هجای سیزده و چهارده مصرع اول: به‌جای دو هجای کوتاه یک هجای بلند آمده است(وزنی).

۲۰۷ . بلند بودن هجای پایان مصراع

۲۰۸ .

الف مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن

ب ابدال

۲۰۹ .

الف

پایه‌های آوایی	کِ سَع دِ یَز	پِ یِ جا نان	بِ رَف تُ جا	نَن داخت
نشانه‌های هجایی	$-U-U$	$--UU$	$-U-U$	$-\not{UU}$

ب بلند بودن هجای پایانی مصراع یا اختیار شاعری وزنی

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 147 of 176

پ

ابدال

۲۱۰ . در رکن آخر مصراع اوّل یا (دِ وَ لِی) $u\ u\ -$، و در رکن آخر مصراع دوم یا (شا نَست) $-\ -$

۲۱۱ .

الف

ای ک بَر مَر	کَ ب تا زَن	دِ سَ وا ری	هُش دار
$-\ -\ U\ -$	$-\ -\ U\ U$	$-\ -\ U\ U$	$\not{U}\ \not{-}\ \not{U}\ U$
ک خَ رِ خا	ر ک شِ مِس	کین دَر آ	بُ گ لَست
$-\ \not{U}\ U\ U$	$-\ \not{U}\ U\ U$	$-\ -\ \not{U}\ U$	$\not{U}\ U\ U$
فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلن

۱) آوردن فاعلاتن به‌جای فعلاتن در رکن اول مصراع اول ← اختیار وزنی

۲) بلند تلفّظ کردن مصوّت کوتاه سومین و ششمین هجای مصراع دوم ← اختیار زبانی

۳) ابدال: به‌جای «فَعِلن»، «فعْلن» در آخرین رکن مصراع اول آمده ← اختیار وزنی

۴) ابدال: در آغاز سومین رکن مصراع دوم (هجای اول) به‌جای دو هجای کوتاه، یک هجای بلند آمده ← اختیار وزنی

۵) حذف همزه در هجای آخر مصراع دوم ← اختیار زبانی

۶) بلند بودن هجای پایان مصراع‌ها

ب

عا ب دان رو	ی سو یِ قب	لِ یِ اس لا	م کُ نَند
$-\ -\ U\ -$	$-\ \not{U}\ \not{-}\ U$	$-\ -\ U\ U$	$\not{U}\ U\ U$
عا ر فان را	نَ بُ وَد قِب	لِ یِ جان جز	کو یت
$-\ -\ U\ -$	$-\ -\ U\ U$	$-\ -\ U\ U$	$-\ \not{-}\ \not{U}\ U$
فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلن

۱) کوتاه تلفّظ کردن مصوّت بلند (کلمهٔ «سو» به هنگام اضافه شدن کوتاه تلفّظ می‌شود) ← اختیار زبانی

۲) ابدال: آوردن یک هجای بلند به‌جای دو هجای کوتاه کنار هم در رکن آخر مصراع دوم ← اختیار وزنی

۳) بلند بودن هجای پایان مصراع اول ← اختیار وزنی

۴) آوردن فاعلاتن به‌جای فعلاتن ← اختیار وزنی

پ

مَن ک با شم	دَ ران حَ رَم	ک صَ با
$-\ -\ U\ -$	$-\ U\ -\ U$	$-\ U\ U$
پَر دِ دا رِ	حَ ری مِ حُر	مَ تِ اوست
$\not{U}\ -\ U\ -$	$-\ U\ -\ U$	$\not{U}\ U\ U$
فعلاتن	مفاعلن	فعلن

۱) بلند بودن هجای پایانی مصراع دوم ← اختیار وزنی

۲) حذف همزه در هجای ششم مصراع اول ← اختیار زبانی

۳) بلند تلفّظ کردن مصوّت کوتاه در هجای چهارم مصراع دوم ← اختیار زبانی

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 149 of 176

۴) آوردن فاعلاتن به‌جای فعلاتن ← اختیار وزنی

ت

سِی لِ خو نز	ج گ را ریـ	ـد سو یِ با	مِ دِ ماغ
– – U –	– – U U	– ⏑ – U	U – U U
نا و دا نِ	مُ ژِ را را	هِ گُ ذَر بگ	شا یید
⏑ – U –	– – U U	– – U U	U – – UU
فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلن

۱) کوتاه تلفّظ کردن مصوّت بلند (کلمهٔ «سو» در صورت اضافه شدن به کلمهٔ بعدی کوتاه تلفّظ می‌شود) ← اختیار زبانی

۲) بلند تلفّظ کردن مصوّت کوتاه در هجای یازدهم مصراع اول ← اختیار زبانی

۳) حذف همزه در هجای چهارم و هفتم مصراع اول ← اختیار زبانی

۴) بلند بودن هجای پایان مصراع‌ها ← اختیار وزنی

۵) ابدال در رکن آخر مصراع دوم

۶) آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن ← اختیار وزنی

ث

گِر یِ گَر سو	ی مُ ژِ را	ه نَ یا بَد	مُ ژِ را
– – U –	– ⏑ U U	– – U U	– U U
رَه سو یِ گر	یِ ک زو نیسـ	ـت گُ ذر بِگ	شا یید
– ⏑ – U	– – U U	– – U U	– ⏑ – UU
فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلن

۱) بلند تلفّظ کردن مصوّت کوتاه در هجای هفتم مصراع اول و هجای سوم مصراع دوم ← اختیار زبانی

۲) ابدال در رکن پایانی ← اختیار وزنی

۳) حذف همزه در هجای هفتم مصراع دوم ← اختیار زبانی

۴) کوتاه تلفّظ کردن مصوّت بلند هجای دوم مصراع دوم ← اختیار زبانی

۵) آوردن فاعلاتن به‌جای فعلاتن ← اختیار وزنی

ج

هَ مِ بَر جا	ه هَ می تَر	سَ مُ بر جان	ک مَ باد
– – U U	– – U U	– – U U	U – U U
جا هُ جا نی	کِ تَـ نا سان	شُ دَ نَم نَگ	ذا رَند
– – U –	– – U U	– – U U	U – – UU
فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلن

۱) ابدال در رکن پایانی مصراع دوم ← اختیار وزنی

۲) بلند بودن هجای پایانی دو مصراع ← اختیار وزنی

۳) حذف همزه در هجای هفتم مصراع دوم ← اختیار زبانی

۴) آوردن فاعلاتن به‌جای فعلاتن در رکن اول مصراع دوم ← اختیار وزنی

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 151 of 176

چ

هَر ک سی را	ه آز زین رَه	بِ قَ دَم می	سِ پُ رد
– – U –	– – U U	– – U U	– U U
ما دَ رِس پر	دَ نِ این را	ه ب جا نا	مِ دِ ایم
– – U –	– – U U	– – U U	U U –
فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلن

۱) حذف همزه در هجای هفتم مصراع اول و هجای سوم مصراع دوم و هجای دوازدهم مصراع دوم ← اختیار زبانی

۲) بلند بودن هجای پایان مصراع دوم ← اختیار وزنی

۳) آوردن فاعلاتن به‌جای فعلاتن ← اختیار وزنی

ح

دی ریسـ ـت کِ	سَع دی بِ دِ	لَز عِش قِ تُ	می گُفت
U U – –	U U – –	U U – –	U –
این بت نَ عَ	جَب با شَ دَ	گر مَن بِ پَ	رَس تَم
U U – –	U U – –	U U – –	– –
مستفعلُ	مستفعلُ	مستفعلُ	مستف

۱) حذَف همزه در هجای دوم مصراع اول و هجای نهم مصراع اول ← اختیار زبانی

۲) بلند بودن هجای پایان مصراع ← اختیار وزنی

۳) حذف همزه در هجای نهم مصراع دوم ← اختیار زبانی

خ

آز ب یا با	نِ عَ دَم تا	سَ رِ با زا	رِ وُ جود
– – U –	– – U U	– – U U	U U –
بِ تَ لا شِ	کَ فَ نی آ	مَ دِ عُر یا	نی چَند
U – U U	– – U U	– – U U	U U –
فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلن

۱) ابدال: آوردن یک هجای بلند به‌جای دو هجای کوتاه در رکن پایانی مصراع دوم ← اختیار وزنی

۲) بلند بودن هجای پایانی دو مصراع ← اختیار وزنی

۳) بلند تلفّظ کردن مصوّت کوتاه در هجای چهارم مصراع دوم

۴) آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن در رکن اول مصراع اول ← اختیار وزنی

د

مَن عَم مَ	کُن ز عِش قِ	وِ یی مُف تی	ی زَ مان
U – –	U – U –	– – U U	– U U
مَع ذو ر	دا رَ مَت کِ	تُ او را نَ	دی دِ ای
U – –	U – U –	U – – U	– U –
مفعولُ	فاعلاتُ	مفاعیلُ	فاعلن

۱) کوتاه تلفّظ کردن مصوّت بلند در هجای دوازدهم مصراع اول ← اختیار زبانی

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 153 of 176

۲) بلند تلفّظ کردن مصوّت کوتاه در هجای سیزدهم مصراع اول ← اختیار زبانی

ذ

آبـ را مَ دُ	با ز بر سَ	رِ سَب زِ گـِ	ریست
$U\,U\,-\,-$	$U\,-\,U\,-$	$U\,U\,-\,\cancel{U}$	$\cancel{U}\,-$
بی با دِ یِ	اَر غَ وان نِ	می با یَد	زیست
$U\,U\,-\,-$	$U\,-\,U\,-$	$\cancel{\quad}\,-\,-$	$\cancel{U}$
مستفعلُ	فاعلاتُ	مستفعلُ	فَع

۱) حذف همزه در هجای سوم مصراع اول ← اختیار زبانی

۲) بلند تلفّظ کردن مصوّت کوتاه در هجای نهم مصراع اول ← اختیار زبانی

۳) بلند بودن هجای پایان هر دو مصراع ← اختیار وزنی

۴) ابدال در رکن سوم مصراع دوم ← اختیار وزنی

۲۱۲ .

الف اغراق در هیبت و شکوه افراسیاب؛ چنان که شاعر مدعی است حتی اگر کوه آهن نام او را بشنود ذوب می‌شود.

ب اغراق در شدت و فراوانی گریه (دریا گریستم)

۲۱۳ . شاعر در مصرع اول در توصیف کوچکی دهان معشوق و در مصراع دوم در باریکی میان و کمر او اغراق کرده است.

۲۱۴ .

الف رود (ایهام دارد.): ۱- رودخانه ۲- نام یک ساز موسیقی

ب لاله (ایهام دارد): ۱- نوعی گل ۲- نوعی چراغ قدیمی

پ مخفی (ایهام دارد): ۱- تخلّص شاعر (زیب‌النساء) ۲- پنهان

ت شاهدان (ایهام دارد): ۱- زیبارویان ۲- مشاهده‌کنندگان، گواهان

ث برآید (ایهام دارد.): ۱- ممکن باشد، امکان داشته باشد. ۲- طلوع کند.

ج حروف اضافه (ایهام تناسب دارد.): ۱- حرف‌های بی‌ارزش ← معنای مدنظر ۲- حروف اضافه (نقش نماها) که با لغت و زبان فارسی تناسب دارد.

چ بی‌وزنی (ایهام دارد.): ۱- ارزش خود را از دست داد. ۲- با توجه به شعر سپید که وزن ندارد، به ذهن می‌رسد.

ح تالیان (ایهام دارد.): ۱- تلاوت‌کنندگان ۲- پیروان

۲۱۵ .

الف گلستان ایهام دارد: ۱- باغ ۲- نام کتاب سعدی

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 155 of 176

ب واژهٔ دستان ایهام دارد: ۱- دست‌ها ۲- حیله

پ «نابرادر» « ۱ – برادر ناتنی ۲ – ناجوانمرد؛ نامرد»

ت قلب ایهام دارد: ۱- دل ۲- سکهٔ تقلّبی

ث واژهٔ « مُدام» ایهام دارد: ۱- دائم و همیشگی ۲- شراب

۲۱۶ . «آهو» در این بیت ایهام تناسب دارد.

واژهٔ آهو دو معنی دارد : ۱- نوعی حیوان ۲-عیب

مقصود شاعر معنای اول آن بوده است؛ اما معنای دوم آن با «عیب» تناسب دارد.

۲۱۷ . پاسخ: بیت الف ایهام تناسب دارد.

«ماه» در این بیت به معنی ماه آسمان و استعاره از معشوق است؛ اما معنای دیگر آن (برج‌های دوازده‌گانهٔ سال) با واژه‌های «هفته و سال» تناسب دارد.

۲۱۸ . الف) واژهٔ «به» ایهام تناسب دارد.

در این بیت مقصود از «به» صفت تفضیلی «بهتر» است؛ اما معنای دیگر آن که نوعی میوه است با واژه‌های درختان میوه‌دار و بوستان تناسب دارد.

ب) واژهٔ حلقه، ایهام تناسب دارد.

در این بیت، حلقه، پیچ و تاب زلف است؛ اما معنای دیگر آن که ابزاری برای در زدن است، با واژهٔ «در» تناسب دارد.

همچنین «در» در این جا به معنی بیرون آمدن است و معنای دیگر آن با حلقه تناسب دارد.

۲۱۹ . به‌ترتیب؛ ت، ب، پ و الف

۲۲۰ . الف) ایهام: واژهٔ مهر در این بیت دو معنی دارد که هر دو معنی پذیرفتنی است:

۱-محبت ۲-خورشید

ب) ایهام تناسب: واژهٔ هزار دو معنی دارد: ۱- عدد هزار ۲- بلبل

معنای اولی موردنظر شاعر بوده است ۱- معنای دوم (بلبل) با واژه‌های بلبل و باغ و نغمه و ترانه، تناسب دارد.

پ) اغراق: در این بیت، در توصیف قدرت و شجاعت رستم بزرگنمایی شده است.

۲۲۱ . الف) اغراق در توصیف زیادی و فراوانی اندوه

ب) ایهام در واژهٔ گلستان : ۱- باغ ۲- نام کتاب سعدی

پ) ایهام تناسب در واژهٔ مهر: ۱-محبت ۲-خورشید

معنی اول موردنظر شاعر بوده است و معنی دوم با واژه‌های ماه، نجوم و افلاک تناسب دارد.

۲۲۲ . الف) مهر ایهام تناسب دارد: ۱) محبت ۲) مهرپرستی (میترائیسم) که با «کیش» به معنای «آیین» تناسب دارد.

ب) نگران ایهام دارد. (نگرنده - مضطرب)

پ) گمنامِ پرآوازه متناقض‌نما است.

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 157 of 176

ت) به داستان لیلی و مجنون تلمیح دارد.

۲۲۳ . الف) شیرین ایهام تناسب دارد.

از شیرین دو معنی برداشت می‌شود:۱-طعم شیرینی ۲- نام معشوق خسرو و فرهاد

شاعر در این بیت تنها معنای اول را موردنظر داشته است و معنای دوم آن با واژه شکر که نام معشوقهٔ دیگر خسرو است تناسب دارد.

ب) شیرین در این بیت ایهام دارد؛ زیرا هر دو معنی آن :۱-خوش و دلپذیر

۲- معشوق فرهاد با توجه به مفهوم بیت، پذیرفتنی است.

۲۲۴ .

الف ایهام ← «شیرین» در مصراع اول: ۱ - مزهٔ شیرینی (دلپذیر) ۲ - معشوق فرهاد / ایهام تناسب ← «شرین» در مصراع دوم: ۱- عزیز ۲- معشوق فرهاد ← با «فرهاد» تناسب دارد.

ب ایهام ← اوفتاده: ۱- متواضع ۲- ناچیز و بی‌قدر ایهام تناسب ← مهر: ۱ - محبت ۲ - خورشید ← با آفتاب و عیوق تناسب دارد.

پ ایهام تناسب ← باقی : ۱ - جاوید ۲ - بقیه و باقی‌مانده ← با «فانی» تناسب و تضاد دارد.

ت ایهام ← نگران: ۱ - نِگرنده ۲ - مضطرب

۲۲۵ .

الف ایهام واژهٔ «بو» ← ۱ - رایحه ۲ - آرزو

ب ایهام تناسب واژهٔ «روی» ← در این بیت به معنی چهره است؛ اما معنای دوم آن (نوعی فلز) با واژه‌های مس و زر تناسب دارد.

پ اغراق ← مصراع دوم در زیادی غم و اندوه و غصه اغراق دارد.

۲۲۶ . زمینی – امور دنیوی

۲۲۷ . الف: درست

ب) نادرست. از واژه‌های عربی در نثر معاصر نسبت به گذشته کاسته شده است.

ج) درست

۲۲۸ . حذف – به‌هم‌ریخته – کوتاه

۲۲۹ . اساطیر یونانی – رومی – هندی – عبری

۲۳۰ .

الف درست.

ب نادرست.

پ درست.

ت نادرست.

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 159 of 176

۲۳۱ .

الف **ویژگی‌های زبانی:**

۱– حضور واژگان متناسب با دین، استقامت و ...

۲– استفاده از ترکیبات بدیع (برزخ کبود – خاک بی‌بهار)

ویژگی‌های ادبی:

۱– قالب شعر غزل است. (توجه به قالب سنتی)

۲– استفاده از نماد («رود» نماد انقلابیون و «دریا» نماد اتحادِ انقلابیون است).

ویژگی‌های فکری:

۱– تلفیق حماسه و عرفان

۲– توجه به فرهنگ انقلاب

ب

پیـ	شَـز	تُـ	آ	بـ	مَعـ	نی	یِـ	دَر	فَر	یا	شُـ	دَن	نَـ	داشت
–	– (۱)	U	–	U	–	~~–~~ U (۲)	U	–	–	–	U	–	U	~~U~~ – (۳)
شَب	مان	دِ	بو	دُ	جُر	ـَـ	تِ	فَر	دا	–	شُـ	دَن	نَـ	داشت
–	–	U	–	U	–	U	U	–	–	–	U	–	U	~~U~~ – (۴)

اختیارات: ۱– حذف همزه (پیش از = پیشَز) ← اختیار زبانی

۲– کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند در هجای هفتم مصراع اول ← اختیار زبانی

۳ و ۴ بلند بودن هجای پایان مصراع‌ها ← اختیار وزنی

وزن شعر «مستفعلن / مفاعلُ/مستفعلن / فَعل(مفعولُ / فاعلاتُ/ مفاعیلُ/ فاعلُن» است که پرکاربردترین وزن شعر فارسی است.

۲۳۲ . ۱ – زبان و واژگان شعری در قصاید دورهٔ انقلاب به سبک خراسانی نزدیک است.

۲ – واژگان متناسب با دین، جبهه و جنگ، شهادت، ایثار و وطن‌دوستی در شعر و نثر دورهٔ انقلاب بیشتر شد.

۳ – باستان‌گرایی و علاقهٔ فراوان به استفاده از واژه‌های کهن در زبان شعر این دوره محسوس است.

۴- آشنایی‌زدایی زبانی و روی‌آوردن به ترکیب‌های بدیع و بی‌سابقه یکی از مشخصه‌های دیگر شعر دورهٔ انقلاب است که در نتیجهٔ روی‌آوردن به مفاهیم انتزاعی حاصل شده است.

۲۳۳ . در سال‌های نخستین، شعر این دوره از تمثیل و نمادگرایی کمتر بهره گرفته است و شاعران به صراحتِ بیان روی آورده‌اند؛ اما به‌تدریج با الهام از فرهنگ اسلامی، تمثیل و نماد در ادبیات راه پیدا کرد.

۲۳۴ . در دهه‌های چهل و پنجاه، شعر نیمایی مورد توجه روشن‌فکران بود؛ اما بعد از پیروزی انقلاب، قالب‌های سنتی مورد توجه قرار گرفت و شیوهٔ نیمایی به‌ویژه در میان جوانان و انقلابیون تا حدودی از رونق افتاد و قالب‌های قصیده و غزل رایج شدند.

۲۳۵ . قصیده و غزل

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 161 of 176

۲۳۶ . الف) درست
ب) نادرست. در حماسه بُعد زمینی غلبه دارد و در عرفان بُعد آسمانی.
ج) درست

۲۳۷ . در حماسه بُعد زمینی غلبه داشت و در عرفان بُعد آسمانی.

۲۳۸ . از پایان دههٔ پنجاه تا پایان دههٔ شصت، گرایش به داستان‌های بلند بیشتر از داستان کوتاه است و در صورتی که قبل از انقلاب توجه به داستان کوتاه، هم در میان مردم و هم نویسندگان وجود داشت. این روند از آغاز دههٔ هفتاد تغییر کرد و گرایش به داستان کوتاه بیشتر شد.

۲۳۹ . بعد از جنگ، گرایش به سبک‌های جدید داستان‌نویسی مثل جریان سیّال ذهن بیشتر می‌شود و نیز در دههٔ هشتاد داستانک‌نویسی (مینی‌مال) و مدرن‌نویسی مشهود است.

۲۴۰ . ادبیات داستانی معاصر تا پیش از انقلاب، غیردینی و گاه ضدّدینی بود؛ حتی گاهی مبارزه با اصل اسلام در آن دیده می‌شد اما بعد از انقلاب چهرهٔ دین و دین‌داری در داستان‌ها بسیار مطلوب منعکس شد.

۲۴۱ . الف) نادرست. ابتدا سیاسی و در مرحلهٔ بعد اجتماعی است.
ب) درست

۲۴۲ . قالب نثر در این متن ، تحقیقی، و دربارهٔ زندگی مولانا جلال‌الدین بلخی است. توصیف شخصیت عینی، کوتاه، بیرونی و مشخص است.
خشک‌دستی: کنایه از بخیل بودن

۲۴۳ . روح حماسه و عرفان در شعر این دوره آشکار است. در حماسه، بعد زمینی غلبه دارد و در عرفان بعد آسمانی.

۲۴۴ . آشنایی‌زدایی زبانی و روی آوردن به ترکیب‌های بدیع و بی‌سابقه

۲۴۵ .

الف) نَ شا یَد گُف	تَـ نان کس را	دَ می هست
ب) م فا عی لن	م فا عی لن	م فا عی

پ) $--U|---U|---U$
ت) هزج مسدس محذوف

۲۴۶ .

چَن دان دُ عا	کن دَر نَ هان	چَن دان بِ نا	لَن دَر شَ بان
$-U--$	$-U--$	$-U--$	$-U--$
کَز گُن بَ دِ	هَف تا سِ مان	دَر گو شِ تُ	آ ید صِ دا
$-U--$	$-U--$	$\not{U}U--$	$-U--$
مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن

نام بحر: رجز مثمن سالم

۲۴۷ .

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 163 of 176

ما	فا ـت	حا	نِ	ـشه	ر	ها	ی	ـرف	تـِ	بر	با	دیم
–	– U	–	⏑̲	–	U	–	⏑̲	–	U	–	–	–
فع	فا ع‌ِ	لا	تن	فا	ع‌ِ	لا	تن	فا	ع‌ِ	لا	تن	فع

تبدیل کوتاه به بلند

بلند به حساب آوردن هجای کشیده در پایان مصراع

حذف همزه

حذف همزه

با	صِ	دا	یی	نا	تَـ	وان	تر	زان	کِ	بی	رون	آ	یَ	دَز	سی	نِ
–	U	–	–	–	U	–	–	–	U	–	–	–	U	–	–	–
فا	ع‌ِ	لا	تن	فا	ع‌ِ	لا	تن	فا	ع‌ِ	لا	تن	فا	ع‌ِ	لا	تن	فع

بلند بودن هجای کوتاه در پایان مصراع

۲۴۸ .

از تُ هی سر شار	جو ی با ر	لج ظِ ها جا ریست
– – –U–	⏑̲ – U–	– – –U–
فاعلاتن فع	فاعلاتن	فاعلاتن فع

نام بحر: رمل

۲۴۹ .

تبدیل کوتاه به بلند — تبدیل کوتاه به بلند — حذف همزه — کوتاه به بلند

یک	فَـ	ری	ب	سا	دِ	وُ	کو	چک	آن	هَـ	مز	دس	ت	عَ	زی	زی
–	U	–	⏑̲	–	U	⏑̲	–	–	–	U	–	–	⏑̲	U	–	–
فا	عِ	لا	تن	فا	عِ	لا	تن	فع	فا	عِ	لا	تن	فا	عِ	لا	تن

کـ	تُـ	دن	یا	را
⏑̲	U	–	–	–
فا	عِ	لا	تن	فع

کوتاه به بلند

۲۵۰ . الف)

ف تا دِ تخ	تِ سَن گان سو	ی تَر اِن گا	ر کو هی بود
– ⏑̲ – U	– – –U	– – –U	– – –U

ب) مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

پ) هزج

۲۵۱ .

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 165 of 176

الف)

سُ خن‌می‌گف	ت سر در غار	ر کر دِ شهـ	ر یا رِ شهـ	رِ سن گِس تان
– – – U	– – – U	– ⏑ – U	– ⏑ – U	– – – U

ب) تبدیل کوتاه به بلند تبدیل کوتاه به بلند

پ) مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

بیت در بحر هزج سروده شده است.(بحر هزج مثمن سالم)

۲۵۲ . مصراع اول

دی گَ رَک نون	دی ری یُ دو	ریست
– – U –	– ⏑ ⁄ – U	–

۳ پایهٔ آوایی

مصراع آخر

دَر پَ سِ زا	نو یِ حیـ رت	مان دِ خا مو	شست
– – U –	– – U –	– – U –	–

۴ پایهٔ آوایی

ب) فاعلاتن

مصراع اول :

تُ دا نی کین	سَ فَر هَر گِز	بـِ سو یِ آ	سِ مان ها نیست
– – – U	– – – U	– ⏑ – U	– – – U
مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن

تبدیل کوتاه به بلند — بلند بودن هجای کشیدهٔ پایانی

مصراع دوم :

سو یِ بَهـ را	م این جا وی	دِ خو نا شام	
– – ⏑ ⁄ U	– – – U	– – – U	

تبدیل بلند به کوتاه — تبدیل کوتاه به بلند — حذف همزه — بلند بودن هجای کشیده در پایان مصراع

مصراع سوم :

سو یِ این ها	و آن ها نیست
– – ⏑ ⁄ U	– – – U

تبدیل بلند به کوتاه — تبدیل کوتاه به بلند — بلند بودن هجای کشیدهٔ در پایان مصراع

۲۵۳ .

۲۵۴ . مصراع اول:

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 167 of 176

اِن تِ ظا رِ	خَ بَ ری نیس	ت مَ را
$\not{U} - U -$	$- - UU$	$-UU$
فا ع لا تن	فَعلاتن	فَعلن

مصراع دوم:

نَ زِ یا ری	نَ زِ دَی یا	رُ د یا ری	با ری
$- - UU$	$- - UU$	$- - UU$	$- -$
فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فع لن

مصراع سوم:

بُ رُ آن جا	ک بُ وَد چَش	می یُ گو شی	با کس
$- - UU$	$- - UU$	$- - U \not{U}$	$- -$
فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فع لن

مصراع اول : سِ ره پی داست
U – – –
مَ فا عی لن
بلند بودن هجای کشیده در پایان مصراع

مصراع دوم : نِ وش تِ بَر | سَ رِ هر یک | بِـ سن گن دَر
U – $\not{U}$ – | U $\not{U}$ – – | U – – –
تبدیل کوتاه به بلند — تبدیل کوتاه به بلند — حذف همزه
مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

مصراع سوم : حَ دی ثی کِش | نِ می خا نی | بـَ ران دی گر
U – – – | U – – – | U – – –
مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن حذف همزه

مصراع چهارم : نُ خُس تین را | بِـ نو شُ را | حَ تُ شا دی
U – – – | U – $\not{U}$ – | U $\not{U}$ – –
مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن
کوتاه به بلند — کوتاه به بلند

۲۵۵.

۲۵۶. الف و ب

مصراع اول

مَ نین جا بَس	دِ لم تَن گست
$U- - -$	$U- - -$
مفاعیلن	مفاعیلن

مصراع دوم:

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 169 of 176

وَ هَر سا زی	کِ می بی نَم	بَ دا هَن گست
$--\breve{-}$	$--\breve{-}$	$--\breve{-}$
مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن

مصراع سوم:

ب یا ره تو	شِ بر دا ریم
$--\breve{-}$	$--\breve{-}$
مفاعیلن	مفاعیلن

پ) شعر در بحر «هزج» سروده شده است.

۲۵۷.

الف) گِ رف تِ کو	لِ با رِ زا	دِ رَه بر دوش
$-\not\breve{-}-U$	$-\not\breve{-}-U$	$--\breve{-}$
ب) مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن

پ) هزج

۲۵۸.

میان مشرق و مغرب ندای محتضریست	پایه‌های آوایی	م یا نِ مش	رِ قُ مَغ رِب	نِ دا یِ مُحـ	تَـ ضَـ ریست
	وزن	مفاعِلن	فَعلاتن	مفاعلن	فَعَلن
	نشانه‌های هجایی	– U – U	– – U U	– U – U	– U U
که گاه می‌گوید	پایه‌های آوایی	کِ گا ه می	گو ید		
	وزن	مفاعِلن	فعلن		
	نشانه‌های هجایی	– U – U	– $\not\breve{U}\breve{U}$ ← ابدال		
من از ستارهٔ دنباله‌دار می‌ترسم	پایه‌های آوایی	مَ نَز سِ تا	رِ یِ دن با	لِـ دا ر می	تَر سم
	وزن	مفاعِلن	فَعَلاتن	مفاعلن	فعلن
	نشانه‌های هجایی	– U – U	– – U U	– U – U	– $\not\breve{U}\breve{U}$
که از کرانهٔ مشرق طلوع خواهد کرد	پایه‌های آوایی	کِ از کَ را	نِ یِ مَش رِق	طُـ لو ع خا	هد کرد
	وزن	مفاعِلن	فَعَلاتن	مفاعلن	فعلن
	نشانه‌های هجایی	– U – U	– – U U	– U – U	– $\not\breve{U}\breve{U}$

ابدال ← – $\not\breve{U}\breve{U}$

ابدال

اختیارات شاعری: ابدال در هجای ماقبل پایانی سطرهای دوم، سوم و چهارم

(۳),(۲),(۱)
ابدال ←

۲۵۹.

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 171 of 176

بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه

چون درختی در صمیم سرد و بی‌ابر زمستانی	پایه‌های آوایی	چن دِ رَخ تی	دَر صَ می مِ	سَر دُ بی اَبـ	رِ زِ مِسـ تا	نی	
	وزن	فاعِلاتُن	فاعِلاتُن	فاعِلاتُن	فاعِلاتُن	فَع	
	نشانه‌های هجایی	– – U –	– – U –	– – U –	– – U ⊻	–	
هرچه برگم بود و بارم بود؛	پایه‌های آوایی	هَر چِـ بَر گم	بودً با رَم	بود			
	وزن	فاعِلاتُن	فاعِلاتُن	فَع			
	نشانه‌های هجایی	– – U –	– – U –	–			
هرچه از فرّ بلوغ گرم تابستان و میراث بهارم بود؛	پایه‌های آوایی	هَر چِـ از فر	رِ بُـ لو غِ	گر مِ تا بسـ	تا نُـ میـ را	ثِ بَـ ها رَم	بود
	وزن	فاعِلاتُن	فاعِلاتُن	فاعِلاتُن	فاعِلاتُن	فاعِلاتُن	فَع
	نشانه‌های هجایی	– – U ⊻	– U ⊻	– – U –	– – U –	– – U ⊻	–
هرچه یاد و یادگارم بود،	پایه‌های آوایی	هَر چِـ یا دُ	یا دِ گا رَم	بود			
	وزن	فاعِلاتُن	فاعِلاتُن	فَع			
	نشانه‌های هجایی	– U ⊻ –	– – U –	–			
ریخته است.	پایه‌های آوایی	ری خ تَست					
	وزن	فاعِلاتُن					
	نشانه‌های هجایی	– U –					

بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه

بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه

در این شعر چون شعر نیمایی است، طول مصراع‌ها برابر نیست؛ یعنی تعداد هجاهای مصراع‌ها و پایه‌های آوایی آنها یکسان نیست.
اما در شعر سنتی تعداد هجاهای تمام مصراع‌ها یکسان است.

۲۶۰ .

الف **متقارب**

ب **هزج**

پ **هزج**

۲۶۱ .

الف **بیت**

ب **پنج رکن**

پ **مفاعلن فع لن**

۲۶۲ .

الف **سفر به آرمان شهر یا مدینهٔ فاضله، یا مورد درست دیگر**

ب **بحر هزج**

۲۶۳ . الف) حسن تعلیل؛ مصراع دوم دلیلی خیالی برای نیلی بودن رنگ آسمان و خمیده بودنِ آن است.
ب) حس‌آمیزی؛ خنده شیرین: آمیختن دو حس شنوایی و چشایی با یکدیگر

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 173 of 176

پ) اسلوب معادله؛ مصراع دوم مفهومی محسوس است در تأیید مفهوم مصراع اول. (انسان‌های نادان، ثبات ندارند همان‌طور که کوزهٔ خالی زود می‌افتد و می‌شکند.)

۲۶۴ .

الف حس‌آمیزی

ب مراعات‌نظیر

۲۶۵ . الف) «تاریک شدن عطر» حس آمیزی دارد: آمیختن دو حس بویایی و بینایی با یکدیگر

ب) «قصهٔ سرد» حس‌آمیزی دارد: آمیختن دو حس شنوایی و لامسه با یکدیگر

۲۶۶ . آرایهٔ مشترک: حس‌آمیزی

الف) تلخ شنیدن: آمیختن دو حس چشایی و شنوایی با یکدیگر

ب) شعر تر شیرین: آمیختن سه حس شعر (شنوایی)، تر (لامسه) و شیرین (چشایی)

۲۶۷ . در بیت «الف» دو حس آمیزی به‌کار رفته است:

۱- صفیر (صدا) گرم: آمیختن دو حس شنوایی و لامسه با یکدیگر

۲- بوی ... شنید (شنیدن بو): آمیختن دو حس شنوایی و بویایی با یکدیگر

در بیت «ب» حس‌آمیزی به کار نرفته است (دلیل به معنی راهنما است).

۲۶۸ . در این بیت اسلوب معادله به کار رفته است؛ مصراع دوم مثالی محسوس برای تأیید مفهوم مصراع اول است.

معنی بیت: نباید نسنجیده سخن گفت؛ همان‌طور که شایسته نیست، پارچه را بدون اندازه گرفتن و الگو انداختن، برید.

۲۶۹ . الف) اسلوب معادله: مصراع دوم، مثالی محسوس در تأیید مفهوم مصراع اول است.

ب) ایهام‌تناسب: زال در بیت به معنی پیر است و معنای دیگر آن (نام پدر رستم) با واژهٔ رستم تناسب دارد.

پ) ایهام واژهٔ بو: ۱-رایحه ۲-امید

ت) حسن‌تعلیل: شاعر علت روییدن گل را در این می‌داند که زیبارویان گل‌اندام در خاک خفته‌اند.

۲۷۰ . ۱- مراعات نظیر: واژه‌های چشم و پا، از اعضای بدن.

۲- اسلوب معادله: مصراع دوم مثالی محسوس است برای تأیید مصراع اول.

https://app.monta.ir/gwt/#!print;a2=6996833
5/17/24, 01:31
Page 175 of 176